

Årsmelding 2011

NORGES BONDELAG

ISSN 0546-3238
Foto: Ansatte i Bondelagets Servicekontor AS
Opplag: 1500

Årsmelding 2011

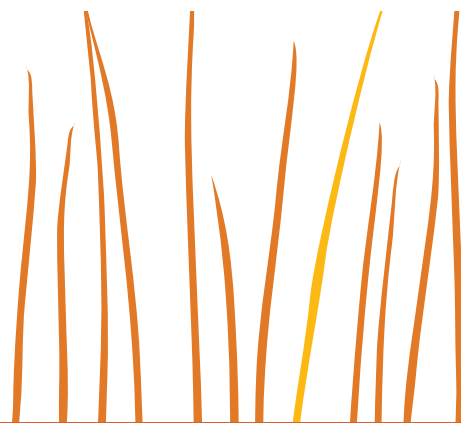
NORGES BONDELAG

Innhold

Med kjærleik til norsk mat	5	Kommunikasjon og informasjon	36
Medlemmer	6	Budstikkestafetten	37
Kjønn og alder	6	Bondelaget på nett	37
Utvikling i antall bruk	6	Åpen Gård	40
Medlemsutvikling i fylkesbondelaga	7	Den grønne skolen	40
Æresmedlemmer	8	Askeladdprisen	41
Tillitsvalgte organ	9	Bondelagskokken	41
Årsmøtet	9	Bondevettprisen	41
Representantskapet	9	Samarbeid og deltakelse	42
Styret i Norges Bondelag	10	Organisasjonen	43
Valgnemnda	11	Lokallaga	43
Styrene i fylkesbondelaga	12	Fylkeslaga	45
Lederkonferansen	15	Informasjon til	
Faste utvalg	17	medlemmer og tillitsvalgte	46
Planer for arbeidsåret 2011-2012	18	Kurs for medlemmer og	
Fornyning av arbeidsmåter	19	tillitsvalgte	46
Fornyning II	19	Medlemskontingent	47
Næringspolitikk	21	Medlemsverving	47
Styrkeforholdene i matvarekjeden	21	Medlemsfordeler	48
Landbruks- og matmeldinga	21	Medlemstilbud og service	
Gjennomføring av		innen jus og regnskap	49
jordbruksforhandlingene	23	Utvalg, samarbeid og	
Flom, nedbør og avlingssvikt		representasjon	51
i Sør-Norge	25	Personalet	57
Markedssituasjonen for melk	26	Ansatte ved hovedkontoret	57
Skattespørsmål	26	Ansatte på fylkeskontorene	58
Juridiske spørsmål	27	Konsernregnskap	61
Kvalitetsproduksjon og miljø	28	Resultatregnskap	63
Kompetanse, utdanning og forskning	31	Balanse	64
Verdiskaping og		Noter til årsregnskapet	66
næringsutvikling	32	Kontantstrømpoppstilling	77
Energi- og klimaarbeid	32	Styrets årsberetning	78
Natur- og ressursforvaltning	33	Revisors beretning	80
Internasjonale forhold	34	Regnskap for medlemsaktiviteten	82
Internasjonale organisasjoner	35		

Med kjærleik til norsk mat

Norges Bondelag har til formål å samle alle som er eller kjenner seg knytte til bondeyrket, for å fremje felles saker, tryggje landbruket og arbeide for dei økonomiske, sosiale og kulturelle interessene i bygdene, seier formålspapagrafen vår. Me har ein formålspapagraf som femner vidt og er eit særst godt mål å strekke seg mot for alle i Norges Bondelag. Året me har bak oss vart eit krevjande, men godt arbeidsår.

Året 2011 vart prega av at me førebudde oss på ei ny landbruks- og matmelding. Bodstikkefesten gjennom 400 kommunar og med 600 deltakarar på stormarkeringa i Oslo i mars, synte at bondelaget er ein slagkraftig organisasjon med eit heilskapeleg bodskap om framtidslanbruket. Alle helsingane på bodstikkene frå ulike alliansar som ynskjer eit sterkt landbruk i Noreg i framtida, syner at vi har støtte i mange ulike miljø.

Då landbruks- og matmeldinga *Velkommen til bords endeleg* kom i desember, bar ho tydelege preg av at bondelaget sitt hovudbodskap om behovet for auka matproduksjon basert på norske ressursar hadde vorte høyrd av politikarane. Neste steg er å få politikarane til å følgje opp dei høge ambisjonane i meldinga i kommande års jordbruksforhandlingar.

Jordbruksforhandlingane 2011 vart som vanleg krevjande. Staten sitt tilbod kom fyrst seks dagar på overtid og etter mange sonderingar og hard tautrekking fekk Norges Bondelag til vesentlege forbetringar av Statens tilbod. Den 16. mai signerte Norges Bondelag ei jordbruksavtale med Staten åleine. Bondelaget gjekk inn i forhandlingane med eit tydeleg krav å redusere inntektsforskjellane til andre grupper. Det endelige resultatet vart 25.000 kr pr årsverk og ein liten reduksjon i inntektsgapet.

I Sør-Noreg vart det ein våt haust, med mykje flaum og skadar på avlingane. Mange av medlemmane våre vart råka økonomisk og somme svært hardt. Bondelaget prøvde å hjelpe dei av medlemmane våre som vart råka av det dårlege været.

2011 var et aktivt år for Norges Bondelag. Store og små oppgåver sto i kø og kravde merksemd frå tillitsvalde og tilsette. Utan det store engasjementet frå dei tillitsvalde lokalt, i fylka og sentralt, hadde ikkje bondelaget vore ein samfunnsaktør med ei tydeleg stemme og stor respekt frå politikarar - som me er i dag. Ein stor takk til alle tillitsvalde og tilsette som gjorde ein stor innsats til beste for landbruket og medlemmene våre i 2011!

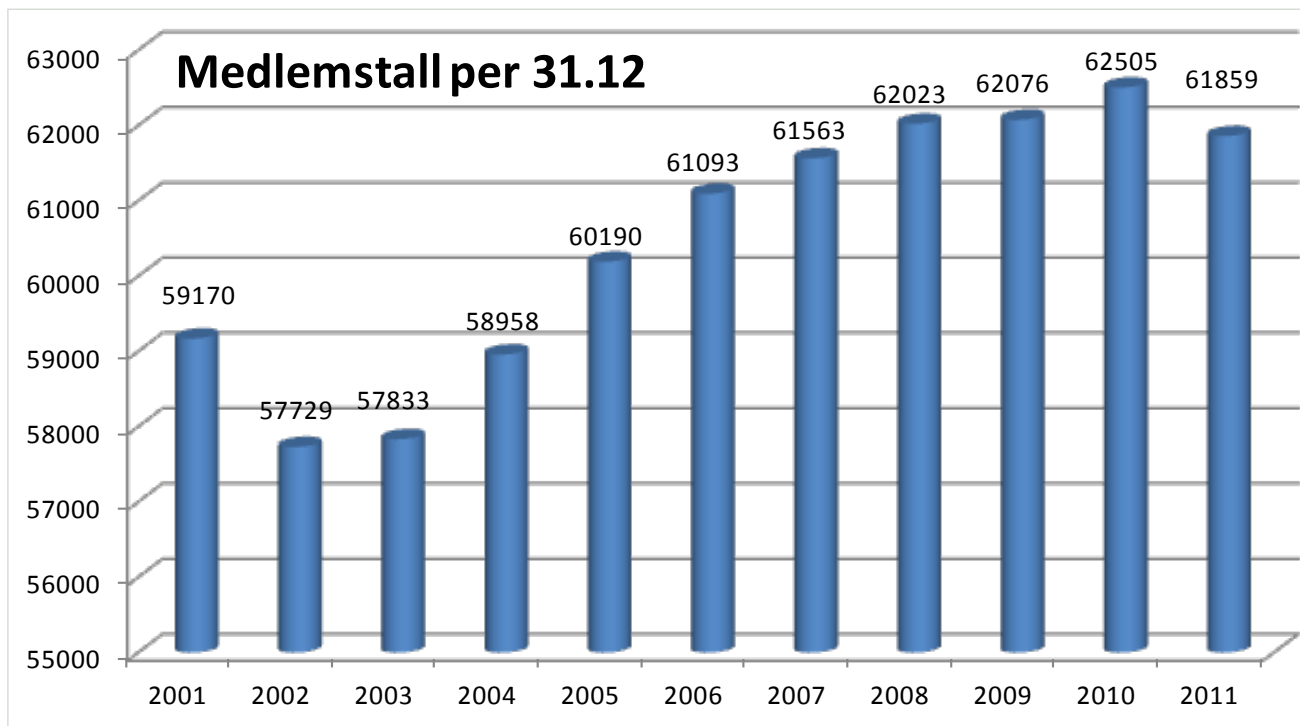
Nils T. Bjørke

Leder Nils T. Bjørke

Medlemmer

Medlemstall i Norges Bondelag 2001-2011, per 31.12. hvert år

For første gang siden 2001 gikk medlemstallet tilbake i 2011. Ved utgangen av 2011 hadde Norges Bondelag 61.859 medlemmer. I 2011 var det 2.686 nye medlemmer, 767 færre enn året før. 3.134 medlemmer meldte seg ut i 2011. Det var 200 flere enn året før.

Kjønn og alder

Ved utgangen av 2011 var 28,0 % av medlemmene kvinner. Andelen kvinner er svakt økende. 13,5 % av medlemmene var 35 år eller yngre og 17,1 % var 67 år eller eldre.

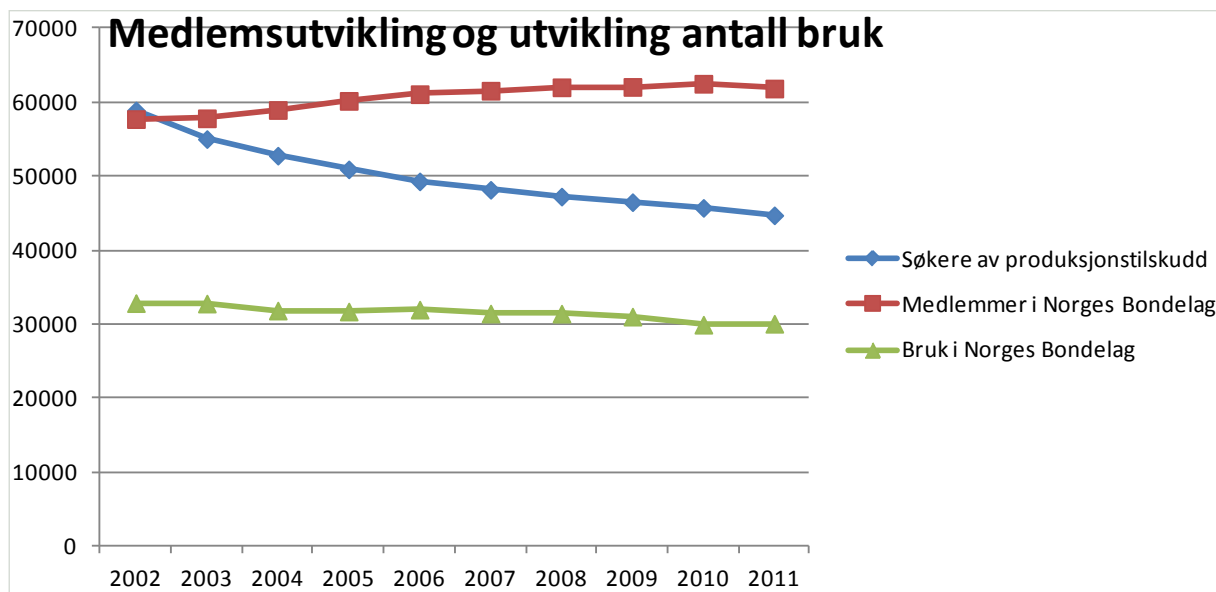
Utvikling i antall bruk

Figuren på neste side viser utviklingen i antall medlemmer totalt i Norges Bondelag, samt antall bruk som søker produksjonstillegg sammenlignet med bruk som er medlemmer i Norges Bondelag.

Antall søkere av produksjonstilskudd har gått ned med over 10.000 siden 2003. I samme periode har totalt antall medlemmer i Norges Bondelag økt med over 4.000. Antall bruksmedlemmer er svakt avtappende.

Kulturlandskap i Aksershus

Antall søkere av produksjonstilskudd, antall medlemmer og antall bruksmedlemmer i Norges Bondelag 2002-2011

Medlemsutvikling i fylkesbondelaga

Fylke	År/medlemstall per 31.12								Endring 2010-2011		Endring 2004-2011	
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Antall	Prosent	Antall	Prosent
Østfold	4 154	4 305	4 351	4 398	4 494	4 503	4 575	4 581	6	0,1 %	427	10,3 %
Akershus	4 214	4 360	4 530	4 576	4 778	4 894	4 944	4 904	-40	-0,8 %	690	16,4 %
Hedmark	4 682	4 800	4 887	5 077	5 205	5 261	5 328	5 266	-62	-1,2 %	584	12,5 %
Oppland	5 259	5 328	5 382	5 552	5 598	5 602	5 619	5 571	-48	-0,9 %	312	5,9 %
Buskerud	3 493	3 692	3 732	3 737	3 714	3 715	3 776	3 779	3	0,1 %	286	8,2 %
Vestfold	3 003	3 006	3 093	3 069	3 094	3 075	3 133	3 133	0	0,0 %	130	4,3 %
Telemark	1 695	1 718	1 739	1 734	1 741	1 715	1 706	1 692	-14	-0,8 %	-3	-0,2 %
Aust-Agder	875	914	917	907	916	916	933	932	-1	-0,1 %	57	6,5 %
Vest-Agder	1 223	1 236	1 216	1 217	1 233	1 219	1 224	1 202	-22	-1,8 %	-21	-1,7 %
Rogaland	5 860	6 044	6 179	6 177	6 341	6 415	6 521	6 457	-64	-1,0 %	597	10,2 %
Hordaland	3 299	3 317	3 375	3 396	3 419	3 486	3 592	3 626	34	1,0 %	327	9,9 %
Sogn og Fjordane	3 868	3 863	3 860	3 878	3 849	3 843	3 841	3 811	-30	-0,8 %	-57	-1,5 %
Møre og Romsdal	3 542	3 571	3 564	3 503	3 430	3 431	3 434	3 374	-60	-1,7 %	-168	-4,7 %
Sør-Trøndelag	4 213	4 287	4 384	4 465	4 451	4 407	4 365	4 309	-56	-1,3 %	96	2,3 %
Nord-Trøndelag	5 256	5 297	5 402	5 467	5 388	5 310	5 258	5 134	-124	-2,3 %	-122	-2,3 %
Nordland	3 102	3 188	3 163	3 102	3 073	3 023	2 996	2 860	-136	-4,5 %	-242	-7,8 %
Troms	931	949	980	957	936	920	915	905	-10	-1,1 %	-26	-2,8 %
Finmark	289	315	339	351	363	341	343	319	-24	-7,0 %	30	10,4 %
Sum	58 958	60 190	61 093	61 563	62 023	62 076	62 505	61 859	-646	-1,0 %	2 901	4,9 %

Medlemsutvikling i fylkesbondelaga 2004-2011. Antall og prosentvis utvikling per 31.12. hvert år

---

Æresmedlemmer

Æresmedlemmer av Norges Bondelag blir utnevnt av årsmøtet i Norges Bondelag etter forslag fra styret. Norges Bondelag har nå fire æresmedlemmer.

Nils Valla ble utnevnt til æresmedlem på årsmøtet på 1996. Valla var formann i Nordland Bondelag fra 1976 til 1979, styremedlem i Norges Bondelag fra 1976, første nestformann fra 1979 og formann fra 1980 til 1987.

Christoffer Kjørven ble utnevnt til æresmedlem på årsmøtet i 1996. Kjørven ble ansatt som fylkessekretær i Oppland Bondelag i 1954 og flyttet over til sekretariatet i Oslo i 1958. Kjørven var i ulike stillinger helt fram til han gikk av med pensjon i 1993, etter sammenhengende å ha vært ansatt i 39 år. Han var assisterende og stedfortredende generalsekretær fra 1987 til 1991.

Kåre Syrstad ble utnevnt til æresmedlem på årsmøtet i 1999. Syrstad var styremedlem i Sør-Trøndelag Bondelag i perioden 1975-78, nestformann 1978-79 og formann i perioden 1979-84. I 1981-84 var Syrstad første varamedlem til styret i Norges Bondelag, og fast styremedlem i perioden 1985-87. Syrstad var formann i Norges Bondelag fra 1987 til 1991.

Harald Milli ble utnevnt til æresmedlem på årsmøtet i 2009. Milli ble ansatt i Norges Bondelag i 1975. Han hadde en rekke stillinger i sekretariatet før han i 1995 ble generalsekretær. Milli var generalsekretær i 14 år fram til han gikk av med pensjon høsten 2009.

Det utnevnes også æresmedlemmer i fylkeslag og lokallag. Ved årsskiftet var det 26 æresmedlemmer i fylkesbondelag og 52 æresmedlemmer i lokallag.

Odd Mæland, Vest-Agder, får Æresmedlemdiplomet av fylkesleder Birte Usland

---

Tillitsvalgte organ

Årsmøtet

Årsmøtet i Norges Bondelag 2011 ble holdt på Lillehammer 8.-9. juni. Årsmøtet er sammensatt av 116 representanter fra fylkeslaga, 4 representanter fra Norges Bygdekvinnelag, 4 representanter fra Norges Bygdeungdomslag samt representantskapets 46 medlemmer. Det var i alt 170 stemmeberettigede på årsmøtet, av disse var 55 kvinner (31 %). Representantene hadde en gjennomsnittsalder på 45 år.

Etter leders tale ble det åpnet for generaldebatt, årsmøtedelegatenes hovedarena for landbrukspolitisk debatt. Landbruks- og matminister Lars Peder Brekk holdt tale til årsmøtet. Leder av Kristelig Folkeparti, Knut Arild Hareide, og nestleder i Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegard Solhjell, innledet til temadebatt med utgangspunkt i den kommende Stortingsmelding om mat og landbruk. Årsmøtet behandlet også årsmelding og regnskap, rammebudsjett og kontingent.

Resolusjon fra årsmøtet:

Sats på norsk landbruk og matproduksjon!

Norsk landbruk vil også i framtida ha ei nøkkelrolle som produsent av rein mat og fornybar energi. Det føreset politisk vilje til å satsa på næringa. Jordbruksavtalen legg også i år opp til kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket samanlikna med andre grupper. Dette er ikkje tilstrekkeleg for nødvendige investeringar, framtidstru og rekruttering til næringa. Eit inntektsløft er naudsynt. Landbruket vil halda fram det systematiske arbeidet med å redusera kostnadene og betra botnlinja. Men dette må ikkje verta ei sovepute for politikanane.

Regjering og Storting må gjera sin del av jobben!

Kvart år vert om lag 15.000 dekar med dyrka og dyrkbar jord bygd ned. Nedbygging av matjord er eit ran frå framtidige generasjonar. Årsmøtet krev at matjorda må få eit betre lovvern og at det vert etablert ein nullvisjon. I valet til hausten vil Norges Bondelag utfordra politikanane på eit sterkare vern av matjord.

Kompetanse og kompetansebygging er sentralt for utvikling av norske landbruk. Dette må skje i nært samarbeid med fylkeskommunen.

Årsmøtet er djupt skuffa over at Stortinget ikkje vart einige om nytt rovdyrforlik. No må Regjeringa ta an-

svar og følgja opp dei konkrete lovnadene i Soria Moria II om ny rovdyrpolitikk.

I den komande stortingsmeldinga om landbruk og mat må Regjeringa synleggjera ein tydelegare og meir offensiv ambisjon for norsk landbruk. Eit sterkt samvirke sikrar matproduksjon over heile landet. Årsmøtet i Norges Bondelag har tre klare krav til stortingsmeldinga:

- *Importvernet må styrkast, innanfor gjeldande WTO-avtale.*
- *Bonden må få høve til ei inntekt på linje med andre grupper i samfunnet.*
- *Meldinga må innehalda tydelege målsettingar om auka norsk sjølvforsyning av jordbruksvarer basert på norske ressursar.*

Representantskapet

Representantskapet er sammensatt av direkte valgte medlemmer, styret, fylkesledene og representanter fra samarbeidende organisasjoner.

Disse organisasjonene har sete i representantskapet: Norges Bygdekvinnelag, Norges Bygdeungdomslag, TINE BA, GENO, Nortura, Norsvin, Gartnerhallen, Norges Skogeierforbund, Norges Pelsdyrslag, Norske Felleskjøp, HOFF Norske Potetindustrier, Landkreditt, Norsk Sau og Geit.

Direkte valgte medlemmer til representantskapet

Ordfører: Odd Christian Stenerud, Møre og Romsdal (v. 2005)

Varaordfører: Arne Magnus Aasen, Møre og Romsdal (v. 2011)

Varamedlemmer for ordførerne i nummerorden:

1. Birte Usland, Vest-Agder (v. 2011)
2. Per Hilleren, Sogn og Fjordane (v. 2011)

Representantskapet har hatt to møter i 2011.

Representantskapsmøte 24.-25. mars

Representantskapet hadde møte i Oslo i forkant av jordbruksforhandlingene. På møtet var forhandlingene, aksjonsberedskap og ny landbruksmelding på agendaen.

Uttalelse:

Lavinntektsgrupper må prioriteres!

Landbruket er en del av "den norske modellen" der samarbeidet mellom stat og det organiserte arbeids- og næringsliv utvikler velferdsstaten. Som en del av dette er regulering av import, pris på arbeidskraft og jordbruksvarer viktig. En aktiv stat som bruker regulering, marked og budsjettstøtte på en effektiv måte er avgjørende. Det jordbruksoppgjøret vi står foran vil påvirke mange bønders beslutninger om videre drift og investeringer. Trua på en framtid i næringa er viktig, ikke minst for ungdommen.

Inntekt

Landbruket er også en lavinntektsgruppe i samfunnet. Årets jordbruksoppgjør må nyttes til å heve inntektsnivået i hele næringen slik at den inntektsmessige avstanden til andre grupper reduseres vesentlig. Representantskapet i Norges Bondelag krever at Regjeringen følger opp regjeringserklæringen om en videreutvikling av inntekts- og velferdspolitikken i landbruket, ved et betydelig løft i inntektene. Spesielt i en tid med moderasjon må det være slik at lavinntektsgrupper prioriteres.

Inntektsveksten må sikres ved:

- Importvernet er avgjørende for norsk landbruk. Prosenttoll for melk må innføres
- At det legges til rette for en økning i produktprisene til produsent. Dette tilpasses til de muligheter som ligger i markedet
- at budsjettmidlene økes vesentlig for å sikre de politiske målsettingene om et variert landbruk over hele landet

Omfordeling av penger gir ikke inntektsvekst. Dette avvises.

Grovforproduksjonene prioriteres

Hele næringen trenger et inntektsløft. I år prioriterer Representantskapet de grovforbaserte produksjonene.

Utnytt de nasjonale ressursene

Landbrukspolitikken må legge til rette for å nytte de arealressursene vi har for å produsere mat. De økonomiske virkemidlene må rettes inn slik at de stimulerer til aktiv bruk av alle arealer i hele landet.

Frakt

Fraktilskudd er et viktig virkemiddel for å sikre distriktsjordbruket og er et målrettet kostnadsreduserende tiltak for alle produksjoner. Fraktilskudd bidrar til å sikre like priser uavhengig av avstand til anlegg og er derfor et sentralt virkemiddel for å opprett-

holde produksjonsfordelingen. Det er behov for mer midler til fraktilskudd til kjøtt, kraftfôr og grøntprodukter.

Representantskapet viser til gjennomgangen av innfraktordningen for kjøtt og støtter innføring av en tilskuddsmodell i tråd med arbeidsgruppa's forslag. Det er videre behov for en styrking av midler inn i ordningen.

Rekruttering

Nye brukere har en ekstra utfordring. Det må:

- innføres engangstilskudd til avløsning
- prioritere unge ved tildeling av investeringsstøtte
- styrke generasjonskifteordningen

Investeringer

- Det er et stort investeringsbehov i næringa både grunnet nedslitte bygg og nye dyrevelferdskrav. Kostnadsveksten knyttet til investeringer er problematisk å håndtere for næringa. Skal nødvendig fornying skje, er det nødvendig med en vesentlig økning av de fylkesvise BU-midlene til tradisjonelt landbruk.
- Norge forvalter en betydelig oljeformue. Representantskapet mener at deler av denne bør brukes til å sikre en framtidig matproduksjon. Dette gjennom at det settes av midler til et investeringsfond som sørger for langsiktig finansiering til gunstige lånevilkår.

Aksjonsviljen er stor!

Representantskapsmøte 7. juni

Representantskapet hadde møte på Lillehammer før årsmøtet i Norges Bondelag. Representantskapet drøftet resultatet av jordbruksforhandlingene og innstilling til årsmøtet om årsmelding, regnskap, rammebudsjett og medlemskontingent. Rapport fra kontrollkomiteen for aksjonsfondet ble godkjent og ny komité oppnevnt.

Styret i Norges Bondelag

Styret har 12 medlemmer: 10 valgte av årsmøtet i Norges Bondelag, en fra styret i Norges Bygdekvinnelag og en fra styret i Norges Bygdeungdomslag. Ordfører i representantskapet har møterett, men ikke stemmerett i styremøte.

Styret har i 2011 hatt 11 styremøte. Saker som er behandlet i arbeidsutvalget og styret er omtalt under de ulike kapitlene i årsmeldinga.

Styret etter årsmøtet 2011

Nils T. Bjørke, Hordaland, leder (v. 2009, 2. nestleder 2008, styremedlem 2006)

Berit Hundåla, Nordland, 1. nestleder (v. 2009, styremedlem 2007, 1. vara 2006)

Brita Skallerud, Akershus, 2. nestleder (v. 2009)

Einar Frogner, Hedmark (v. 2009)

Trine Hasvang Vaag, Nord-Trøndelag (v. 2011)

Jens Edvard Kase, Østfold (v. 2008, 2. vara 2006)

Synne Vahl Rogn, Telemark (v. 2010, 2. vara 2009, 3. vara 2008)

Even Mengshoel, Hedmark, Norges Skogeierforbund (v. 2008)

Ingunn Sognnes, Sogn og Fjordane, Tine (v. 2009)

Lars Petter Bartnes, Nord-Trøndelag, Nortura (v. 2008)

Kathrine Kleveland, Vestfold, NBK (v. 2008)

Inger Johanne Sveen, NBU (v. 2011)

Nils T. Bjørke

Berit Hundåla

Brita Skallerud

Einar Frogner

Varamedlemmer, i nummerorden:

1. Bjarne Leonhardsen, Troms (v. 2010)

2. Arnstein Røyneberg, Rogaland (v. 2011)

3. Birte Usland (v. 2011)

Arbeidsutvalget har bestått av: Nils T. Bjørke, Berit Hundåla, Brita Skallerud og Einar Frogner.

Trine Hasvang Vaag

Jens Edvard Kase

Valgnemnda

Årsmøtet i Norges Bondelag velger leder og sju medlemmer til valgnemnda. Fylkeslaga er delt på seks regioner som hver nominerer et medlem med varamedlem til valgnemnda.

Samvirkeorganisasjonene samlet nominerer et medlem med varamedlem til valgnemnda. Valgnemnda legger fram innstilling til valg og godtgjøringer for årsmøtet.

Synne Vahl Rogn

Even Mengshoel

Valgnemnda etter årsmøtet 2011

Leder: Fremund Sandvik, Sør-Trøndelag

Nestleder (valgt blant medlemmene i valgnemnda):

Ragnhild Finden Barka, Hedmark

Medlemmer i valgnemnda, valgt for 2 år i 2011:

Nordland, Troms og Finnmark: Kåre Holand

(vara: Jan Gunnar Eilertsen)

Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder: Tone Edland

(vara: Kjell A. Sølverød)

Østfold, Akershus og Vestfold: Ole Johannes Egeland

(vara: Martha Irene Mjølnerød)

Samvirkeorganisasjonene: Einar Høstbjør, Nortura

(vara: Jofrid Torland Mjåtveit, Nortura)

Ingunn Sognnes

Lars Petter Bartnes

Kathrine Kleveland

Inger Johanne Sveen

Medlemmer i valgnemnda, valgt for 2 år i 2010:

Hedmark, Buskerud og Oppland: Ragnhild Finden Barka

(vara: Håkon Erik Vold)

Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane: Arna Høyland (vara:

Arnstein Gilje)

Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag:

Inge Martin Karlsvik (vara: Birgit Kjerstad)

Bjarne Leonhardsen

Odd Chr. Stenerud

Styrene i fylkesbondelaga

Oversikt over medlemmer i fylkesstyrene:

Østfold Bondelag

Bjørn Gimming, leder
Martha Irene Mjølnerød, nestleder
Ole Johannes Egeland, styremedlem
Rolf Øyvind Thune, styremedlem
Rune Sandklev, styremedlem
Liv Ragni Skinnes Kjos, NBK
Trond Martin Wiersholm, NBU
Berit Ullestad, 1. vara

Akershus Bondelag

Odd-Einar Hjortnes, leder
Jon Arild Huseby, nestleder
Stina Mehus, styremedlem
Einar Korvald, styremedlem
Jens-Kristian Waaler, styremedlem
Anne-Marie Endsjø, NBK
Kristin Stanger, NBU
Ann-Kristin Knudsen, 1. vara

Hedmark Bondelag

Einar Myki, leder
Eivind Mehl, nestleder
Inger Amb, styremedlem
Thomas C. French, styremedlem
Karstein Hove Bergset, styremedlem
Liv Kari Andreassen, NBK
Marte Larsen Tønseth, NBU
Anne Kristine Rossebø, 1. vara

Oppland Bondelag

Trond Ellingsbø, leder
Mari Sangnæs, nestleder
Tommy Bjørke, styremedlem
Thor Johannes Rogneby, styremedlem
Hanne Bergesen, styremedlem
Magnhild Grimsrud, NBK
Kjersti Diesen, NBU
Sissel Aandstad Lerud, 1. vara

Buskerud Bondelag

Torunn Hovde, leder
Per H. Liahagen, nestleder
Sigrid Hellum, styremedlem
Lars Halvard Wetterstad, styremedlem
Kjell Terje Løver, styremedlem
Hanne Strøm, NBK
Tonje Ouff, 1. vara

Vestfold Bondelag

Hans Edvard Torp, leder
Harald Lie, nestleder
Cathrine Stavnum, styremedlem
Elisabeth Irgens Hokstad, styremedlem
Hans Olav Moskvil, styremedlem
Else-Marie Farnes, NBK
Jørgen Hvitsten, NBU
Bjørge Madsen, 1. vara

Telemark Bondelag

Kjell Sølverød, leder
Tone Edland, nestleder
Olav S. Nordbø, styremedlem
Ann Kristin Tekle, styremedlem
Jon O. Midtbø, styremedlem
Anne Birgit Sollid, NBK
Lars Vassend, 1. vara

Aust-Agder Bondelag

Erik Fløystad, leder
Ole Didrik Steensohn, nestleder
Katrine Hesnes Jarnes, styremedlem
Olav Lidtveit, styremedlem
Knut Erik Ulltveit, styremedlem
Liv B. Fossing, NBK
Erling Brekkemoen, 1. vara

Vest-Agder Bondelag

Birte Usland, leder
Audun Meland, nestleder
Ruth Veronica Bryggeså, styremedlem
Gunn Siri Ousdal, styremedlem
Birger Reve, styremedlem
Anne-Lill Roland, NBK
Inger Liv Røyter Thoresen, 1. vara

Rogaland Bondelag

Arnstein Gilje, leder
Per Inge Egeland, nestleder
Sonja Herikstad Skårland, styremedlem
Inger Margrethe Eidesen, styremedlem
Stein Pettersen, styremedlem
Liv Hatlevik Svendsen, NBK
Torstein Gjerdevik, NBU
Lisa Breiland, 1. vara

Arnstein Gilje tok over som fylkesleder etter at Ole Johan Vierdal ble valgt som ordfører i Vindafjord kommune.

Hordaland Bondelag

Clara A. Hveem, leder
Turid B. Njåstad, nestleder
Arild Nydegger Øvre-Eide, styremedlem
Sjur Tarjej Fykse, styremedlem
Lillian Hovstad, styremedlem
Liv Spilde, NBK
Ingrid Tennebekk Bjørke, NBU
Terje Larsen, 1. vara

Sogn og Fjordane Bondelag

Per L. Hilleren, leder
Marit Flatjord, nestleder
Nils Magne Gjengedal, styremedlem
Elin Haugen, styremedlem
Lidvin Olav Hage, styremedlem
Bjarte Myren, 1. vara

Møre og Romsdal Bondelag

Inge Martin Karlsvik, leder
Birgit Oline Kjerstad, nestleder
Anne Katrine Jensen, styremedlem
Hans Frafjord, styremedlem
Arne Rekkedal, styremedlem
Christine Strandmann, NBK
Arnhild H. Harstad, NBU
Erik Olufsen, 1. vara

Sør-Trøndelag Bondelag

Lars Morten Rosmo, leder
Karl Erik Sørensen, nestleder
Nina Vangen Ranøien, styremedlem
Magnar Skjerve, styremedlem
Laila Iren Veie, styremedlem
Marit Melhus Bogen, NBK
Steffen Haugen, NBU
Kolbjørn Frøseth, 1. vara

Nord-Trøndelag Bondelag

Kåre Peder Aakre, leder
Trond Hodne, nestleder
Anders Røflo, styremedlem
Inger Hovde, styremedlem
Johan Kristian Daling, styremedlem
Sigrid Elin Klefsaas, NBK
Bjørnar Nilsen, NBU
Borgny Kjølstad Grande, 1. vara

Kåre Peder Aakre tok over som fylkesleder etter at Trine Hasvang Vaag ble valgt til styret i Norges Bondelag.

Nordland Bondelag

Bernt Skarstad, leder
Kåre Holand, nestleder
Wanja Rakvaag, styremedlem
Jan Gunnar Eilertsen, styremedlem
Tove Helene Mosti Berg, styremedlem
Anniken Jensen Heen, NBK
John-Erik Skjelnes Johansen, 1. vara

Troms Bondelag

Asgeir Slåttnes, leder
Svein Olav Tomassen, nestleder
Bernhardt Halvorsen, styremedlem
Tove Hansen, styremedlem
Ranveig Kaino, styremedlem
Brita Kjelstrup Køhl, NBK
Daniel Arne Hansen, 1. vara

Finnmark Bondelag

Ola Tangen, leder
Lise Kaldahl Skreddernes, nestleder
Merete Sabbasen Helander, styremedlem
Einar Andersen, styremedlem
Robert Severin Pedersen, styremedlem
Jørn Suhr, 1. vara

Ola Tangen tok over som fylkesleder etter at Fred Johnsen ble valgt inn på fylkestinget i Finnmark.

Organisasjonssjef Vidar Andresen, æresmedlem Tor Bjørvik og leder Hans Edv. Torp i Vestfold Bondelag

Sør-Trøndelag Bondelag på årsmøtet i Lillehammer 2011

Årsmøte 2011 i Østfold Bondelag

Lederkonferansen

Lederkonferansen 2011 ble holdt 22.-23. september på Gardermoen. Styret, fylkeslederne og ledere fra samvirket deltok. Landbrukspolitiske utfordringer var hovedtema med bl.a. innlegg av nestleder i næringskomiteen Svein A. Flåtten fra Høyre.

Andre tema var ny kommunikasjonsstrategi for Norges Bondelag, med Åslaug Haga, tidligere leder i Senterpartiet, som innleder. Fornyingsutvalgets rapport II: *Hvordan sikre en god samhandling i landbruket?* ble presentert av utvalgets leder Einar Frogner. Lederkonferansen vedtok to uttalelser.

Uttalelse 1:

Været setter matvaresikkerheten på prøve

Bønder i Sør-Norge opplever de verste innhøstingsforholdene i manns minne. Avlingene lar seg ikke høste på grunn av de store nedbørsmengdene. Kornet vi skulle bake brød av går til dyrefôr eller råtner på jordet. Middagspoteter, gulrøtter og løk drukner og såkornet som skal gi oss avlinger til neste år spirer og blir uegna som såkorn. Situasjonen er alvorlig ikke bare i Norge, men også i resten av Nord-Europa. Det blir lite matkorn å importere fra våre naboland og vi må ut på et allerede anstrengt verdensmarked for å handle. Dette vil gi forbrukeren mindre kortreist mat, bøndene taper inntekter og må utsette investeringer og vedlikehold som kan gi store negative ringvirkninger for det lokale næringslivet.

Lederkonferansen i Norges Bondelag mener det er på høy tid å reise debatten om matvaresikkerhet når klimaendringene skaper nye utfordringer. Norge må ta større ansvar for å fø egen befolkning. Framtidig matsikkerhet handler om hvor mye samfunnet er villige til å satse på matproduksjon til egen befolkning.

Matproduksjonsevnen må styrkes gjennom bl.a. investeringer i jord og dreneringssystemer, nye plantesorter, og maskiner tilpasset et vanskeligere klima. Dette må bli en viktig del av den nye stortingsmeldinga om landbruk og matproduksjon og oppfølgingen av denne. Klimaendringene vil gi større svingninger i matproduksjonen. I statsbudsjettet må det finansieres et nasjonalt beredskapslager for korn.

Uttalelse 2:

Landbruks- og matmeldinga må gi ny giv for norsk matproduksjon!

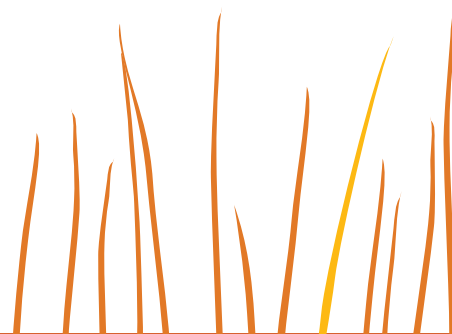
Norges Bondelag har store forventninger til Regjeringens varslede melding om landbruks- og matpolitikken. Vi forventer at Regjeringa nå legger fram ei melding som synliggjør en mer offensiv ambisjon for norsk landbruk.

Landbruksnæringa er bærebjelken i distriktene, og til sammen er det 100.000 viktige årsverk i landbruk og landbrukstilknyttet industri. Et aktivt landbruk er avgjørende for levende bygder og for ei reiselivsnæring i vekst.

Norges Bondelag krever at landbruksmeldinga har en klar målsetting om økt matproduksjon basert på norske ressurser. Verdens befolkning øker raskt, og internasjonale matvarepriser når stadig nye høyder. Stadig flere av verdens regjeringer setter det å skaffe mat til egen befolkning høyt på dagsordenen. Det er viktig at også den norske Regjering legger forholdene til rette for å øke matproduksjonen i Norge i takt med befolkningsveksten.

For å kunne opprettholde sjølforsyningsgraden må landbruks- og matmeldinga inneholde:

- *Rammevilkår for norsk landbruk og landbruks-samvirke som kan sikre matproduksjonen over hele landet*
- *En nullvisjon for nedbygging av jord egnet til matproduksjon og virkemidler som bidrar til å nå denne visjonen*
- *Ei satsing på produksjon av energi fra landbruket som vil senke avhengigheten av fossilt brennstoff*
- *Investeringsvirkemidler som gjør det mulig å investere i norsk landbruk, også sett i lys av kommende klimaendringer.*
- *Ei forpliktende inntektsmålsetting som tetter inntektsgapet til andre grupper, og sikrer at ungdom ønsker å satse på ei framtid i norsk landbruk.*

Bondelaget og Arbeiderpartiet i Møre og Romsdal møttes på gardsbesøk hos fylkesleder Inge Martin Karlsvik (t.v.) da Landbruksmeldinga vart lagt fra av Regjeringa. Besøkende: F. v. stortingsrepresentant og medlem av Næringskomiteen, Else May Botten, fylkessekretær i M&R Arbeiderparti, Egil T. Ekhaugen, organisasjonssjef Arnar Lyche og nestleder Birgit Oline Kjerstad

---

Faste utvalg

Norges Bondelag har tre faste utvalg, oppnevnt av styret.

Grøntutvalget

Medlemmer fra høsten 2011: Johan Arnt Hernes (leder), Ståle Runestad, Geir Tore Berg, Jens Edvard Kase, Bente Stensland, Thor Johannes Røgneby, Terje Larsen, Kristin Bue Jahn (konsultativt medlem Norsk Gartnerforbund).

Utvalget er et rådgivende organ for styret i saker som vedrører potet-, grønnsak-, frukt- og bærproduzentene sine interesser. Arbeidsområdet omfatter produksjon både på friland og i veksthus. Grøntutvalget har hatt fire møter i 2011. Det har vært fokus på inntekstsituasjonen i næringa. Viktige tema ellers som utvalget har tatt opp: importvernet og bruk av krone-/prosenttoll, avlingsskadeordningen, plantevernmidler, plantesorter og nytt plantemateriale, pærebrann og andre sykdommer, markedssituasjonen m.m. Grøntutvalget ga egen uttalelse til jordbruksforhandlingene.

Kornutvalget

Medlemmer fra høsten 2011: Svein Stubberud (leder), Arnstein Gilje, Toril Kure, Einar Frogner, Kolbjørn Frøseth, Gustav Grøholt (konsultativ medlem Norske Felleskjøp) og Kjetil Aandstad (konsultativt medlem Norskorn).

Kornutvalget har hatt 3 ordinære møter i 2011. I tillegg deltok kornutvalget på Norges Bondelag/Fellesskjøpet sin kornkonferanse i januar 2011. Utvalget avga uttalelse til jordbruksforhandlingene 2011 og har brukt

mye tid på å diskutere kvaliteten på norsk korn og problem med høyt mykotoksininnhold. Lederen av utvalget deltok blant annet på møte med forskningsrådet for å diskutere aktuelle forskningsprosjekter om mykotoksiner. Utvalget har også diskutert en forespørsel fra Norsk Frøavlerlag om å bli konsultativt medlem av utvalget. Utvalget ønsket heller å invitere Frøavlerlaget til eget møte med kornutvalget og ellers holde god kontakt. Utvalgsmedlemmer har kommet med innspill til arbeidsgruppa som går gjennom fraktordningene for korn og kraftfôr. I denne gruppa har Einar Frogner sittet som Norges Bondelags representant.

Miljø- og kvalitetsutvalget

Medlemmer fra høsten 2011: Bjørn Gimming (leder), Jan Stabbetorp, Helga Stavrum Opheim, Ola Andreas Byrkjedal, Wenche Irene Kristiansen, Elin Haugen, Trine Hasvang Vaag.

Miljø- og kvalitetsutvalget har hatt tre møter og flere telefonmøter i 2011. Utvalget følger prosessen med revisjon av regelverket for organisk gjødsel og deltok blant annet på seminar om dette i regi av SLF høsten 2011. Utvalget har også gitt innspill til Miljøverndepartementets høring av NOU 2010:9 *Et Norge uten miljøgifter*. Miljø- og kvalitetsutvalget sitt innspill til jordbruksforhandlingene fokuserte på følgende hovedpunkter:

- Virkemidler og ordninger som sikrer at hele jordbruksarealet holdes i hevd
- Strengt miljøkrav må kompenseres slik at det er muligheter for lønnsom drift
- Tilskudd til grøfting gjeninnføres
- Styrke mulighetene for etter- og videreutdanning på ulike fagfelt i landbruket
- Styrking av velferdsordningene.

Planer for arbeidsåret 2011-2012

I tråd med anbefalingene fra Fornyingsutvalget om å komme i gang tidligere i arbeidsåret, vedtok styret allerede i juni 2011 hvilke saksområder som skulle prioriteres i kommende arbeidsår. Følgende saksfelt ble prioritert:

Næringspolitikk

Økt matproduksjon og inntekt

I følge FAO må verdens matproduksjon økes med 70 % fram mot 2050. Også i Norge vil befolkningen øke anslagsvis med en million fram til 2030.

- **Inntekt og investeringer:** Arbeide for en inntektsmålsetting som innebærer kronemessig lik inntektsutvikling for jordbruket og betydelig reduksjon i inntektsforskjellene, sammenlignet med andre samfunnsgrupper.
- **Landbruks- og matmeldinga:** Norges Bondelags påvirkningsarbeid vil fortsette fram til meldinga er framlagt og endelig behandlet i Stortinget.
- **Maktforhold i matvarekjeden:** I høringsprosess og politiske behandling av Matkjedeutvalget rapport vil Norges Bondelag bidra til at gode forslag omsettes i politiske vedtak. Tiltak som kan styrke samvirket bli prioritert.
- **Energi- og klimaspørsmål:** Arbeid med energiutvikling vil være en del av løsningen for framtidens miljøutfordringer. Det vil bli arbeidet videre med bioenergi, biogass og andre utslippsfrie alternativer som kan bidra til et fossilfritt landbruk innen 2030.
- **Landbruksbasert næringsutvikling** bidrar til økt verdiskaping både for enkeltbønder og i mange lokalsamfunn. "Inn på tunet" er ei viktig og framtidsrettet næring som Bondelaget skal ta et særskilt ansvar for å utvikle.

Jordvern

Arbeidet med jordvern vil bli prioritert høyere i kommende år. Det vil bli jobbet systematisk med sikte på mer restriktiv jordvernpolitikk. Jordvernspørsmålet må løftes inn i lokalvalget 2011. En jordvernstrategi legges fram for styret.

Rovdyr

I det kommende arbeidsåret vil Norges Bondelag særlig prioritere arbeidet med rovviltforvaltning. Mynighetene må følge opp politikken og tiltakene det er

enighet om i regjeringsplattformen Soria Moria II og i rovdryforliket mellom alle stortingspartiene i juni 2011.

Utdanning og kompetanse - rekruttering til utdanning

Grunnutdanning må være tilgjengelig for alle som skal inn i næringa, og det er behov for å bedre søknungen til landbruksutdanninga. Det er også behov for bedre rekruttering til landbruksfagene innen høyere utdanning.

Kommunikasjon

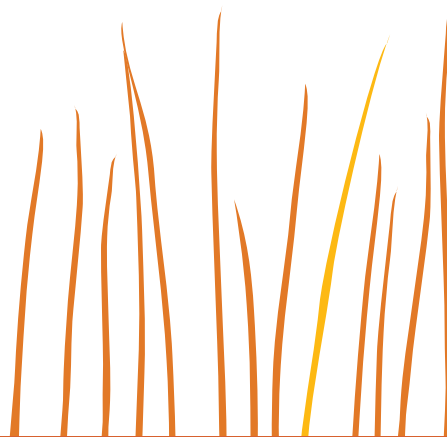
Landbruket har godt omdømme og det er sterk støtte til et landbruk av dagens omfang. Det må fortsatt jobbes for at gode opinionstall og politikernes ambisjoner skal omsettes i konkrete vedtak og tiltak som bedrer rammebetingelsene betraktelig. Landbruk må på dagsorden fram mot neste valg. Et eget toårig prosjekt skal ha dette som arbeidsmål. Den nye kommunikasjonsstrategien skal tas i bruk.

Organisasjon

Årlige kampanjer før jordbruksforhandlingene er en del av forhandlingsstrategien og nødvendig for å opparbeide politisk press. Det kan også være et nødvendig bakteppe i tilfelle brudd og påfølgende aksjoner. Det er et mål å bedre den interne kunnskapen om jordbruksforhandlingene og de politiske prosessene.

Medlemsverving er en prioritert oppgave i alle organisasjonsledd.

På bakgrunn av prioriteringene utarbeides fylkeslaga tiltaksplaner og strategier for de ulike saksområdene. Lokallaga blir informert om de prioriterte sakene og gjennomgående tiltak.

Fornyning av arbeidsmåter

Styret i Norges Bondelag behandlet i mars rapporten fra Fornyingsutvalget, som var ledet av Brita Skalle-
rud. Følgende vedtak ble fattet:

- Prinsippprogrammet endres til et kortere og mer politisk dokument
- Årsmøtet brukes i større grad til å avklare næringspolitiske og strategiske standpunkt
- Arbeidsutvalget eller styret gjør sine første vurderinger av prioriterte saker rett i etterkant av årsmøtet og før sommerferien
- Den sentrale lederkonferansen flyttes fram til månedsskiftet september/oktober fra høsten 2011
- Lokallagas årsmøter søkes i hovedsak å avvikles før fylkenes ledermøter, slik at nyvalgte ledere kan møte
- Den formelle fristen for lokallagas årsmøter flyttes fram til 1. november. Styret fremmer dette som lovendringssak på årsmøtet 2011
- Fylkeslagas ledermøter flyttes noe fram i tid
- Fylkenes ledermøter endres til i større grad å bli organisasjonskurs, med vekt på gjennomføring av prioriterte saker og organisasjonsskolering. Møtene som arena for politisk debatt må ivaretas
- Det utvikles en pris for "Årets lokallag" som deles ut på årsmøtet i hhv fylkesbondelaga og Norges Bondelag.

Tiltak:

- Det utarbeides en ny kommunikasjonsstrategi for alle ledd i Norges Bondelag. Planen forankres og innarbeides gjennom kurs og annet organisasjonsarbeid
- Langsiktig opinionsbygging videreføres gjennom fortsatt satsing på Åpen Gård, Den grønne skolen, og årlige informasjonskampanjer
- Det utarbeides en egen strategi for skolering av tillitsvalgte, med en tilhørende konkret 3-årig plan
- Lokallaga tilbys nye verktøy i lokallagsarbeidet som mulighet for elektronisk medlemskommunikasjon med basis i medlemsregisteret, maler og rammeprogram for aktiviteter, etc.
- Det legges opp til videre vurdering av følgende:
  - Ny organisering av styret og representantskap i Norges Bondelag utredes med utgangspunkt i utvalgets vurderinger, innspill fra høringsrunden og styrets diskusjon
  - Utredningsarbeid med forslag til mandat og

tidsplan forberedes, med sikte på nødvendige vedtak på årsmøtet 2012

- Utvikling av en "Landbrukets års konferanse" diskuteres med Norsk Landbrukssamvirke.

Fornyning II

Styret vedtok i samme møte å nedsette et nytt utvalg, som fikk i oppdrag å se nærmere på forslagene rundt endringer i organisasjonsmessige forhold knyttet til tillitsvalgte. Einar Frogner ledet utvalget. Utvalgets fikk følgende mandat:

"Vurdere best mulig struktur og organisering av styre og representantskap etter dagens modell, samt en modell med sentralstyre og landsstyre i Norges Bondelag. Modellen skal sikre effektive beslutningssystemer, muligheter for god samhandling og organisasjonsmessig gode prosesser og forankring".

Det nye utvalget la fram sine konklusjoner i november. Utvalget hadde følgende anbefalinger:

Dagens modell for styrende organer i Norges Bondelag beholdes. Utvalget går ikke inn for en landsstyremodell.

Utvalget foreslår følgende justeringer i dagens styringsmodell:

1. Årsmøtet:
  - a. Årsmøtet skal i større grad fatte vedtak. Styret har ansvar for å fremme saker til beslutning
  - b. Lokal- og fylkesledd inviteres i større grad til å ta opp saker
  - c. Flere redaksjonskomiteer nedsettes for ulike tema
  - d. Årsmøtet forlenges med en halv dag gjennom at tida brukt til representantskapsmøtet for kortes.
2. Representantskapet:
  - a. Sammensetningen videreføres, men tilsynsfunksjonen vektlegges mindre
  - b. Representantskapet innstiller ikke til årsmøtet om årsmelding, regnskap og kontingent. Dette krever lovendring
  - c. Representantskapet holdes ordinært tre ganger årlig, alternativt to ganger hvis representantskapet før årsmøtet kuttes ut.

3. Fylkesledersamlinger innarbeides som et fast opplegg i forbindelse med representantskapene.
4. Styret:
  - a. Sammensetningen av styret i Norges Bondelag bør være hovedsakelig som i dag. Samvirke representantene bør være markedsregulatorne Tine, Nortura og Norske Felleskjøp
  - b. Arbeidsdelingen mellom AU og styret bør endres, slik at AU i større grad avlaster styret for mindre saker. Dobbel saksbehandling er

- lite hensiktsmessig
- c. Styret skal prioritere overordnede, strategiske og prinsipielle spørsmål
  - d. Distribusjon av sakspapirer og protokoller effektiviseres.

Styret vedtok i styremøtet i november 2011 å sende utvalgets konklusjoner ut på høring, med høringsfrist i januar 2012.

Lardal Bondelag gjennomførte landbruksspillet på Lardal ungdomsskole for første gang i Vestfold

---

Næringspolitikk

Styrkeforholdene i matvarekjeden

13. april 2011 la Matkjedeutvalget ledet av Einar Steensnæs fram en offentlig utredning (NOU 2011:4) om styrkeforholdene i verdikjeden for mat. Utvalget var bredt sammensatt av representanter fra hele verdikjeden, forbrukere og forskere. Landbrukets medlemmer var tidligere nestleder i Norges Bondelag, Eli Reistad, Grete Sjugard fra landbrukssamvirket og Aina Bartman fra Bondens Marked. Utvalget konkluderte med at det har vært en sterk konsentrasjon i det norske dagligvaremarkedet. Det har skjedd en maktforskyving i retning de fire dagligvarekjedene som dominerer markedet, og forhandlingene mellom aktørene preges av en lukket og uklar prosess. Utvalget mener dette er uheldig, og foreslår å innføre en lov om god handelsskikk og et ombud for dagligvaresektoren. Norges Bondelag støtter anbefalingene fra utvalget i sitt høringsinnspill. Norges Bondelag har, gjennom et tett samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke og landbrukets representanter i utvalget, deltatt på møter og pressekonferanser og jobbet politiske med saken.

Landbruks- og matmeldinga

Norges Bondelag har i hele 2011 fortsatt påvirkingsarbeidet opp mot den varslede landbruks- og matmeldinga. På grunn av interne dragkamper i Regjeringa, ble tidspunktet for framlegging av meldinga utsatt i flere omganger.

Gjennom året hadde vi tett kontakt med politikere, blant annet gjennom regionale stormøter i regi av fylkeslaga, og arrangementer knyttet til budstikkefesten. I disse møtene gjentok vi vårt hovedbudskap: I ei ny landbruks- og matmelding måtte det settes et hovedmål om økt mat- og energiproduksjon basert på norske ressurser. For å nå dette målet må en:

- Utnytte de norske ressursene bedre, blant annet gjennom økt utmarksbeite og økt fôrkornandel i kraftfôret
- Styrke jordvernet
- Satse på fossilfri energi, slik at landbruket i Norge innen 2030 kan være fossilfritt og netto energileverandør
- Ha gode økonomiske rammevilkår slik at en får mulighet til å tette inntektsgapet mellom jordbruket og andre grupper i samfunnet

- Styrke investeringsmulighetene gjennom ei investeringspakke finansiert utenfor jordbruksavtalens rammer

Den 2. desember la endelig Landbruks- og matministeren fram landbruks- og matmeldinga for Stortinget. Meld. St. 9 (2011-2012) fikk tittelen "Velkommen til bords". Norges Bondelag utarbeidet et sammendrag av meldingas 300 sider, og et høringsopplegg i organisasjonen. Det ble besluttet å avholde et ekstraordinært representantskapsmøte den 22. februar 2012.

Stortingets næringskomité ønsket å avholde høringsmøte på meldinga allerede første uka i januar. Dette innebar at Norges Bondelag måtte legge fram synspunkter på meldinga før en var ferdig med den organisatoriske høringa. Landbruks- og matministeren holdt også flere møter rundt i landet, der vi ble invitert til å komme med forberedte innlegg. Et medlem fra styrets arbeidsutvalg deltok på disse møtene.

På slutten av året ble det utformet en foreløpig uttalelse gjennom et 20-siders omfattende brev til komiteen. Brevet ble behandlet av styret i Norges Bondelag den 4. januar. I den foreløpige uttalelsen var Norges Bondelags hovedbudskap følgende:

"Norges Bondelag er godt fornøyd med at Regjeringa gjennom "Velkommen til bords" uttrykker en offensiv ambisjon om økt matproduksjon i Norge, og har ellers mange gode målsettinger for landbruket. Vi gir vår tilslutning til de fire overordnede målene: Matsikkerhet, Landbruk over hele landet, Økt verdiskaping og Bærekraftig Landbruk. På den annen side savner vi at Regjeringas ambisjoner ikke følges opp med tydelige strategier og tiltak for å øke matproduksjonen. Det må til et taktomslag i satsinga på norsk landbruk. Det haster med en offensiv satsing, som et nødvendig signal for å stimulere rekruttering til næringa. En videreføring av dagens politikk er ikke nok."

Vi krevde i tillegg at meldinga måtte forbedres innenfor følgende områder:

- Øk sjølforsyningen av mat
- Tett inntektsgapet
- Etabler investeringspakke utenom jordbruksavtalens rammer
- Styrk jordvernet
- Oppretthold produksjonskravet i kulturlandskaps-tilskuddet

Norges Bondelag ba Stortingets næringskomité gi sin tilslutning til formuleringer i meldinga på disse områdene:

"Meldinga inneholder en rekke gode argumenter og ambisjoner knyttet til "den norske modellen". Bl.a. skal:

- *det være et sterkt importvern der handlingsrommet skal utnyttes*
- *jordbruksforhandlingene videreføres*
- *samvirkets rolle som markedsregulator og avtaker av norske råvarer fra hele landet sikres*
- *den geografiske produksjonsfordelingen opprettholdes*

- *det gis rammevilkår som sikrer et landbruk over hele landet med en variert bruksstruktur med plass for både mindre bruk med ulike inntektskombinasjoner og større bruk."*

Det endelige innspillet fra Norges Bondelag vil først være klart etter at høringsuttalelsene fra organisasjonen er gjennomgått og Representantskapet i Norges Bondelag avgir en uttalelse 22. februar 2012.

Gjennomføring av jordbruksforhandlingene

Jordbrukets krav

Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag la den 28. april fram et felles krav med forslag til ramme og fordeling. Jordbruket la vekt på å få til et inntektsløft etter at landsmøtene i alle de tre regjeringspartiene hadde avgitt offensive uttalelser om å bedre økonomien i næringa.

Faglaga krevde at bøndene skulle:

- Kompenseres for dårligere inntektsutvikling i 2009-2011 enn forutsatt i fjorårets jordbruksoppgjør
- Kompenseres for økte kostnader framover
- Sikres kronemessig lik inntektsutvikling sammenlignet med andre grupper i samfunnet
- Gis et lavinntektstillegg slik at den inntektsmessige avstanden til andre grupper blir betydelig redusert

Dette ga et krav med ramme på totalt 2.600 mill. kroner, som tilsvarte økte inntektsmuligheter i 2012 på om lag 37.000 kroner/årsverk sammenlignet med 2011 før krav.

Jordbruket la vekt på at budsjettstøtte måtte være hovedpilaren i finansieringen av kravet, men at kostnadsveksten i hovedsak måtte tas ut i markedet. For å finansiere kravet var det lagt opp til en økning av målprisene på 580 mill. kroner. Budsjettmidlene skulle økes med 1.875 mill. kroner, samt 45 mill. kroner i overførte midler fra 2010. I tillegg ble kravet finansiert med en økning i inntektsfradraget med 100 mill. kroner som følge av økte inntekter gjennom den øvrige finansieringen.

Innenfor kravet om inntektsvekst hadde jordbruket prioritert styrking av investeringsvirkemidlene, en særskilt styrking av økonomien i kornproduksjonen og grovfôrbaserte produksjoner, særlig melk.

Statens tilbud

Statens tilbud ble lagt fram den 11. mai, hele 6 dager på overtid. Staten la opp til at bøndene skulle:

- Få dekket kostnadsveksten fra 2011 til 2012
- Få en prosentvis lik inntektsutvikling som andre grupper i 2012
- Gis en nivåheving i 2012 ut over prosentvis vekst, inkludert kompensasjon for dårligere inntektsvekst enn forutsatt i perioden 2006-2011.

Tilbudet hadde en samlet ramme på 1.000 mill. kroner. Dette fordelte seg med 535 mill. kroner i økte målpriser fra 1. juli 2011, 315 mill. kroner i økte budsjettoverføringer, 60 mill. kroner i overførte midler fra 2010 og 90 mill. kroner i økt utnytting av jordbruksfradraget.

Tilbudet tilsvarte økte inntektsmuligheter på om lag 17.000 kr/årsverk (7 %) inkludert økt utnytting av eksisterende jordbruksfradrag i 2012, i forhold til 2011 før oppgjør.

Samtidig med tilbudet kom finansministeren med et brev til partene der han varslet at han i forbindelse med statsbudsjettet for 2012 ville ta sikte på å foreslå å heve trygdeavgiften fra 7,8 % til 11 % for næringsinntekt i jord- og skogbruk. Skatteøkningen skulle kompenseres ved at partene omdisponerte 130,8 mill. kroner innenfor jordbruksavtalen som er tilskudd til folketrygden for å dekke differansen mellom de to satsene, og en økning i jordbruksfradraget.

Forhandlingene

Jordbruksforhandlingene 2011 skilte seg klart ut fra tidligere års forhandlinger. Staten hadde brukt svært lang tid på å avgi et tilbud, og tilbudet ble av Jordbruket vurdert som særdeles krevende å kunne forhandle om. Det var inntektsramma som var den store utfordringen. Når det gjaldt innretning og prioritering, ble ikke avstanden mellom krav og tilbud vurdert som uoverkommelig. Den 13. mai la derfor Jordbruket fram et arbeidsdokument med følgende innhold:

"Jordbrukets forhandlingsutvalg viser til jordbrukets krav av 28. april og statens tilbud av 11. mai 2011. Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at avstanden mellom krav og tilbud er meget stor knyttet til den økonomiske rammen. Dette er et svært krevende utgangspunkt for å kunne nå fram til en forhandlingsløsning. Hovedprioriteringen til Jordbrukets forhandlingsutvalg i dette jordbruksoppgjøret er reduksjon av inntektsforskjellene til andre grupper, jfr kapittel 5 i Jordbrukets krav av 28. april. Der framgår følgende:

"Jordbrukets forhandlingsutvalg krever at Jordbruket skal:

- *ha dekket kostnadsveksten fra 2011 til 2012*
- *ha dekket manglende inntektsvekst i perioden 2009-2011 for sviktende forutsetninger i tidligere jordbruksoppgjør*
- *ha en kronemessig lik inntektsutvikling som andre grupper i 2012*

- *gis muligheter for en heving av inntektsnivået gjennom et lavinntektstillegg”*

Jordbrukets forhandlingsutvalg konstaterer at det er stor avstand på disse punktene samlet sett mellom krav og tilbud. Spesielt ligger utfordringene til de to siste kulepunktene.

Tilstrekkelige avklaringer knyttet til den økonomiske rammen og finansiering av den, er helt avgjørende før det er formålstjenelig å diskutere andre tema. Jordbrukets forhandlingsutvalg ønsker derfor å gå inn i en prosess med staten der det foretas avklaringer knyttet til den økonomiske ramme og finansiering av denne. Utfallet av avklaringene vil avgjøre om det er grunnlag for å gå inn i ordinære forhandlinger.”

Partene gikk så inn i en prosess med Staten med sikte på å foreta avklaringer knyttet til mulige forhandlingsgevinster omkring den økonomiske rammen og finansieringen av denne. Jordbruket bekreftet morgenen den 16. mai at Staten hadde opptrådt i samsvar med Hovedavtalen og gjort det som var mulig for å finne grunnlag for felles opptreden på organisasjonenes side. Etter dette valgte Norsk Bonde- og Småbrukarlag å bryte forhandlingene om ny jordbruksavtale. Norges Bondelags valgte å gå inn i reelle forhandlinger. Staten la da fram et nytt brev fra finansministeren datert 16. mai med følgende innhold:

”Forslag om fjerning av avgiftene i matforvaltningen ifm. statsbudsjettet for 2012 Avgiftene i matforvaltningen som bidrar til å finansiere Mattilsynet, inngår i rammebetingelsene for matsektoren. Jeg tar sikte på å foreslå å fjerne avgiftene i matforvaltningen i skatte- og avgiftsopplegget i statsbudsjettet for 2012. Inntekten fra avgiftene i matforvaltningen er budsjettet til 613,8 mill. kroner i 2011. Jeg legger til grunn at konsekvensene for jordbruket følges opp i jordbruksforhandlingene.”

Partene var enige om å legge brevet til grunn som en del av premissgrunnlaget for det videre arbeidet med sikte på å inngå ny jordbruksavtale.

Forhandlingene startet opp umiddelbart etter møtet, og var korte og intense. I plenumsmøte kl 12.30 gikk partene gjennom utkast til sluttprotokoll og fordeling, og kl 14.15 den 16. mai ble det inngått ny jordbruksavtale mellom Staten og Norges Bondelag.

Avtalen hadde en ramme på 1.420 mill. kroner. Rammen skulle gi grunnlag for en inntektsvekst på 10,25 %, eller om lag 25.000 kroner per årsverk i 2012, i forhold til 2011 før oppgjør, når verdien av jordbruksfradraget

med eksisterende regelverk, er inkludert. Dette var en noe sterkere inntektsvekst enn for andre grupper i samfunnet pga en nivåheving fordi jordbruket hadde hatt dårligere inntektsvekst enn forutsatt i perioden 2006-2011.

Ramma ble finansiert gjennom:

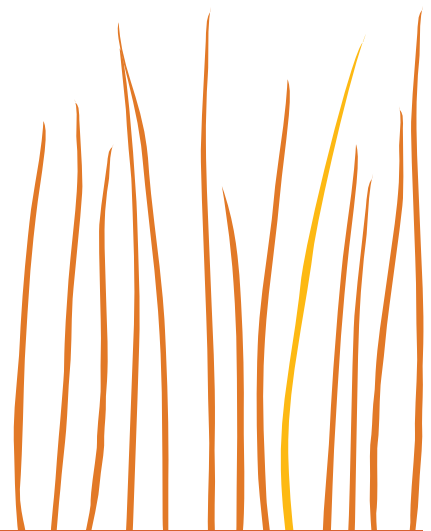
• Økte målpriser fra 1. juli 2011	580 mill. kr
• Økte priser fra 1. januar 2012	280 mill. kr
• Økte overføringer	365 mill. kr
• Overførte midler fra 2010	60 mill. kr
• Økt utnytting av jordbruksfradraget pga økte inntekter	135 mill. kr

Oppgjøret prioriterte de grovfôrbaserte produksjonene og korn.

Andre viktige saker:

- Skadefondet for landbruksproduksjon gjøres om fra en fondsordning til en overslagsbevilgning som omfatter de samme delordningene som i dag.
- Det innføres et tilskudd for beredskapslagring av såkorn på 60 øre per kg for overlageret såkorn innenfor en bevilgning på 3,5 mill. kroner.
- Ved jordbruksoppgjøret i 2010 ble partene enige om å gjennomgå juridiske og forvaltningsmessige sider med sikte på delt utbetaling av avløsertilskuddet ferie og fritid. Statens Landbruksforvaltning gikk ikke inn for å gjøre endringer i antall utbetalinger. Norges Bondelag fikk derfor i forhandlingene ikke gjennomslag for å gjøre endringer i avløsertilskuddet for ferie og fritid med sikte på å bedre likviditeten.

Jordbruksavtalen 2011/2012 ble fremmet i Prp. 126 S (2010-2011) og behandlet av næringskomiteen gjennom Innst. 444 S (2010-2011) og Stortinget den 14. juni.

Flom, nedbør og avlingssvikt i Sør-Norge

2011 ble et kriseår for mange bønder i Sør-Norge. På forsommeren flommet Gudbrandsdalslågen og Glomma over, og ga store avlingsskader, særlig på gras og poteter. Norges Bondelag jobbet aktivt for at bøndene skulle få dekket tapene med fjerning av tilslammet fôr gjennom naturskadeordningen. Dette fikk vi gjennomslag for.

Utover ettersommeren og høsten var himmelen stort sett grå, og ga nedbør nærmest daglig. Dette skapte store utfordringer for innhøstingen, særlig av korn og poteter. Det aller meste kom imidlertid i hus, dog med redusert avling og kvalitet. Avlingssvikten var imidlertid for mange bønder under 30 %, slik at de ikke var berettiget avlingsskadeerstatning. I 2011 sank falltallet for hvete, og under 15 % av hvete- og rugavlinga kunne brukes til matkorn.

Flom i Vestfold

Markedssituasjonen for melk

Mediene hadde seinhøsten 2011 store overskrifter om "smørkrise". Grunnen til underdekningen av melkefett skyldtes både dårligere grovfôrkvalitet enn normalt på grunn av værforholdene i Sør-Norge, og økt etterspørselen av fettholdige meieriprodukter, spesielt smør. Denne ubalansen ble ikke bedre av at mediene laget mange oppslag, og at dette sammenfalt med lavkarbodieter og juleforberedelser. Medieoppslagene førte til en hamstring av smør blant forbrukerne, som igjen forsterket underdekningen.

For å imøtekomme markedets behov for smør, varslet Tine i november Statens landbruksforvaltning (SLF) om at norsk produksjon ikke kunne dekke etterspørselen etter norsk meierismør i butikkene, og ba om tollnedsettelse. Dette gjorde SLF med virkning fra 1. desember 2011. I tillegg ble avtalepartene 5. desember 2011 enige om å sette overproduksjonsavgiften til kr 0,- ut kvoteåret 2011/2012.

Skattespørsmål

Evaluering av skattereformen

Skattereformen av 2006 medførte en skatteøkning for landbruket på 300 mill. kroner. I forbindelse med Finansdepartementet evaluering av reformen, spilte vi inn våre prioriterte skattesaker:

- Rentefradraget i foretaksmodellen må gjøres frivillig (for å sikre sosiale rettigheter)
- Realisasjon/inflasjonsgevinster må skattelegges som kapitalinntekt
- Reinvesteringsreglene ved ekspropriasjon av grunn må bedres
- Risikotillegg i skjermingsrenten må gjeninnføres
- Fritak for formuesskatt på næringsformue
- Avskrivningssatsen på driftsbygninger må økes.

Resultatet av evaluering ble dessverre at ingen av våre forslag ble hørt. Finansdepartementet omtaler skattereglene for landbruket uten å relatere dette til inntektsdannelsen for næringa gjennom jordbruksavtalen, og dette blir svært misvisende. Blant annet ble økningen i jordbruksfradraget fra 2006 til 2007 feilaktig framstilt som en del av skattereformen.

Merverdiavgift ved utleie av fritids-eiendom

Fra 2008 ble det innført plikt til å beregne utgående merverdiavgift ved all næringsmessig utleie av fritids-eiendom. Dette skjedd etter at det i 2006 ble innført

tilsvarende regler for utleie tilknyttet hotellvirksomhet, campingplasser mv. Norges Bondelag påpekte at dette skapte stor konkurransevridning i forhold til de som drev med næringsmessig utleie utenfor hotell og camping, og fikk i 2008 gjennomslag for at dette skulle gjelde alle næringsdrivende.

For å oppfylle kravene til merverdiavgiftsregistrering stilles det krav til at omfanget av virksomheten er av en viss størrelse. Slike vurderinger bygger på skjønn, og en har opplevd noe ulik behandling i skatteetaten. I 2011 foreslo derfor Finansdepartementet i et høringsforslag å innføre sjablongregler. Argumentet var at dette ville gi mer likebehandling. Forslaget var at en må leie ut minst fire utleieenheter eller mer enn 400 m².

Norges Bondelag og Hanen gikk i et felles hørings svar i mot dette forslaget. Vi mener at innføring av de foreslåtte sjablongregler ville medføre skjeve og vilkårlige utfall, og ikke ta høyde for de variasjoner som er i hyttemarkedet. Utfallet av høringsforslaget er enda ikke klart.

Statsbudsjettet for 2012

I vår kommentar til statsbudsjettet støtter vi hovedtrekkene i regjeringens innretning av budsjettet. Det er viktig å føre en økonomisk politikk som bidrar til at rentenivået holdes stabilt lavt. For landbruket tilsvarer en prosent økt rente 450 mill. kroner i økte kapitalkostnader. Samtidig er vi sterkt kritiske til at matmomsen igjen øker. Momsøkningen svekker vår konkurransevne og bidrar til økt grensehandel.

Økningen av avskrivningssatsen på husdyrbygg fra 4 til 6 %, og forbedringer av skattereglene for investeringstilskudd fra Bygdeutviklingsmidlene (BU-midler) er endringer vi er svært fornøyd med. Dette øker investeringsmulighetene for landbruket. Samtidig påpekte vi at verdien av disse endringene er beregnet til 170 mill. kroner for budsjettåret 2012. Skattereformen av 2006 økte skattekostnaden for næringa med 300 mill. kroner, så det fortsatt langt igjen. Vi minnet i denne sammenheng også om våre prioriterte skattesaker; rentefradrag i foretaksmodellen, lavere skatt på inntekter som reinvesteres i næring og fritak for formuesskatt på næringsformue.

Fradragsnekt ved kontantkjøp

Fra 1. januar 2011 ble det innført regler som legger sterke begrensninger i bruk av kontanter som betalingsmiddel. Dette viser seg å skape store problemer ved lønnsutbetaling til utenlandske arbeidstakere, og

---

vi har tatt saken opp med Finansdepartementet. Finansdepartementet har sagt de skal se på regelverket, men det har fortsatt ikke skjedd noen endring.

Juridiske spørsmål

Støtte til rettstvister

Styret i Norges Bondelag kan velge å gi økonomisk støtte til rettstvister der medlemmer er involvert. Når vi mener dette er en sak av prinsipiell interesse, kan Bondelaget også stille som partshjelper. Vi var engasjert i følgende saker i 2011:

Roviltskadeerstatning

Eli Dørum og Kåre Kleiva har lenge drevet med sau og hatt sau på beite i utmarka rundt Elverum. Beiteområdet ligger i en ulvesone og det er i de senere åra også etablert ulverevir i området. I juni 2007 slapp de 314 dyr på utmarksbeite. I løpet av beitesesongen ble totalt 98 dyr drept av ulv, Dørum og Kleiva søkte derfor Fylkesmannen i Hedmark om erstatning. Fylkesmannen mente imidlertid at dyreeierne hadde opptrådt uaktsomt og avsto søknaden.

Dørum/Kleiva fikk medhold i tingretten, men tapte i lagmannsretten. Saken er nå anket til Høyesterett.

Forurensing av bortfestet næringstomt - krav mot grunneier

Amund Grindalen har i lengre tid festet bort næringsstomt til en bedrift som har gjort eiendommen sterkt forurenset. Da virksomheten ikke lengre eksisterer, krevde styresmaktene at grunneier skulle betale for opprydding av tomta som fester hadde forurensa.

Staten tok i oktober ut stevning mot Grindalen. Hovedspørsmålet i saken er om myndighetene har adgang til å kreve at grunneier skal ta deler av kostnadene for å rydde tomt som fester har forurenset. Grindalen tapte saken i både Sør-Østerdal tingrett og Eidsivating lagmannsrett og må betale 2.300.000 kroner til Staten. Grindalen slapp å betale Statens kostnader for tingretten, men ble idømt sakskostnader for lagmannsretten. Grindalen har anket saken til Høyesterett.

Gjerdeplikt for Staten langs Dovrebanen

Kommunene Dovre, Rennebu, Oppdal og Midtre Gauldal gikk i 2009 til sak mot Staten ved Jernbanelinjen, fordi en mener Staten har gjerdeplikt langs Dovrebanen. Norges Bondelag vedtok i 2008 å tre inn som partshjelper i saken og garanterte samtidig for inntil 50.000 kroner til dekning av saksomkostninger. Kommunene tapte i Sør-Trøndelag tingretten, men vant i Frostating lagmannsrett. Staten har anket til Høyesterett, og behandling skjer i løpet av våren 2012.

Foto: Jostein Hunstad

Endringer i friluftsløven

Regjeringen fremmet i 2011 forslag til endringer i friluftsløven. Lovforslaget innebærer at allemannsretten utvides og styrkes. Utvidelsen innebærer blant annet rett til å ferdes til fots på vei eller sti på jorder og annen innmark som fører til utmark. Dette gjelder også ferdsel med hest, sykkel, kjelke eller lignende på opparbeidet sti eller vei. Eier eller bruker kan kun forby denne ferdselen, hvis den er egnet til å volde nevneverdig skade.

I høringen i Stortingets Energi- og miljøkomité framhevet Norges Bondelag at lovforslaget prioriterer en unødvendig utvidelse av allemannsretten på bekostning av næringsinteressene. Ubalansen i forslaget framgår også tydelig ved at det er foreslått konkrete tvangsmidler for å få grunneieren til å innrette seg etter reglene, mens det ikke finnes anvendbare tvangsmidler for å få en misbruker av allemannsretten til å etterkomme aktsomhetsplikten.

Norges Bondelag framhevet videre at i dag søkes friluftslivets interesser løst ved frivillige avtaler med den enkelte grunneier. Ferdsele kan da kanaliseres til traseer og tider som både er forenlig med driften av eiendommen og med friluftslivets behov. Slike avtaler reduserer dermed konfliktnivået til et minimum. Dette syn fikk imidlertid ikke støtte og lovforslaget ble vedtatt sommeren 2011.

Kvalitetsproduksjon og miljø

Prosjektgruppe matjord

I styrevedtak av 24. august 2011 ble det nedsatt ei prosjektgruppe som innen 1. februar 2012 skal legge fram en jordvernstrategi for behandling i Norges Bondelags styre. Jordvernstrategien skal være "helhetlig strategi for hvordan organisasjonen skal arbeide med jordvern og spørsmål knyttet til dette. Strategien skal inneholde både interne og eksterne målsetninger, og planer for hvordan organisasjonen skal kommunisere internt og eksternt".

Prosjektgruppa som ledes av Brita Skallerud vil legge fram forslag til strategi for vern av matjord for Norges Bondelags styre i februar 2012.

Vannforvaltning

EUs vanddirektiv er gjennomført i norsk rett ved forskrift om rammer for vannforvaltning av 15. desember 2006 (vannforskriften), som trådte i kraft 1. januar 2007. Vannforskriften bygger på prinsippet om

at forvaltningen av vann skal være nedbørfeltbasert og helhetlig. Myndighetene skal vurdere alle sektorer som påvirker den økologiske og kjemiske tilstanden i vannforekomstene under ett, og vurdere tiltak ut fra samfunnsmessige forhold.

Vannforvaltningen er organisert med 11 vannregioner i hele landet med fylkeskommunen som forvaltningsmyndighet. Vannregionene er igjen delt inn i 105 vannområder. I de fleste vannområdene hvor landbruk er en vesentlig påvirkning er fylkesbondelaga representert i vannområdeutvalget. Det er først og fremst vannområdene på Østlandet og Sør-Vestlandet hvor landbruket er utfordret. Dette gjelder:

- Avrenning av jordpartikler til vassdrag
- Avrenning av fosfor til vassdrag
- Håndtering av husdyrgjødsel

Vannområdene skal utarbeide forvaltningsplaner og tiltaksprogram som skal vedtas i 2015. Første milepæl i dette arbeidet er utarbeiding av "vesentlige vannforvaltningsspørsmål" som skal sendes på høring innen 1. juli 2012.

Utfasing av tradisjonelle bur i eggproduksjon

I løpet av 2011 har norske eggprodusenter erstattet de gamle, nakne burene med frittgående systemer eller miljøinnredning. Norges Bondelags målsetting for omstillingen har vært å få til en god overgang til de nye kravene der eggprodusentene sikres størst mulig grad av forutsigbarhet, samtidig som det tas hensyn til markedsbalansen. Økonomien for eggprodusentene er helt avhengig av en god markedsbalanse for egg, der målprisen kan tas ut.

For å sikre markedsbalanse både før og etter 2012, og en smidig overgang til det nye regelverket, har det vært gjennomført flere tiltak av avtalepartene og varemottakerne. For eksempel er det gjennomført en gradvis og betydelig heving av målprisen. Norges Bondelag har også sammen med resten av næringa bidratt til å korrigere inntrykket som REMA 1000 forsøkte å skape ved å merke alle egg som ikke stammet fra frittgående systemer med "buregg". Næringa har sammen vært tydelige på at frittgående systemer og miljøinnredning er to likeverdige produksjonsformer.

Deltakerne på Bondelagets seminar om vannforvaltning

Revisjon av administrativ norm for ammoniakk

Norges Bondelag har koordinert landbrukets innspill til Arbeidstilsynets forslag om revisjon av administrative normer for forurensinger i arbeidsatmosfæren. Arbeidstilsynet har foreslått at dagens grenseverdi på 25 ppm ammoniakk reduseres til 5 ppm. I forbindelse med høringen av forslaget ble landbruket bedt om å få legge fram data og utredninger for eksponering for ammoniakk. Sammen med husdyravlsorganisasjonene, fagmiljøene og Nortura ble det oversendt materiale som viser at forslaget vil få omfattende økonomiske konsekvenser for norsk landbruk. Beregninger viser at behovet for investeringer vil være minst 5,5 milliarder kroner.

Norges Bondelag har understreket at det er en forutsetning at regelverket er oppnåelig i forhold til tilgjengelig teknologi, og i størst mulig grad harmonerer med land det er naturlig å sammenligne seg med. De praktiske og økonomiske konsekvensene av å sette administrativ norm for ammoniakk til 5 ppm er så store at det er overveiende sannsynlig at en svært stor del av husdyrproducentene vil velge avvikling framfor tilpasning. Norges Bondelag vil følge saken videre i 2012.

Forslag til endring i forskrift om erstatning etter offentlig pålegg og restriksjoner i husdyrproduksjon

Norges Bondelag har ved flere anledninger etterlyst en oppdatering av erstatningssetser etter offentlig pålegg i husdyrproduksjonen. Erstatningsordningen skal redusere den økonomiske belastningen for husdyrproducenter ved ulike bekjempelsestiltak fra samfunnets side. Ordningen bidrar til å gi produsentene økonomisk forutsigbarhet, noe som er sentralt for at samfunnet får informasjon om og grunnlag for å bekjempe smittestoffer og tilstander som kan ha konsekvenser for fellesskapet.

Høsten 2011 sendte Statens Landbruksforvaltning ut et forslag til oppdatering av erstatningssetser. Norges Bondelags høringsvar understreket at dagens ordning, hvor kun direkte tap dekkes, innebærer en betydelig økonomisk belastning for husdyreiere ved offentlige bekjempelsestiltak. En forutsetning for at ordningen skal fungere i samsvar med hensikten er at erstatningssetserne gjenspeiler kostnadene som husdyreier har ved å erstatte de direkte tapene. Dette krever en hyppigere oppdatering av erstatningssetserne enn hva som har vært tilfellet til nå. Norges Bondelag foreslår at det legges opp til en oppdatering av setserne minst hvert 3. år, og at neste oppdatering skjer i 2014.

Helse, miljø og sikkerhet

Norges Bondelag arbeider for at gården skal være en sikker arbeidsplass, et trygt sted å bo og for at bonden skal bli pensjonist med helsa i behold. I 2011 døde 5 gardbrukere i ulykker på jobb, det har vært en nedgang i antall arbeidsskadedødsfall hvert år etter ulykkesåret 2008 da hele 13 gardbrukere omkom. Ulykker fører til store lidelser for den enkelte yrkesutøver, og fører med seg store kostnader for garden, samfunnet og næringa.

Norges Bondelag samarbeider med Landbrukets HMS-tjeneste (LHMS) i saker om HMS og landbruk. Kurset "Praktisk HMS-arbeid" gjennomføres i regi av LHMS, og er utarbeidet for å gi de som har arbeidsplassen sin i landbruket riktig og dokumentert kompetanse, skreddersydd til næringa og i forhold til krav i arbeidsmiljøloven. Ved utgangen av 2011 har ca 12.000 bønder gjennomgått kurset og tilegnet seg dokumentert HMS-kompetanse.

Øvelse i brannslukking

Ved Jordbruksforhandlingene 2011 ble det bevilget 1 mill. kroner til en kampanje om HMS og landbruk. Prosjektleder er Hans Huseby, tidligere nestleder i Norges Bondelag. Prosjektet er 2-årig, og startet høsten 2011.

Brannvern i landbruket

Norges Bondelag kanaliserer hoveddelen av sin brannforebyggende innsats gjennom Landbrukets brannvernkomité (LBK), og har ansvaret for lede forumet. LBK har 18 medlemmer fra forsikring, statlige direktorat og tilsyn, brannforebyggende organisasjoner og næringsorganisasjoner. GENO meldte seg ut og Norsvin sluttet seg til samarbeidet i 2011.

Brannvernkomiteen har arbeidet for å få redaksjonell omtale, med fokus på viktige risikoområde, viktigste tiltak og gode, praktiske løsninger. Det er registret 130 artikler med referanse til "Landbrukets brannvernkomité" i 2011 og nettstedet lbk.no har hatt 3.200 besøk og 9.300 sidevisninger.

Gjennomførte tiltak:

- Smitte fra høyspentnett - dialog med DSB om økt kontroll av høyspentnett
- Samarbeid med Sør-Rogaland Brannvesen - forskning på landbruksbranner
- El-installasjon og utstyr i driftsbygninger - produktsvakheter som starter brann
- Statistikkanalyse - kvalitetssikring av statistikk og gjennomgang av rutiner
- Evaluering av sikkerhetsdager for naturbruksskoler, med positive tilbakemeldinger
- Planlegging av HMS-kampanje 2012 og fokus på el. og brannforebyggende tiltak
- Oppdatering av anbefalinger på lbk.no, som følge av ny plan- og bygningslov
- Deltakelse i kursutvikling for byggrådgivere
- Arbeid med plan for brannvernopplæring av næringsutøvere
- Sikkerhetsdag: 24 klasser i videregående skole naturbruk (om lag 500 elever) har gjennomgått kurs i teori og praktisk brannvern og HMS.

Utviklinga i landbruksbranner har ikke vært tilfredsstillende, og spesielt er økningen i store branner i landbruket en utfordring. Svineproduksjon og veksthus ble hardt rammet i 2011.

Kompetanse, utdanning og forskning

Grunnutdanningen

Det har vært arbeidet med innhold og organisering av den grunnleggende yrkesutdanningen, både for ungdom i videregående skole og komprimerte tilbud for voksne. Norges Bondelag har deltatt i dialog med Landbrukets Arbeidsgiverforening og Faglig råd for naturbruk bl. a. om ønskelige justeringer av læreplaner.

Mulighet for grunnutdanning for voksne er viktig for Norges Bondelag. Et prosjekt i regi av Mo og Jølster videregående skole for å spre agronomutdanning for voksne ble avsluttet ved årsskiftet. Prosjektet har vært meget vellykket, og nett- og samlingsbasert agronomutdanning for voksne er nå tilgjengelig i mange fylker. Norges Bondelag har deltatt i styringsgruppa for prosjektet. Tilskuddsmidlene til fylkeskommunene til rekruttering, likestilling og kompetanseheving i landbruk er viktige for tilbud om grunnutdanning for voksne.

Fagskoleutdanning

Norges Bondelag arbeider for å få på plass flere fagskoletilbud innen landbruk. Fagskole (yrkesutdanning over videregående skole) kan gi muligheter for etterutdanning og spesialisering for yrkesutøverne. Vi har deltatt i møter om utvikling av fagskoletilbud og bl.a. arbeidet for fagskolesamarbeid over fylkesgrensene og for at fagskoleutdanning skal få samme økonomiske vilkår som annen høyere utdanning.

Rekruttering til landbruksutdanning

Ved jordbruksforhandlingene 2010 ble det avsatt 4,5 mill. kroner til et treårig prosjekt som skal arbeide for økt rekruttering til landbruksutdanning på alle nivå, og øke kunnskapen om yrker og utdanninger innen landbruk. Representanter for avtalepartene er prosjektets styringsgruppe.

Norges Bondelag er prosjektansvarlig organisasjon for prosjektet som har fått navnet Velg Landbruk. Prosjektleder, Mali Romestrand, startet i jobben 1.5.2011.

I løpet av meldingsåret har prosjektet hatt samarbeid med andre prosjekter med lignende/tilgrensende formål, og deltatt med innlegg i samvirkeorganisasjoner, i skolesammenheng og ved møter arrangert av NB og

NBS. Prosjektleder sitter i styringsgruppa for Rett Landbruksutdanning. I samarbeid arrangerte de to prosjektene et landsdekkende seminar om rekruttering og kompetanse i landbruksutdanninga.

Forskning

Matprogrammet og Natur og næring har vært to sentrale forskningsprogrammer for landbruket i regi av Norges Forskningsråd. I 2011 begynte prosessen med å etablere et nytt bionæringsprogram som skal erstatte Matprogrammet og Natur og næring. Norges Bondelag har i sitt innspill til det nye programmet framhevet betydningen av å vektlegge og prioritere nasjonale faglige utfordringer for å oppnå mål for norsk landbruk knyttet til matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftige landbruk. Forskning knyttet til agronomi, avl, naturgitte særnorske forutsetninger (grovfôr, beite) og utfordringer (klima, geografi) er framhevet særlig.

Verdiskaping og næringsutvikling

Bedre Bonde - bedriftsledelse med bakkekontakt

Bedre Bonde er en videreutvikling av bedriftsutviklingskurset Bygdekompasset. Med Bedre Bonde rendyrkes fokus på bedriftsledelse, bonden som bedriftsleder og forbedring av eksisterende virksomhet. Kurset er utviklet i løpet av 2011 og tilbys i full bredde fra våren 2012.

Inn på tunet

Inn på tunet-produsenter skal oppleve at Norges Bondelag er en organisasjon som ivaretar deres faglige og næringspolitiske interesser. Norges Bondelag har brukt Inn på tunet-utvalget aktivt i gjennomføring av konkrete arbeidsoppgaver.

Norges Bondelag tok i 2011 initiativet til å lage en Inn på tunet-definisjon. Dette blir den nasjonale IPT-definisjonen. I tillegg fremmet Bondelaget et forslag om å etablere en godkjenningsordning for Inn på tunet-tilbydere. Godkjenningsordningen etableres fra 2012. I 2011 anbefalte Norges Bondelag samvirkeorganisering av Inn på tunet-tilbydere.

Faglig møtearena reiseliv

Faglig møtearena reiseliv (FMR) er et viktig rådgivende organ for Innovasjon Norge. Møtearenaen er nedsett på oppdrag fra Landbruks og matdepartementet. FMR representerer hele verdikjeden fra tilbyder til kjøpersiden, og har som sin fremste oppgave å følge opp utviklingsprogram for Grønt reiseliv og jobbe for økt samhandling med det tradisjonelle reiselivet.

Næringsmessige muligheter i og ved vernede områder

Norges Bondelag og Norsk Turistutvikling startet i 2011 prosjektet Næringsmessige muligheter i og ved vernede områder. Prosjektet har sin finansiering fra Kompetanseutviklingsprogrammet i landbruket (KIL). Prosjektet har til hensikt å stimulere til mer næringsvirksomhet i tilknytning til verneområdene og det skal blant annet utvikles veileder, kurs og nettbaserte kursmoduler beregnet på bønder og grunneiere.

Energi- og klimaarbeid

Energi- og klimastrategier

Norske bønder er netto energileverandør, men det er et stort potensial for nye leveranser. Eksempler på energikilder i landbruket er biogass, vind, solceller og solfangere, bioenergi fra skogen som flis, pellets og ved, og grunnvannsvarme. Det er utarbeidet en energi-strategi vedtatt av styret i november 2011 med et mål om 21,5 nye TWh innen 2020.

I 2011 ble det utarbeidet en klimastrategi som behandles på styremøtet i februar 2012. Strategien tar utgangspunkt i NOU 2010:10, Stortingsmelding 39, Klimakur 2020, og vår egen energistrategi.

For begge disse strategiene er utvikling av biogass et svært viktig tiltak. En har fokusert på følgende:

- Kompetanseheving og nettverksbygging
- Markedsføring av kontrakter utviklet for bønder som leverer husdyrgjødsel og mottar biorest
- Markedsføring og deltakelse i flere forskningsprosjekter ved UMB om biogass
- Sammen med Bellona og Avfall Norge har vi gitt innspill til en nasjonal biogasstrategi
- Markedsføring av biogass overfor politiske aktører og styringsverk
- To viktige ambisjoner er utviklet med basis i klima og energiarbeidet:
  - Vi skal utvikle nye 21,5 milliarder Kwh innen 2020
  - Norsk landbruk skal være på en fossilfri plattform innen 2030

Klimaendringene kan by på store problemer for norske bønder. Utvikling av fornybar energi vil gi oss store muligheter. Gjennom våre vedtatte energi- og klimastrategier har en lagt et godt grunnlag for å arbeide videre med disse problemstillingene.

Landbrukets klima- og energikutvalg

Landbrukets klima- og energikutvalg er opprettet og ledes av Norges Bondelag. Utvalget består for øvrig av representanter fra Norsk Landbrukssamvirke, TINE, Norsk Gartnerforbund, Norske Felleskjøp, Nortura, Norsk Landbruksrådgiving, Norsk Bonde- og Småbrukarlag og Norges Skogeierforbund. Utvalget har hatt 4 møter i 2011 og blant annet diskutert biogass, småkraft, bioenergi og jordbrukets rolle i ny klimamelding.

Prosjekt småskala kraftverk

Norges Bondelags 3-årige Prosjekt småskala kraftverk ble avsluttet 30.09.2011. Prosjektet har drevet informasjon og veiledning mot bønder og grunneiere. Prosjekt målet var utvikling av småskala kraftverk med vekt på lokalt eierskap og lokal verdiskaping.

Prosjektet har gitt informasjon om fallretter, grunneierorganisering, utbyggingsformer, bygge-/planleggingsprosessen og andre aktuelle spørsmål knyttet til småskala kraftverk. Gjennom prosjektperioden har minst 1.200 fallrettseiere dratt direkte nytte av rådgiving fra prosjektet. En har i tillegg nådd ut til minst 1.300 med informasjon i form av fagforedrag. Prosjektet startet opp som en satsing i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal, men utviklet seg etter hvert til å gi landsomfattende informasjon i småkraftspørsmål.

Prosjekt fornybar elproduksjon i landbruket

I prosjektarbeidet for småkraft ble det også registrert interesse blant medlemmene for vindkraftinformasjon. I siste året av småkraftprosjektet så man at det stadig var behov for nøytral informasjon til falleiere. Behovet for både småkraft- og vindkraftinformasjon ville øke som følge av innføringa av elsertifikatordninga fra 1. januar 2012. Disse forholdene resulterte i at Norges Bondelag med finansiering fra Innovasjon Norge fikk etablert et vind- og vannkraftprosjekt som etterfulgte småkraftprosjektet fra 1. oktober 2011: Prosjekt fornybar elproduksjon i landbruket. Prosjekt målet er å øke kompetansen hos bønder og grunneiere om fornybar elproduksjon basert på vann- og vindressurser.

Natur- og ressursforvaltning

Ny jakttidsramme

Direktoratet for naturforvaltning (DN) sendte 31.5.2011 på høring forslag til ny forskrift om jakt og fangsttider, samt sanking av egg og dun. Retten til jakt og fangst følger av grunneierretten. Omsetningen av småviltjakt og storviltjakt med tilleggstjenester i Norge anslås til å være over 1 milliard kroner årlig.

Norges Bondelag støtter forslaget om å utvide jakttidsrammen for hjort til perioden 1. sept. - 23. des. og mener samme jakttidsramme også bør gjelde for elg.

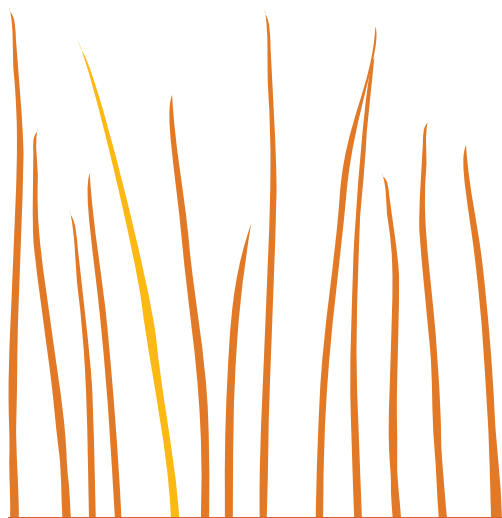
Mange medlemmer melder om kraftig økning i bestandene av gjess og økte problemer med beiteskader på innmark. Norges Bondelag har derfor bedt om at jakttidsrammen for grågås, kortnebbgås, kanadagås og stripegås utvides til perioden 1. august - 23. desember. I tillegg må det åpnes opp for vårjakt på kortnebbgås i Nord-Trøndelag og Nordland.

Norges Bondelag er kritisk til at Direktoratet for naturforvaltning foreslår samme jaktbestemmelser for villsvin som Sverige. Villsvin er oppført på Artsdatabankens svarteliste og er en uønsket art i Norge. Dette må gjenspeiles i jakttidsbestemmelsene. Jakttidsrammen for villsvin må derfor beholdes uendret, slik at det er mulig å jakte på villsvin hele året.

Nytt rovdyrforlik

Rovdyrforliket ble vedtatt 17. juni 2011. Rovdyrforliket viderefører det todelte målet om både å sikre rovdyr og grunnlaget for beitenæring i hele landet. Forliket slår fast at rovviltforvaltningen skal skje på en slik måte at antallet rovdyrynglinger holdes så nær bestandsmålet som mulig, og at miljøforvaltningen skal iverksetter de tiltak som er nødvendig for å oppnå dette.

Den arealdifferensierte forvaltningen strammes inn ved at uttak av rovdyr som gjør skade på beitedyr i prioriterte beiteområder skal gjøres raskt, og det ikke skal være rovdyr som representerer et skadepotensial i prioriterte beiteområder for husdyr og kalvingsområde for tamrein. Beitenekt etter dyrevelferdsloven skal ikke brukes i prioriterte beiteområder når det er rovdyr som er skadevolder. Samtidig sier forliket at saueproduksjon og andre produksjoner basert på utmarksbeite i prioriterte rovviltområder skal tilpasses gjennom forebyggende tiltak og om-

---

stilling med utgangspunkt i forekomsten av rovvilt i beiteområdet.

For bjørn reduseres bestandsmålet fra 15 til 13 årlige ynglinger. Antall binner settes til 6,5 pr. yngling. Samtidig settes et tak på antall hannbjørn slik at dette ikke skal overstige 1,5 ganger antallet binner. Stortinget utsatte behandlingen av nye bestandsmål for ulv og forvaltning av ulv i grenseområdene mot Sverige til 2013.

Norges Bondelag fulgte prosessen tett gjennom alliansebygging med andre organisasjoner, leserinnlegg, debatter og møter med politikere på fylkesplan og på Stortinget. Målet har vært at resultatet skal bli best mulig for beitenæring, jaktinteresser og livskvaliteten for de som bor i områder med rovdyr. Selv om Norges Bondelag ikke er fornøyd med rovdyrpolitikken, er det nye rovdyrforlik positivt. Uten denne enigheten ville det forrige rovdyrforliket blitt videreført, og det ville samlet sett vært vanskelig for beitenæringen.

Beitenekt

208 sauebønder som i snitt har hatt mer enn 20 % tap på utmarksbeite de siste tre årene fikk våren 2011 brev fra Mattilsynet. Her kom det fram at tapstallene måtte reduseres vesentlig dersom dyreeier skulle unngå å bli pålagt beiterestriksjoner for 2012. Norges Bondelag har gjennom brev og møter med Landbruks- og Matdepartementet og Mattilsynet påpekt at det er feil å gjøre saueeierne ansvarlig for tap forårsaket av rovvilt.

Rendalsdommen klargjør at Mattilsynet ikke kan fatte vedtak om beitenekt og knytte varigheten av vedtaket til utviklingen i rovdyrbestanden i det aktuelle området. Norges Bondelag er fornøyd med at Mattilsynet i en pressemelding 1. desember uttalte at de ønsker å vurdere effekten av rovviltforliket før det fattes vedtak om beiterestriksjoner.

Erstatning ved rovdyr tap

Miljøverndepartementet satte 22.11.2010 ned et ekspertutvalg som skulle vurdere endringer i erstatningsordningen for husdyr. Berit Hundåla representerte Norges Bondelag i ekspertutvalget.

Mange sauebønder er frustrerte over de strenge kravene om dokumentasjon som miljømyndighetene stiller for utbetaling av rovvilt erstatning. Resultatet er at det brukes mye ressurser både hos saueeierne og i Statens Naturoppsyn på å finne sauekadaver. I gjennomsnitt for hele landet blir 40 % av omsøkt rovdyr drept sau ikke erstattet. Utvalget har sett på ordnin-

ger som kan forenkle kravene til dokumentasjon av rovdyr drepte sauekadaver. Utvalget konkluderer med at det ikke finnes en ny, enhetlig og enkel modell for ny erstatningsordning som et samlet utvalg kan anbefale med dagens kunnskapsnivå. Utvalget anbefaler en justering av dagens ordning som bør iverksettes til beitesesongen 2012.

Internasjonale forhold

WTO

2011 var preget av stillstand i forhandlingene i Verdens Handelsorganisasjon (WTO). I desember ble det avholdt ministermøte i Genève, men uten reelle forhandlinger. Det viktigste som skjedde på ministermøtet var at Russland offisielt ble tatt opp som medlem i WTO. Norges Bondelag var representert ved Berit Hundåla og Hildegunn Gjengedal under ministermøtet.

Norge valgte i forbindelse med ministermøtet å undertegne et opprop mot proteksjonisme. Dette skapte reaksjoner fra flere norske aktører, og Berit Hundåla reagerte i norske media både på innhold og manglende informasjon om oppropet i forkant. Fra norske myndigheter fikk Hundåla forsikringer om at oppropet ikke fikk konsekvenser for landbruket. Norges Bondelag reagerte også tidligere i 2011 på at Norge valgte å sende et felles brev med ønske om fortgang i WTO-forhandlingene. I møte med utenriksminister Jonas Gahr Støre forsikret han om at de norske posisjonene står fast.

20. juni presenterte en gruppe med landbruksorganisasjoner fra Europa, Asia, Afrika og Amerika et felles opprop, Call for Coherence, på en pressekonferanse i Brussel. Oppropet krever at man ser WTO-avtalen i sammenheng med andre internasjonale avtaler, og peker på at WTO ikke må undergrave alle lands rett til å produsere mat til eget folk. Oppropet ble senere overrakt statssekretær Erik Lahnstein i UD.

Norges Bondelag deltok også på det årlige WTO-arrangementet Public Forum i Genève i september.

EU og EØS

Norges Bondelag viderefører sitt engasjement og økonomiske støtte på 1.687.500 kr til Nei til EU. Et eventuelt norsk EU-medlemskap ville ha store negative konsekvenser for landbruket. Det er derfor svært viktig å opprettholde engasjementet selv om meningsmålingene for øyeblikket viser solid motstand mot norske EU-medlemskap.

I 2011 startet debatten rundt EØS-avtalen, etter at Europautredningen gikk inn i slutføringen av sin rapport om Norges forhold til EU. Norges Bondelag kom med innspill til utredningen, der vi blant annet pekte på EØS-avtalens negative konsekvenser gjennom økte importkvoter fra EU. Norges Bondelag deltar også i prosjektet "Alternativer til dagens EØS-avtale", som utarbeider er rapport om hvilke alternativer som kan være aktuelle om dagens EØS-avtale ikke lenger skulle gjelde.

Internasjonale organisasjoner

WFO

I mars 2011 ble en ny verdensorganisasjon for bønder stiftet. World Farmers Organisation (WFO) har hovedsete i Roma og har mange av de samme medlemmene som verdensorganisasjonen IFAP, som gikk konkurs. Både Norges Bondelag og Norsk Landbrukssamvirke er medlem. På første generalforsamling i organisasjonen i september, ble Berit Hundåla valgt til styremedlem fra Europa. Styret i WFO består av en representant fra hvert kontinent.

COPA-COGECA

Norges Bondelag har en partnerskapsavtale med EU-bøndenes bonde- og samvirkeorganisasjon, COPA-COGECA. Avtalen ble inngått etter at den all-europeiske organisasjonen CEA ble lagt ned. Gjennom partneravtalen kan Norges Bondelag og Norsk Landbrukssamvirke delta i EØS-relevante arbeidsgrupper og styremøter (presidiemøter) etter nærmere avtale. Annethvert år blir det også arrangert en større konferanse der Norges Bondelag deltar. Neste konferanse er i 2012.

NBC

Nordiske Bondeorganisasjoners Centralråd (NBC) er en nordisk fellesorganisasjon for bonde- og samvirkeorganisasjoner. Organisasjonen har ikke et permanent sekretariat, ledervervet går på rundgang. I september 2011 tok Danmark over ledervervet fra Sverige. Bondelags- og samvirketoppene møtes til presidiemøte hvert år, annet hvert år til utvidet presidiemøte. 31. august til 2. september var det utvidet presidiemøte i Sånge-Säby utenfor Stockholm. På dagsordenen sto blant annet matkjede, klima og energi. Det ble også laget et felles opprop om problemer knyttet til gås.

Berit Hundåla på konferanse i Paris

Kommunikasjon og informasjon

Året 2011 markerer et lite skille i Bondelagets kommunikasjonsarbeid: Informasjonsavdelingen ble Kommunikasjonsavdelingen, og store deler av året gikk blant annet med til å utarbeide Norges Bondelags kommunikasjonsstrategi "Kjærlighet til norsk mat". I tillegg til utarbeidelse og høring av planen, ble det arbeidet med forankring i organisasjonen bl.a. gjennom orientering om planen på alle ledermøtene høsten 2011.

Bondelagets kommunikasjonsplan definerer "Kjærlighet til norsk mat", og bygger på disse strategiene:

- Bygge ut alliansen med folk flest
- Tale på vegne av flere
- Bruke potensialet i organisasjonen
- Landbruket en viktig del av næringslivet
- Bruke handlingsrommet i nye medier - øke beslutningstempoet
- Videreutvikle dagens omdømmebyggere

Kommunikasjonsplanen inneholder også råd om hvordan organisasjonen kan tilnærme seg strategien på en pratisk måte, og mulige tiltak på kort og lang sikt.

Foto: Frida Meyer

Budstikke stafetten

Med stort engasjement fra lokallaga, aktivitet i mer enn 350 kommuner, mer enn 330 medieoppslag, og mange nye allianser knyttet, kan vi slå fast at årets kampanje, Budstikke stafetten, var en suksess. Med budstikke stafetten var Bondelaget synlig på en positiv måte med et tydelig budskap. Omdømmeeffekten og annonseverdien av medieoppslagene oversteg flere ganger det kampanjen har kostet.

Årets kampanje hadde til hensikt å påvirke prosessen med ny landbrukemelding og drive omdømmebygging for landbruket. Hovedbudskapet for kampanjen var at med klimautfordringer og en kraftig befolkningsvekst i Norge og verden, må vi produsere mer mat.

Det ble gjennomført sju regionmøter, der sentrale politikere deltok og ble utfordret på holdninger til landbruksmeldinga. Fylkene rapporterer om godt oppmøte, med 110-250 deltakere på møtene, og jevnt over god mediedekning.

Stafetten var lagt opp med mål om å dekke alle landets kommuner og lokallag. I budstikka var det vedlagt målsettinger for landbruket i framtida, nasjonalt og for fylket. Lokale målsettinger ble lagt til underveis, fra egne rekker og fra støttespillere. 40 budstikker ble sendt parallelt over hele landet og var innom mer enn 350 kommuner. Det ble gjennomført ulike opplegg rundt vekslingene, og antall støttespiller fra hver kommune har ligget mellom én og ti personer. Ei "sentral" budstikke samlet støtte fra en lang rekke alliansepartnere på riksplan. Kreativiteten på reisemåter har vært stor og innebar blant annet bil, hest, ski, robåt, ferje, sykkel, hundespenn, traktor med henger og trå-traktorer.

Alle stafettene ble avsluttet med felles markering i Oslo 12. april. 600 lokale representanter for Bondelaget og støttespillere fra hele landet gikk i opptog fra Landbrukets hus til Stortinget, der Stortingspresidenten fikk overrakt målsettingene i budstikkene og en "kjempe-budstikke". Samlinga ble avsluttet med fagseminar med temaer rundt behovet for å øke matproduksjonen.

Budstikke stafetten fikk svært bred omtale i media. De aller fleste medieoppslagene var positive og budskapet kom godt fram. Hoveddelen av medieoppslagene er i lokalaviser. I alle ledd av Bondelaget ble våre nettsider brukt mer aktivt enn noen gang. Mer enn 200 artikler er skrevet om stafettvekslinger og andre arrangement. Denne utstrakte bruken av nettsidene

var med på å holde trykket oppe i en såpass langvarig kampanje. Bondelagets side på Facebook ble også aktivt brukt til å dele bilder og informasjon om stafetten.

Bondelaget på nett

Nettsidene til Norges Bondelag: bondelaget.no, er etablert som en viktig informasjonskanal for organisasjonen. Gjennom året er det produsert om lag 800 saker om hva Norges Bondelag gjør, hva Bondelaget sier og hva Bondelaget har oppnådd.

Statistikkene viser over 550.000 besøk på sidene, og en framgang siden 2010. Tallet for sidehenvisninger er drøye 1,5 millioner, og det er verd å merke seg at hver besøkende bruker under tre minutter på besøket. Ikke uventet er perioden for jordbruksforhandlingene tiden med mest besøk på nettsidene. Nettsidene blir mye brukt som kilde, slik at enkeltsaker finnes igjen i aviser og tidsskrifter gjennom året - med eller uten kildehenvisning.

Service på nett

Nettsidene gir viktig service til både interne og eksterne grupper. Både nettbutikken og siden "For lokallag og tillitsvalgte" er blant de ti mest besøkte enkeltsidene på bondelaget.no. Nettbutikken mottok over 16.000 bestillinger fordelt på mange varegrupper. Blant profileringsartiklene har BONDE-artikler blitt bestselgere, i 2011 er det totalt brukt 2.564 t-skjorter med teksten BONDE og 1.742 caps.

Sidene om medlemskap og medlemsfordeler er også mye brukt. Opp mot halvparten av alle innmeldinger kommer via nettsiden.

Sosiale medier

Målgruppen til Bondelagets facebook-side, [facebook.com/bondelaget](https://www.facebook.com/bondelaget), er medlemmer og andre som er opptatt av Norges Bondelags arbeid. Bondelagets tilnærming til de sosiale mediene er å skape relasjoner mellom de som har engasjement for og støtter Bondelagets arbeid, å være en mer åpen og kommuniserende organisasjon, og markedsføre bondelaget.no.

Bondelaget poster ett til to innlegg per uke, og responsen har vært økende gjennom året. Norges Bondelags side på Facebook hadde i utgangen av året i underkant av 1.700 tilhengere.

Norges Bondelag har også profil på Twitter, men har ikke vært aktive der.

Budstikkestafetten i lokal- og fylkeslag

Avslutning av Budstikkestafetten i Oslo

Åpen Gård

I 2011 var det 64 Åpen Gård-arrangement i 17 fylker. Vi regner med at om lag 50.000 personer besøkte en Åpen Gård. 37 av arrangementene var 21. august eller dagen før. 17 arrangement var i forbindelse med markeder, byggedager o.l., resten var på gårdsbruk. Åpen Gård har samarbeid med Tine, Nortura og Nyt Norge.

Den nasjonale minnemarkeringen etter 22. juli ble holdt samme dag som Åpen Gård. Fire arrangement som skulle vært 21. august ble avlyst eller flyttet pga. minnemarkeringa, og det kan ha ført til noe færre besøkende.

Med mål om å treffe større andel av befolkningen i Oslo-området, ble lokallag i Akershus spesielt oppfordret til å arrangere Åpen Gård i år, med samlet pengestøtte på 30.000 kroner fra Norges Bondelag. I Akershus var det tre vellykkede arrangement, Eidsvoll, Gjerdrum og Vestby.

Alle arrangementene ble presentert på bondelaget.no. I uke 33 hadde oversikten over arrangement 7.000 visninger på bondelaget.no. I uka før 21. august ble det annonsert for Åpen Gård på P4, i Bondebladet og Nationen, i tillegg til omtale på Bondelagets facebookside og annonser i lokalaviser. Vi har registrert over 100 avisartikler om Åpen Gård, med utelukkende positive budskap.

Åpen gård på Evju Bygdetun i Sauherad, Telemark

Den grønne skolen

Den praktiske aktiviteten i Den grønne skolen skjer i regi av lokallag og fylkeslag. Skolekontaktene i mange lokallag koordinerer aktiviteter som gårdsbesøk, bønder som besøker skoleklasser eller utdanningsdager samt informerer skoler og lærere om materiell fra den grønne skolen. Fylkeslaga deltar bl.a. i aktiviteter og prosjekt som rekrutterer til landbruksutdanning.

Det sentrale arbeidet med Den grønne skolen finansieres som et spleiselag mellom Norges Bondelag og Norsk Landbrukssamvirke. En viktig del av dette er gratis materiell om planter, dyr og mat, laget for barneskolen. Serien "...-boka mi" omfatter nå 8 ulike hefter med en gjennomsnittlig årlig forbruk på ca 10.000 eks per hefte, ca 80.000 eks totalt.

Tre av dyreheftene ble revidert i 2011, spesielt viktig var oppdateringen av opplysninger om bur i Høneboka mi. Lærerveiledningene til de ulike dyreheftene har blitt slått sammen til en. Det er også laget tre nye sprelledyr som viser forskjellen på fordøyelsen mellom drøvtyggere, enkeltmaga dyr og fjørfe.

I desember 2010 ble fem nettspill for barn lagt ut på bondelaget.no. Spillsiden er med blant de 25 mest besøkte enkeltsidene på nettet i 2011. Spillene kan brukes sammen med barneheftene, gjerne før eller etter gårdsbesøk.

Jo Arne Kjøgllum og Hilde Kyllø fikk Askeladdprisen 2011

Askeladdprisen

Askeladdprisen er et samarbeid mellom Norges Bondelag og Landkreditt, og deles ut til unge etablerere på bygdene. Prisen er på 30.000 kroner og deles ut på Norges Bondelags årsmøte. Prisen kan gis til ungdom opptil 35 år som er i ferd med, eller har etablert ny næringsvirksomhet på bygdene. Det må utvises kreativitet og pågangsmot og virksomheten må bidra til å skape nye arbeidsplasser i lokalsamfunnet.

Askeladdprisen for 2011 ble tildelt Hilde Kyllø og Jo Arne Kjøglum fra Høylandet. De startet Stallporten treningssenter på gården i 2011. Senteret er et kompetansesenter for helsefremmende arbeid, der fysisk aktivitet er grunnlag for bedre helse og økt arbeidslyst.

Bondelagskokken

Konseptet Bondelagskokken ble i 2011 utvidet til å bli en toårig ordning, og stipendbeløpet ble løftet til 100.000 kroner. Bondelagskokken for perioden 2011 og 2012 er Kurt Sverre Øraas. Han driver til daglig vertshuset Curtisen og Kommandantboligen på Fredriksten festning i Halden. Øraas ble utnevnt til Bondelagskokk på bakgrunn av sitt store engasjement for lokale råvarer og samarbeid med bønder. Kokkestipendet ble brukt til å skape en god opplæringsarena for skoleelever på det nyåpnede Inspiria Science Center i Sarps-

borg. Bondelagskokken har i 2011 stått for årsmøtemiddagen på Lillehammer, profilering av norsk mat på Moods of Norway-visningene og middagen på sekretariatskonferansen. I september drev Bondelagskokken praktisk undervisning av skoleelever og lærere på Gvarv skole i Telemark i to dager. Temaet var matlagning med norske epler under Norsk eplefest.

Bondevettprisen

Bondevettprisen går til personer som har profilert landbruket i Norge på en positiv og overraskende måte, og som samtidig er med på å bygge opp under betydningen av norsk mat, matkultur, historie og opprinnelse.

I desember ble programleder Hans Olav Brenner tildelt Bondelagets Bondevettpris. I begrunnelsen sto det: For fortellinger fra landet vårt, som formidler mat-historie, levende bygder og kulturlandskap på en ny, spennende og tilgjengelig måte.

Dette formidlet han gjennom seks episoder av serien "Brenner - Historier fra vårt land" på NRK1. Bondelaget fikk oppslag på intranettet til NRK, en dobbelside i Oppland Arbeiderblad, artikkel i Nationen, oppslag på facebooksidene til Brenner NRK, og på våre egne sider på nett og Facebook.

Kurt Sverre Øraas og ordfører Odd Chr. Stenereud

Hans Olav Brenner og generalsekretær Per Skorge

Samarbeid og deltakelse

Dyrsku'n

Norges Bondelag hadde stand under Dyrsku'n i Seljord. Formålet var å profilere bondelaget og verve nye medlemmer. Innsatsen ga 25 nye medlemmer og 250 solgte BONDE-t-skjorter. Det ble også overrakt en t-skjorte til Landbruks- og matminister Lars Peder Brekk.

Landbruks- og matminister Lars Peder Brekk og rådgiver Pål-Arne Oulie

Moods of Norway

Norges Bondelag har gjennom flere år samarbeidet med gründerne i Moods of Norway. Vi deltar årlig på visningene til Moods of Norway. Visningene i 2011 var på Universitetsplassen i Oslo (i forbindelse med Ski-VM) og på Øvrevoll galoppbane. De samlet over 50 000 mennesker. Telemark Bondelag og Buskerud Bondelag deltok på hver sin visning med Bondelagskock 2010, Jørn Lie, og Bondelagskock 2011 Kurt Sverre Øraas for å servere og profilere norsk mat.

Det norske måltid

Næringsforeningen i Stavanger-regionen tok i 2007 initiativet til å starte jakten på Norges beste råvarer. Stiftelsen norsk matkultur har vært prosjektleder og primus motor i den regionale og nasjonale konkurransen. I 2011 ble hele folket invitert med på Det norske måltid gjennom den TV2-sendte serien med samme

navn. Satsingen har vært inndelt i fem regioner; Vestpå, Midti, Nordpå, Østpå og Sørpå, og finalen, Årets måltid, ble avholdt i Stavanger den 10. desember 2011. Norges Bondelag har vært en samarbeidspartner og har vært representert i referansegruppen.

Internasjonale Grüne Woche

Norges deltagelse på messen Internasjonale Grüne Woche (IGW) er en del av en utviklingsstrategi som skal bidra til at vi når politiske målsettinger innenfor mat- og reiselivsområdet. Satsingen skal bidra til å styrke omdømmet for norsk landbruk og reiseliv. IGW skal også være en viktig arena for dialog og utforming av ny politikk og nye virkemidler innenfor mat, reiseliv og relaterte områder. Norges Bondelag sitter i styringsgruppen.

TV-aksjonen

Årets TV-aksjon, "Vi rydder for livet", gikk til Norsk Folkehjelps arbeid med å rydde miner og klasebomber i syv land. Leder Hans Edvard Torp i Vestfold Bondelag og Kathrine Kleveland i Norges Bygdekvinnelag utfordret norske bønder til å gi 1 krone per dekar matjord.

Bønder og Bondelag over hele landet engasjerte seg og viste solidaritet med kolleger i andre deler av verden. Norges Bondelag ga 10.000 kroner. Det ble totalt samlet inn 207.965.915 kroner til TV-aksjonen. Bondelagets engasjement for TV-aksjonen resulterte i omtrent 20 artikler og innslag i dagspressen.

Leder Nils T. Bjørke

Organisasjonen

Lokallaga

Lokallaga er ryggraden i Norges Bondelag. Uten den aktiviteten som foregår i lokallaga, hadde ikke Norges Bondelag vært en slagkraftig enhet slik vi er i dag. Skolering og motivering av lokale tillitsvalgte er derfor viktige satsingsområder for at det gode lokallagsarbeidet skal kunne videreføres.

Ved utgangen av 2011 hadde Norges Bondelag 551 lokallag, 9 færre enn ved utgangen av 2010. Nedgangen i antall lokallag skyldes 12 sammenslåinger, hvorav fire i Hordaland, to i Sogn og Fjordane og to i Sør-Trøndelag.

I lokallaga finner vi om lag 2.800 tillitsvalgte, som nedlegger en imponerende innsats for å få til god lokallagsaktivitet for sine medlemmer. Lokallaga skal bl.a. ivareta følgende oppgaver:

- Være en sosial og faglig møteplass for medlemmene
- Støtte enkeltmedlemmer i vanskelige situasjoner
- Være høringsinstans og pådriver overfor kommunene i spørsmål som angår landbruk og grunneierrettigheter i egen kommune
- Viderebringe medlemmenes meninger til fylkes- og sentralnivå i Norges Bondelag

- Jobbe for landbrukets omdømme, for eksempel gjennom å arrangere Åpen gård, annen utadretta aktivitet eller aktivitet i skolen

I 2011 gjorde lokallaga en kjempeinnsats i gjennomføringen av budstikkefesten. Hele 350 kommuner fikk besøk av budstikka. Svært mange medlemmer bidro til å bringe budstikka med budskapet fram til sentrale personer i egen kommune, og videre til neste lokallag. Denne typen aksjon kan ikke gjennomføres uten et velfungerende organisasjonsapparat.

Generelt har lokallaga god økonomi, men med store variasjoner. Inntektene kommer fra medlemskontingent, arrangement som Åpen gård eller bygdedager, eller dugnadsarbeid. Fylkeslaga får i tillegg midler øremerket lokallagsaktivitet, som direkte eller indirekte kommer lokallaga til gode.

Lokallagas aktivitet varierer mye. Alle lokallag skal avholde årsmøte, ha nødvendig aksjonsberedskap og avgi uttalelse foran jordbruksforhandlingene og i andre politiske saker. Mange lokallag har i tillegg arrangementer som landbrukspolitiske debattmøter, skolebesøk med landbruksspillet, markdager, fagmøter, kontakt med lokalpolitikere, bondepub og studieturer.

Samling for unge bønder i Møre og Romsdal Bondelag

Prioritering i lokallaga

Må	Bør	Kan
Årsmøte og arbeidsplan Innkalling til alle	Høring jordbruksforhandlingene	HMS-null-visjon Skadeforebygging
Aksjonsberedskap	Medlemsverving	Kompetanse - kurs
Medlemskontakt - brev/sms/info - følge opp nye medlemmer	Minst ett sosialt tiltak, gjerne med faglig innslag	Grunneiersprørsmål/saker
Delta på fylkets årsmøte/ledermøte/ regionmøte	Arealsaker - kommunale saker	Åpen gård - samarbeid Bygdedager Messer
	Et utadrettet tiltak - media	Den grønne skolen- skolekontakt
	Sosiale tilbud	Politikerkontakt
		Faglige tilbud

Fornyingsutvalget vurderte lokallagas arbeidsoppgaver i sin rapport, og anbefalte denne prioriteringen av arbeidsoppgavene

Årets lokallag

På årsmøtet i 2011 fikk Eidsberg Bondelag i Østfold tildelt prisen Årets lokallag. Prisen på 30.000 kroner ble delt ut på grunnlag av høyt aktivitetsnivå, god oppfølging av egne medlemmer og et godt organisert vervearbeid.

I 2011 nominerte og markerte 15 fylkeslag ett eller flere lokallag som kandidat til Årets lokallag i Norges Bondelag. Årets lokallag i fylkelaga fikk en pris på 5.000 kroner.

Leder i Eidsberg Bondelag, Svend Arild Uvaag, tok mot prisen for Årets lokallag på årsmøte i Norges Bondelag

Fylkeslaga

Bondelagets 18 fylkeslag er viktige serviceorgan for medlemmer og lokallag. Det er tett kontakt mellom sentrallet og fylkesleddet, blant annet gjennom ukentlige telefonkonferanser. I telefonkonferansene utveksles viktig informasjon om organisatoriske og administrative forhold. Det avholdes også en årlig organisasjonssjefssamling, hvor de administrative lederne på fylkeskontoret samles for erfaringsutveksling og faglig påfyll. I januar 2011 var valgforsker Hanne Marthe Narud en av innledderne på samlingen.

Fylkeslaga organiserer hver høst ledermøter for tillitsvalgte fra lokallaga. Noen fylkeslag velger å slå sammen sine ledermøter, mens noen velger å reise på studietur. I 2011 arrangerte Nord-Trøndelag tur til Sveits. Mange fylkeslag avholder også regionmøter. Sammen med årsmøtene på våren er dette viktige arenaer for skoloring og organisasjonsbygging.

De 17 fylkeskontorene har tett kontakt med lokallaga, og er meget viktige for å få til lokal aktivitet. Mange medlemmer tar også kontakt med fylkeskontoret, som enten hjelper medlemmene direkte, eller henviser videre til hovedkontoret eller andre instanser som kan bistå.

Fylkeskontorene har formelle og praktiske oppgaver på vegne av landbrukssamvirket. Ei sentral avtale legger føringene for arbeidet, og gir økonomisk tilskudd til arbeidet. Samarbeidsrådene er viktige møtearenaer på regionnivå.

Driftskostnadene for fylkeskontorene dekkes av Bondelagets Servicekontor, mens arbeidet i tillitsvalgte organer dekkes av rammetilskudd fra det sentrale budsjettet. I 2011 overtok sentrallet arbeidet med regnskapsføring og avlønning fra fylkeslaga, noe som frigjorde arbeidstid til andre oppgaver på fylkesnivået.

Vestfold Bondelag, Elin Røed og Elisabeth Larsen lager plakater

Politikk og påvirkning

Å arbeide med politisk påvirkning er ei viktig oppgave for fylkeslaga. Mange fylkeslag har tett og god kontakt med politikere i alle partier. I 2011 var å få fram budskapet vårt om behovet for økt matproduksjon høyt prioritert foran framlegging av landbruksmeldinga i desember. Å få fokus på landbrukspolitikk foran kommune- og fylkestingsvalget var også ei viktig arbeidsoppgave. Utfordringene med voksende rovdyrstammer har også vært en viktig politisk sak for fylkeslaga.

Økt delegering til regionalt nivå gir nye arbeidsoppgaver til fylkesleddet. I 2011 har det vært jobbet med vannforvaltning, gjennom at det har blitt etablert vannområdeutvalg hvor fylkesbondelaga er representert. Andre regionale oppgaver er arbeidet med regionale næringsstrategier i det regionale partnerskapet og deltakelse i rovdyrnemndene. Fylkesbondelaga har plasser Innovasjon Norges regionale styrer. Oppfølging av landbruksutdanning både i videregående skole og for voksne er også viktig. Noen fylker har også egne prosjekter med egne prosjektledere.

Fylkeslaga har god kontakt med mediene i eget fylke, og er flinke til å få fram egne saker. Mange av fylkesledderne er profilerte i eget fylke, og blir gjerne kontaktet av regionmediene når landbruk er på dagsordenen. Åpen Gård, budstikkestafetten og lokale landbruksdager er viktige omdømmebyggere for oss. For å styrke det gjennomgående kommunikasjonsarbeidet ble det jobbet med den nye kommunikasjonsstrategien på alle ledermøtene høsten 2011.

Fylkesmann Aust-Agder, Øystein Djupedal og organisasjonssjef Finn Aasheim ved Agderkontoret

Informasjon til medlemmer og tillitsvalgte

Bondebladet er medlemsblad for Norges Bondelag. Redaksjonen i Bondebladet presenterer mange saker fra styret i Norges Bondelag, sekretariatet og fra arbeid i fylkes- og lokallag. I Bondelagets egen organisasjonspalte i Bondebladet presenteres hver uke korte meldinger fra både fylkeslaga og sekretariatet sentralt.

Lokallaga mottok i 2011 15 sendinger fra Norges Bondelag. Det meste av brev og materiell til lokallaga ble lagt ut på nett, og mottakerne fikk e-post med varsel om at ny lokallagssending var lagt ut. Lokallagsledere som ønsket det, eller som ikke har e-post, fikk materialet tilsendt i posten, men nær 85 % fikk materialet via e-post og nett. For noen viktige meldinger ble lokallagslederne også varslet via SMS. Årsmelding, Avtaleguide og studiehefter ble sendt i posten til alle lokallag.

Før Budstikkestafetten ble det sendt en materiellpakke til alle lokallag. Pakken inneholdt informasjon, t-skjorter og materiell til utdeling.

Kurs for medlemmer og tillitsvalgte

Studiearbeid

Samlet har lokallag, fylkeslag og sentralledd i 2011 rapportert 147 kurs med 3.129 deltakere, 1.313 kvinner og 1.816 menn til Bygdefolkets Studieforbund. Dette har gitt organisasjonen ca 100.000 kroner i støtte til voksenopplæring.

Studie- og høringsmateriellet Jordbruksoppkjøret 2011 - si din mening! var det viktigste felles studieemnet i lokallaga. Det er sluttrapportert 98 studieringer med 580 deltakere, 92 kvinner og 488 menn på dette emnet. Det er også gjennomført lokale studieringer innen emner som dyrevelferd, HMS og sprøytesertifikat.

Tidlig i november ble det sendt 7 eks til hvert lokallag av det nye studie- og høringsmateriellet Jordbruksoppkjøret 2012 - Fokus på inntekt.

Avdeling for kompetanseutvikling

Avdelingen for kompetanseutvikling i Norsk Landbruks-samvirke er en viktig samarbeidspartner i arbeidet med opplæring for tillitsvalgte på fylkes- og sentralt nivå. Avdelinga er finansiert som et spleiselag mellom Norsk Landbrukssamvirke og Norges Bondelag.

Deltagere fra Norges Bondelag på kurs i regi av Norsk Landbrukssamvirke:

Temakonferansen 2011	21
Ordførerkurs	4
Kurs i økonomiforståelse og styrearbeid	2
Kurs i presentasjonsteknikk og mediehandte- ring	8
Kurs i landbrukspolitikk	20
Bli med!	18
Ta grep 2011 - 2012	3
Internasjonal politikk og kulturell forståelse	2
Seminar: Styrerekruttering og valgkomitéar- beid	2
Kurs i valgkomitéarbeid	4
Konferanse om kvinner, makt og styrearbeid	4
SUM	88

Medlemskontingent

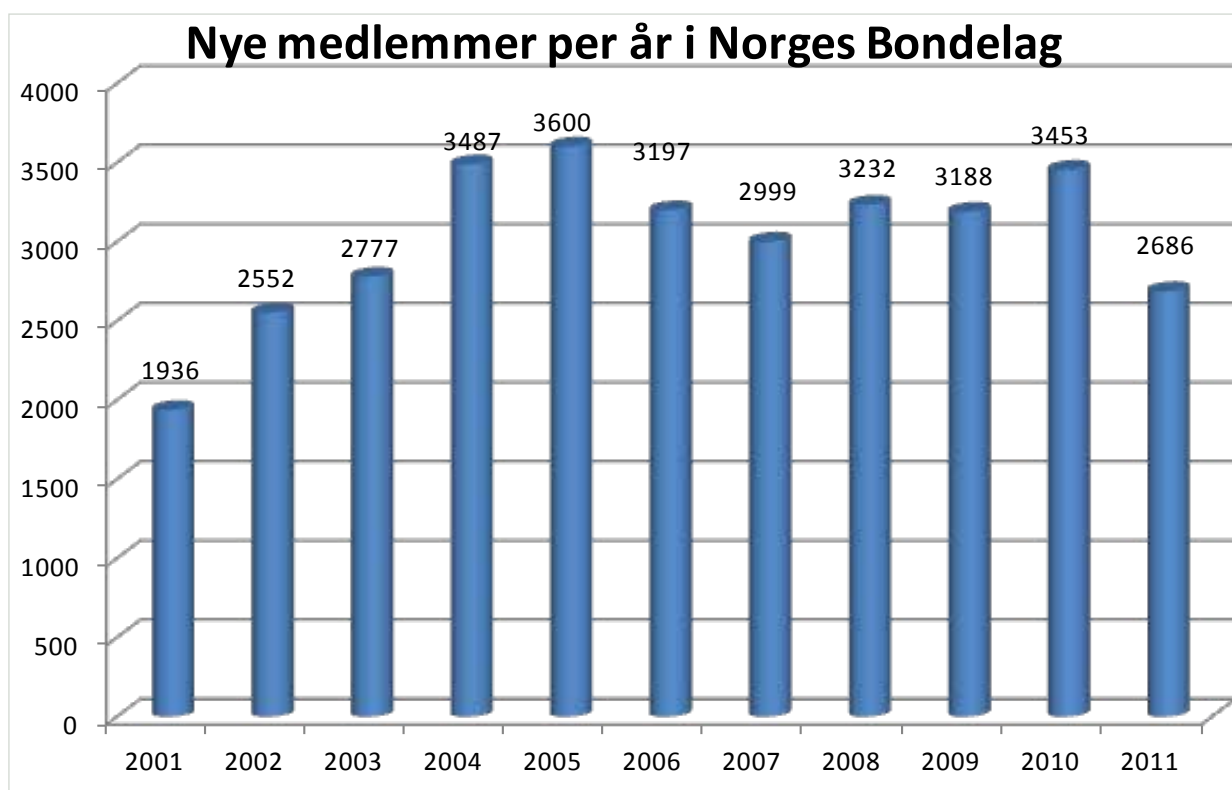
Samlet kontingent til Norges Bondelag og Bondelagets Servicekontor AS i 2011 var 113,4 mill. kroner. Dette var om lag 2,3 mill. kroner under budsjett.

Betalingsprosenten for 2011 var på 95, og gjennomsnittskontingenten for de som betalte, var 1.833 kroner, mot budsjettet 1.852 kroner.

I 2010 var kontingentinngangen 112,6 mill. kroner. Dette ga en gjennomsnittskontingent på 1.801 kroner. Betalingsprosenten var på 95.

Medlemsverving

Medlemsverving har vært høyt prioritert de siste åra. Som følge av færre innmeldte og flere utmeldte gikk medlemstallet imidlertid ned med om lag 1 % eller 600 medlemmer i 2011. De nye medlemmene kommer gjennom flere kanaler, blant annet gjennom lokallaga og tillitsvalgte, telefonverving, direkte på internett og som følge av medlemsfordeler i Gjensidige, Landkreditt og Agrol.

Antall nye medlemmer i Norges Bondelag 2001-2011

Telefonverving 2011

I 2011 fikk Norges Bondelag 49 nye bruksmedlemmer gjennom kjøp av tjenester fra Tun Telemarketing. De nye medlemmene var i hovedsak unge bønder som ble vervet siste halvdel av 2011.

Verveutvalg

Fire fylker søkte om støtte til verveutvalg i 2011. Verveutvalgene følger opp vervearbeidet i lokallaga. Fylkene får støtte på inntil kr 15.000 per år til drift av verveutvalget.

Utmeldte medlemmer

I juni 2011 ble 789 medlemskap stoppa på grunn av ubetalt kontingent i mer enn ett år. Dette var 142 flere enn 2010.

Brita Skallerud møter medlemmer på Dyrsku'n

Oversikt over utmeldingsårsaker 2007-2011

Årsak	2007		2008		2009		2010		2011	
Ukjent	41,7	%	43,2	%	48,4	%	49,0	%	47,6	%
Ubetalt 1 år	23,2	%	23,8	%	20,6	%	19,6	%	22,2	%
Alder/solgt	14,9	%	14,3	%	13,1	%	12,4	%	12,9	%
Død	13,6	%	12,2	%	11,4	%	12,6	%	10,1	%
For dyrt	2,6	%	1,5	%	3,4	%	2,7	%	2,9	%
Politikk	1,9	%	1,7	%	1,3	%	1,7	%	2,5	%
Annet yrke	1,2	%	2,2	%	1,1	%	0,8	%	1,0	%

Oppfølging av ubetalte medlemskap

Hvert år blir om lag 500 bruksmedlemmer med ubetalt kontingent kontaktet. Tiltaket er medlemspleie med sikte på å fange opp endringer i medlemskapene, samt få medlemmene til å betale kontingenten.

Kursene får gode tilbakemeldinger og er et viktig tiltak for å sikre flere unge medlemmer i organisasjonen. Tilskuddet per deltaker for medlemmer under 35 år er 1.000 kroner, mens det faste tilskuddet per arrangement er inntil 10.000 kroner.

Medlemsfordeler

Unge bønder-kurs

Deltakelse på Unge bønder-kurs er gratis for nye medlemmer under 35 år. I 2011 var det seks fylker som arrangerte Unge bønder-kurs, mot sju i 2010. 176 av deltakerne tilfredstilte kravet til støtte (109 i 2010).

Agrol

Agrol er eid av Norges Bondelag og Norske Felleskjøp og har som formål å framforhandle avtaler som gir medlemmene gode vilkår på kjøp av varer og tjenester. De viktigste fordelene i Agrol er Agriscard, telefon og bredbåndsavtale med Telenor, strømvtales, hotellavtaler, biler og fordeler hos ei rekke andre leverandører.

Tall i volum og rabatter for de største avtalene per 31.12.2011:

(Tall for 31.12.2010 i parentes)

AgriCard	40.061 medlemmer (38.760)
Strøm	96,9 Gwh (96,2)
Drivstoff, Statoil og Shell	41.657.991 liter (40.440.371)
Biler	1.154 biler (961)
Mobiltelefoni	21.227 medlemmer (22.322)
Fasttelefoni	7.733 medlemmer (6.244)
XDSL	1.384 medlemmer (1.373)
Mobilt bredbånd	5.376 medlemmer

Landkreditt

Avtalen mellom Norges Bondelag og Landkreditt gjør det enklere og mer lønnsomt for medlemmene å bruke Landkreditt Bank. Medlemsfordelene er gebyrfrie medlemskort, gebyrfritak ved lån for nye kunder, fordeler på leasing og fondssparing, pensjonsavtale og vekstkonto. Vekstkontoen har bankens beste innskuddsrente, som i 2011 var blant de beste i Norge.

Ved utgangen av 2011 hadde Landkreditt Bank om lag 9.900 kunder som var medlemmer i Norges Bondelag. Av disse var om lag 320 helt nye kunder i 2011. I tillegg var det 12 nye lokallag som oppretta vekstkonto. Utlån utgjorde 5.210 mill kroner pr. 31.12.11, mens innskudd utgjorde 2.530 mill. kroner.

Gjensidige Forsikring

Ved utgangen av 2011 hadde 51.865 av Norges Bondelags medlemmer en eller flere forsikringer i Gjensidige. Samlet premie innbetalt av Bondelagets medlemmer utgjorde 1.204.669.000 kroner.

I Norges Bondelags gruppelivsforsikring var 23.523 forsikret og 15.487 medforsikret, og Bondelagets ulykkesforsikringer hadde 29.899 voksne og 14.764 barn forsikret. Dette er forsikringer som gjelder våre medlemmer og prises ut fra vår skadesituasjon. På grunn av fallende tilslutning er det startet et arbeid med å utrede ordningene. Det er et mål å avdekke om det bør gjøres endringer for å sikre medlemmene best mulige personforsikringsdekninger.

Medlemstilbud og service innen jus og regnskap

Norges Bondelag tilbyr et omfattende servicetilbud rettet mot regnskapskontorene i landbruket. Om lag 370 kontorer er tilsluttet serviceordningen, der informasjonstjenester, kurs og andre former for opplæring er nyttige tjenester.

Duett

I mer enn 20 år har Norges Bondelag og Daldata AS samarbeidet om utvikling av økonomisystemet Duett. Duett har utviklet seg til å bli et omfattende økonomi- og årsoppgjørssystem, med en stor og viktig posisjon i markedet. Hvert år produseres det 70.000 selvangivelser i systemet, og Duett holder fremdeles posisjonen som fagsystemet med flest innsendte selvangivelser for personlig næringsdrivende og for ansvarlige selskap til Altinn.

Årlig utføres både nyutvikling og vedlikehold i Duett. Av nyutvikling i 2011 kan nevnes:

- første versjon av driftsmiddelregister, verktøy for å oppfylle pliktig informasjon iht. justeringsreglene for merverdiavgift
- Min side, der bonden kan lese sitt eget regnskap hos regnskapskontoret, er kraftig videreutviklet
- elektronisk faktura gir Duett-brukeren mulighet til å sende faktura til stat og kommune på det formatet som disse krever fra 1.7.2012.

Rapportering av mva, lønn og regnskap til Altinn er i stadig endring og krever kontinuerlige oppdateringer.

Også i 2011 møtte vi Duett-brukerne i ulike brukerseminar. Opplæringsvirksomheten blir i stadig større grad gitt i form av lyd- og bildekommunikasjon over datanettet, noe som gir en svært målrettet opplæring.

Dataflyt og beslutningsstøtte i landbruket

NILF m.fl. tok i 2007 initiativ til et prosjekt for å gjøre regnskapet til et bedre grunnlag for å ta økonomiske avgjørelser. Det såkalte dataflytprosjektet har utarbeidet kost-/nytteanalyse som viser at det ligger betydelige gevinster i å effektivisere datatransport og datagrunnlag.

Prosjektet har hittil konkretisert følgende delprosjekter:

Automatisk bokføring av elektroniske avregninger

Noen regnskapsførere og bønder har i et par år kjørt en pilotversjon av slik bokføring. Tine og Nortura lager her elektroniske avregninger som er ferdig kontert for bondens regnskap. Avregningene sendes til en server hos Daldata. Duett leser avregningene direkte inn i bilagsregistreringen. Løsningen er tatt svært godt i mot blant regnskapsførerne, og ved slutten av 2011 skaleres pilotversjonen opp ved at flere kontor og flere regnskap tar løsningen i bruk. Høsten 2011 har følgende utviklet avregningsløsninger som nesten er ferdigtestet: Gartnerhallen, Strand Unikorn, Skogeierne (AT-Skog), Fellekjøpet, KLF/Fatland.

Bankrapport

Finansinstitusjoner for landbruk har sammen utformet en regnskapsrapport som skal erstatte bankenes innhenting av næringsoppgave og selvangivelse. Det er laget en elektronisk prototyp på rapporten, som Landkreditt skal teste når de har lagt forholdene til rette for det.

Standard for driftsregnskap

I samarbeid med rådgivningsaktørene i Norge har dataflytprosjektet i 2011 utviklet et sett av standardrapporter som skal beskrive økonomien i landbruksbedrifter.

Dataflyt-prosjektet planlegger tiltak for elektronisk fakturaflyt og effektivisering av annen databruk i landbruket. Prosjektet eies og drives av alle de store landbrukeorganisasjonene. Einar Frogner er leder av styringsgruppa, og NILF er prosjektleder.

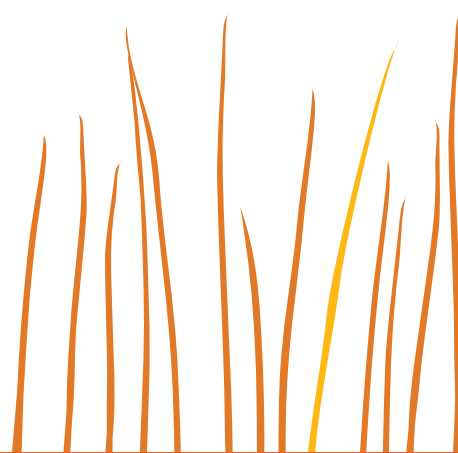
Posteringsnøkler for landbruksregnskap med binæringer

Avdeling for Regnskap og juridisk service overtok for noen få år siden rettighetene til denne hevdvunne samlingen av tips for føring av regnskap med hovedvekt på landbruk. Mellom hovedutgivelsene blir boka oppdatert på posteringsnøkler.no der en også finner kjøpsinfo. Boka blir utgitt i ny og oppdatert utgave i februar 2012.

Informasjonstjenester, kurs og annen opplæring

Bondelaget sine skattekurs er et sentralt tilbud til regnskapsførerne vi samarbeider med. Hvert år arrangeres det fylkesvise 2-dagers kurs, med til sammen 1700 deltakere. Avdeling for regnskap- og juridisk service står ansvarlig for produksjon av innhold og foreleser selv på kursene. Fylkeskontorene gjør en svært viktig jobb som kursverter. I forbindelse med skattekursene arrangerer vi også et temakurs i samarbeid med Økonomiforbundet. Her deltar normalt 8-900 regnskapsførere. I tillegg arrangerer vi årlig oppdateringskurs for våre samarbeidende advokater.

Utvalg, samarbeid og representasjon

Norges Bondelag har et utstrakt samarbeid med organisasjoner og institusjoner både i og utenfor landbruket.

Styrer og utvalg i Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
Faste styrer og utvalg		
Arbeidsmiljøutvalget i Norges Bondelag/ Bondelagets Servicekontor AS	Arbeidsgiversida: Berit Hundåla (leder), Harald Velsand, Catharina Andersen Arbeidstakersida: Håkon Gaute Kvamme (hovedvernombud), Marianne Imerlund og Pål Arne Oulie	Catharina Andersen
Bondelagets Servicekontor AS	Nils T. Bjørke (leder), Berit Hundåla, Brita Skallerud, Einar Frogner, Sissel Fykse og Finn Aasheim	Per Skorge
Informasjonsfondet - styret	Styret i NB	Kjetil Randem, Harald Velsand
Engangsutvalg		
Utredning av ny modell for styre og repre- sentantskap i Norges Bondelag	Einar Frogner (leder), Synne Vahl Rogn, Fredmund Sandvik, Birte Usland, Trond Ellingsbø og Marit Haugen	Harald Velsand
Inn på tunet, utvalg (2010-2012)	Brita Skallerud (leder), Hege Ericson, Vetle Øverland, Ann-Merete Nilsen, Tina Hillkirk, Reidar Konglevoll, Ingunn Sigstad Moen, Bjørn S. Berg (fylkesman- nen i Rogaland), Kirsti Buseth (Trondheim kommune)	Mats Olsen
Medlemsverving 2011-2012	Arbeidsgruppe: Brita Skallerud (leder), Astrid Solberg, Geir J. Sandmo, Clara Hveem, Trygve Brandrud	Andreas Lunder
Prosjektgruppe jordvern (til 1.2.2012)	Brita Skallerud (leder), Amund Kind, Roy Engelsvoll, Jørn Suhr, Sissel Fykse og Anders Eggen	Mina Mjærum Johansen

Styret i Norges Bondelag

Representasjon fra Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
Bank og forsikring		
Gjensidige Stiftelsen	Berit Hunåla	Astrid Solberg
Gjensidige	Kontaktutvalget: Nils T. Bjørke, Berit Hundåla, Per Skorge og Astrid Solberg Forsikringsutvalget: Harald Velsand Forretnings- og samarbeidsutvalget: Astrid Solberg, Arnstein Tveito, Pål-Arne Oulie, Jon Gisle Vikan, Andreas Lunder og Inger Johanne Sikkeland Arbeidsgruppe personforsikringer: Einar Frogner (leder), Astrid Solberg, Pål-Arne Oulie	Pål-Arne Oulie
Landkreditt	Representantskapet: Einar Frogner, vara: Knut Hoff Samarbeidsutvalget: Knut Hoff, Arnstein Tveito, Astrid Solberg	Knut Hoff
Landkreditt Forvaltning	Styret: Knut Hoff	Knut Hoff
Bioteknologi		
Bioteknologinemnda	Fellesrep. for NB og NBS: Toril Wikesland	Ingrid Melkild
Dataflyt		
Hovudprosjekt Dataflyt	Einar Frogner (leder) og Arnstein Tveito	Arnstein Tveito
Duett		
Kontaktutvalg Duett	Nils T. Bjørke og Per Skorge	Knut Hoff
Styringsgruppe Duett	Even Mengshoel, Knut Hoff og Arnstein Tveito	Arnstein Tveito
Dyrehelse og dyretikk		
Arbeidsgruppe immunologisk kastrering av gris	Anders J. Huus	Anders J. Huus
Fotråteprosjektet "Friskere føtter"	Styringsgruppa: Anders J. Huus og Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
Landbrukets dyrehelsestrategi	Arbeidsgruppe: Steinar Klev	Ingrid Melkild
Råd for dyreetikk	Brita Skallerud	Ingrid Melkild
Energi og klima		
Landbrukets energi- og klimautvalg	Jostein Lindland/Arild Bustnes (leder)	Per Harald Agerup
Prosjekt Fornybar el-produksjon i landbruket (fra 1. okt 2011)	Styringsgruppe: Arild Bustnes (leder), Erlend Stabell Daling, Bergny Dahl	Terje Engvik
Prosjekt Småskala kraftproduksjon (til 1. okt 2011)	Styringsgruppa: Astrid Solberg (leder) Jørgen Holte og Bjørn Harald Haugsvær	Terje Engvik
Utviklingsprogram for klimatiltak (2007-2012)	Styringsgruppa: Brita Skallerud og Per Harald Agerup	Per Harald Agerup
Felles tiltak		
A/S Schweigaardsgt. 34	Styret: Knut Hoff (leder), Alfred Schøyen (nestleder), Harald Milli og Marianne E. Imerlund	Knut Hoff
Landbrukets Utredningskontor	Styret: Brita Skallerud, Per Harald Agerup, vara: Christian Anton Smedshaug	Per Harald Agerup

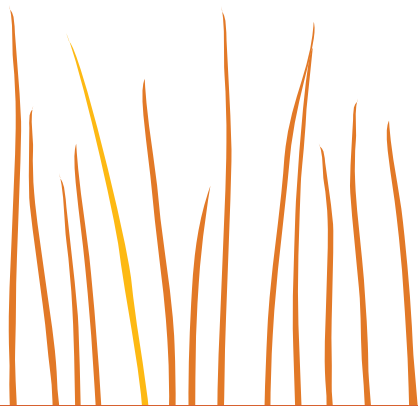
Representasjon fra Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
Norsk Landbrukssamvirke	Styret: Leder i Norges Bondelag, vara: 1. nestleder, generalsekretær i Norges Bondelag, vara: ass. generalsekretær	Per Skorge
Tun Forlag	Harald Velsand (styremedlem)	Harald Velsand
Tun Media AS	Harald Milli (styremedlem)	Knut Hoff
Fiske/vilt		
Direktoratet for naturforvaltning: Samarbeidsråd for innlandslaksefisk	Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
Norges Fiskarlag	Kontaktutvalget: Nils T. Bjørke, Per Skorge og Per Harald Agerup	Christian Anton Smedshaug
Norske Lakseelver	Styret: Synne Vahl Rogn, vara: Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
Samarbeidsrådet for anadrome laksefisk	Hågen Einang, vara: Finn Erlend Ødegård (felles representant for NB, NSF, NBS og Norskog)	Finn Erlend Ødegård
Forskning		
Bioforsk	Styret: Bjørn Iversen (leder)	Ingrid Melkild
Fondet for forskningsavgift på landbruksprodukt	Styret: Berit Hundåla, vara: Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
Forskningsmidler over jordbruksavtalen	Styret: Berit Hundåla, vara: Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
FoU-prosjekt om HMS i landbruket	Referansegruppe for Senter for Bygdeforskning sitt prosjekt, Inger Johanne Sikkeland (leder). Referansegruppe for SINTEF Teknologi og Samfunn sitt prosjekt, Harald Velsand	Inger Johanne Sikkeland
Norges Forskningsråd	Norsk miljøforskning mot 2015 Rådgivende utvalg forurensing: Bjørn Gimming (medlem). Rådgivende utvalg land: Astrid Solberg (observatør)	Ingrid Melkild
Norsk senter for bygdeforskning	Styret: Steinar Klev	Ingrid Melkild
Rådgivende utvalg for forskning og innovasjon (RUFU)	Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
Stiftelsen fondet for jord- og myrundersøkinger	Per Harald Agerup, vara: Harald Velsand	Per Harald Agerup
Forsvar		
Folk og Forsvar	Åse Berit Valle	Åse Berit Valle
Landsrådet for Heimvernet (2010-2013)	Clara A. Hveem, vara: Pål-Arne Oulie	Pål-Arne Oulie
Frukt, bær og grønnsaker		
Kontraktdyrkernes Landslag	Styret: Jens Edv. Kase	Turid Stjernstrøm
Stiftelsen Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker	Styret: Jens Edv. Kase, vara: Anders J. Huus	Erik Almhjell
Gartnerforbundets grøntutvalg	Martha Meland	Erik Almhjell
Helse, miljø og sikkerhet		
Direktoratet for arbeidstilsynet	Rådgiveande forum: Inger Johanne Sikkeland, vara: Bjørg T. Augland	Inger Johanne Sikkeland
Landbrukets brannvernkomitè	Pål-Arne Oulie (leder), Einar Frogner	Pål-Arne Oulie
Landbrukets HMS-tjeneste	Styret: Einar Frogner, Inger Johanne Sikkeland, vara: Harald Velsand og Ingrid Melkild	Inger Johanne Sikkeland

Representasjon fra Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
Nasjonalt samarbeidsforum for HMS i landbruket	Nils T. Bjørke og Inger Johanne Sikkeland	Inger Johanne Sikkeland
Sikringsradioutvalget	Inger Johanne Sikkeland, vara: Harald Velsand	Inger Johanne Sikkeland
Innkjøpsordninger		
Agrikjøp	Styret: Harald Velsand, vara Per Skorge	Andreas Lunder
Agrol A/S	Birte Usland, vara: Brita Skallerud, Per Skorge, vara: Harald Velsand	Harald Velsand
Internasjonal representasjon		
COPA - COCEGA	Hildegunn Gjengedal og Ingrid Melkild	Hildegunn Gjengedal
Den norske FAO-komiteen	Hildegunn Gjengedal	Hildegunn Gjengedal
IFAP (avviklet i 2011)	OECD-komiteen: Berit Hundåla	
NASCO - North Atlantic Salmon Conservation Organisation	Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
NBC - Nordens Bondeorganisationers Centralråd	Den norske avdelingen: Leder, 1. og 2. nestleder NBC-presidiet: Leder og generalsekretær NBC-utskotet: Hildegunn Gjengedal	Hildegunn Gjengedal
World Farmers Organisation	Styret: Berit Hundåla	Hildegunn Gjengedal
Internasjonale spørsmål		
Felleskampanjen	Hildegunn Gjengedal	Hildegunn Gjengedal
Nei til EU	Styret: Jon Trøite Kontrollkomiteen: Harald Milli	Hildegunn Gjengedal
Regjeringens EU-utvalg	Nils T. Bjørke, vara: Per Skorge	Per Skorge
UDs WTO-utvalg	Berit Hundåla, vara: Anders J. Huus	Anders J. Huus
Jordbruksforhandlingene		
Jordbrukets forhandlingsutvalg	Nils T. Bjørke, Berit Hundåla, Brita Skallerud, vara: Einar Frogner, Jens Edvard Kase	Anders J. Huus
Budsjettnemnda for jordbruket	Astrid Solberg, Anders J. Huus Felles representant i Budsjettnemnda for NB og NBS: Per Aas	Anders J. Huus
Arbeidsgruppe fraktordning for korn	Einar Frogner	Anders J. Huus
Beiteprosjektet	Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
Klagenemnda for kvoteordningen for melk 2010-2011	Bjarne Leonhardsen, vara: Erik Almhjell	Erik Almhjell
Markedsregulators rolle med hovedvekt på mottakplikten	Clara Hveem, Per Harald Agerup	Per Harald Agerup
Referansegruppe: Delutbetaling av avløser-tilskudd ferie/fritid	Erik Almhjell	Erik Almhjell
Styringsgruppe: Handlingsplan for innlandsfiske	Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
Styringsgruppe: Rekruttering til landbruksutdanning	Solveig Skogs og Einar Frogner	Solveig Skogs
Korn/kraftfôr		
Reklamasjonsnemnda for kraftfôr	Anders J. Huus	Anders J. Huus
Reklamasjonsnemnda for såvarer	Anders J. Huus	Anders J. Huus

Representasjon fra Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
KSL Matmerk		
Stiftelsen KSL Matmerk	Styret: Nils T. Bjørke	Per Harald Agerup
Faggruppe HMS	Jon Trøite, vara: Inger Johanne Sikkeland	Inger Johanne Sikkeland
Faggruppe husdyr	Trond Spanne, vara: Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
Faggruppe Inn på tunet	Ingunn Sigstad Moen, vara: Mats Olsen	Mats Olsen
Faggruppe KIL	Bjarne Leonhardsen og Solveig Skogs, vara: Harald Velsand	Solveig Skogs
Faggruppe planter, miljø og ressursforvaltning	Kåre Holand, vara: Erik Almhjell	Erik Almhjell
KSLs arbeidsutvalg	Jens Edvard Kase	Ingrid Melkild
KSLs koordineringsutvalg	Einar Frogner, vara: Per Harald Agerup	Per Harald Agerup
Klagenemnda for klager på KSL-revisjoner	Hans Huseby, vara: Merete Støfring	Anders J. Huus
Landbruks- og matdepartementet		
Organisering av instituttstrukturen, UMB	Utredningsgruppe: Eli Reistad	Christian Anton Smedshaug
Matkjedeutvalget (-2011)	Eli Reistad (medlem)	Per Harald Agerup
Mattilsynet		
Mattilsynets kontaktutvalg	Einar Frogner	Ingrid Melkild
Miljø		
Genressursutvalget for kulturplanter	Eli Reistad	Anders J. Huus
Handlingsplan for redusert risiko ved bruk av plantevernmidler	Jens Edvard Kase, vara: Anders J. Huus	Anders J. Huus
Norsk Landbrukssamvirkes rådgivende utvalg for miljø (RUMT)	Ingrid Melkild	Ingrid Melkild
Næringsutvikling		
Bondens Marked	Jens Edvard Kase	Mats Olsen
Det norske måltid	Marit Strand	Marit Strand
Internasjonale Grüne Woche	Marit Strand	Marit Strand
Klagenemnda for BU-saker	Anders J. Huus	Anders J. Huus
KULMAT-prosjektet	Styringsgruppa: Synne Vahl Rogn	Marit Strand
Mat langs nasjonale turistveger	Marit Strand	Marit Strand
Møtearena Reiseliv	Styringsgruppa: Marit Strand	Marit Strand
Norges Bondelags Askeladdpris	Jury: Lederne i NB og NBU, en fylkesleder, samt styreleder i Landkreditt	Turid Stjernstrøm
Statsrådets kontaktorgan for næringsutvikling	Nils T. Bjørke	Per Harald Agerup
Statsrådets kontaktorgan for reiseliv	Nils T. Bjørke	Marit Strand
Stiftelsen Norsk Kulturarv	Rådet: Harald Velsand (2011-2013)	Harald Velsand
Pris/Produksjon/Marked		
Norsk Landbrukssamvirkes rådgivende utvalg for næringspolitikk (RUN)	Jostein Lindland/Arild Bustnes	Arild Bustnes
Omsetningsrådet og arbeidsutvalget	Nils T. Bjørke, vara: Per Skorge. Omsetningsorganisasjonenes felles representant i arbeidsutvalget: Fredmund Sandvik	Per Skorge
Produsentutvalg for markedsregulering i Norske Felleskjøp (2008-2011)	Bjørn Gimming	Anders J. Huus

Representasjon fra Norges Bondelag		Kontakt i sekretariatet
Rådet for jordbruksavtalespørsmål	Sammensett av forhandlingsutvalget i jordbruket, ledere og daglege ledere fra Tine, GH, Norske Felleskjøp, Nortura BA, Norsk Landbrukssamvirke.	Anders J. Huus
Rovdyr		
Kontaktutvalg for rovviltforvaltning	Berit Hundåla og Finn Erlend Ødegård	Finn Erlend Ødegård
Utvalg for erstatningsordningene ved husdyrtap	Berit Hundåla	Finn Erlend Ødegård
Samarbeidsorganisasjoner		
Bygdefolkets Studieforbund	Styret: Steinar Klev (2011-2013) Årsmøtet: Lisbeth Nordbye og Ole Andreas Lilloe-Olsen (2010 og 2011) Synne Vahl Rogn og Solveig Skogs (2011 og 2012), vara i rekkefølge: Vidar Andresen, Marit Haugen og Harald Velsand. Valgmennd: Harald Velsand	Solveig Skogs
Det Kgl. Selskap for Norges Vel	Representantskapet: Leder i Norges Bondelag, vara: 1. nestleder	Harald Velsand
Landbrukets Arbeidsgiverforening	Knut Hoff (årsmøteutsending)	Knut Hoff
Norges Bygdekvinnelag	Styret: Synne Vahl Rogn, vara: Solveig Skogs. Årsmøtet: Fylkesleder i det fylket der årsmøtet holdes, samt fylkesleder i et nabofylke	Solveig Skogs
Norges Bygdeungdomslag	Styret: Brita Skallerud, vara: Pål-Arne Oulie. Repr. skapet: Fylkesleder i det fylket der årsmøtet holdes, samt fylkesleder i et nabofylke. Årsmøtet: Fire i samsvar med NBUs vedtekter	Pål-Arne Oulie
Norges Skogeierforbund	Representantskapet: Nils T. Bjørke Kontaktutvalget: Nils T. Bjørke og Per Skorge	Per Harald Agerup
Norsk Gartnerforbund	Kontaktutvalget: Nils T. Bjørke, Per Skorge og Erik Almhjell	Erik Almhjell
Norsk Landbruksmuseum	Styret: Hans Ellef Wettre	Harald Velsand
Økologisk landbruk		
DEBIO	Åse Ingebjørg Homme	Anders J. Huus
Gratis førsteråd for omlegging til økologisk drift (LFR)	Styringsgruppe: Anders J. Huus, vara: Ingrid Melkild	Anders J. Huus
Møtearena for økologisk landbruk (SLF)	Anders J. Huus, vara: Ingrid Melkild	Anders J. Huus
Regelverksutvikling økologisk landbruk (Mattilsynet)	Anders J. Huus, vara: Ingrid Melkild	Anders J. Huus

---

Personalet

Personalet fordeler seg på:

- Norges Bondelag med totalt 8 ansatte (6,5 årsverk)
- Bondelagets Servicekontor AS med totalt 110 ansatte (103 årsverk):
  - Sentralt sekretariat: 54 (52 årsverk)
  - Fylkeskontorene: 56 (51 årsverk)

Samarbeidet med de ansattes organisasjoner skjer gjennom Arbeidsmiljøutvalg (AMU) og Kontaktutvalg (KU). Norges Bondelag har avtale om forsikring og bedriftshelsetjeneste for de ansatte sentralt. I 2011 er det utgitt 11 nummer av Personalnytt, avholdt tre allmøter og tre møter i AMU.

Arbeidsmiljøundersøkelse

Arbeidsmiljøundersøkelsen ble gjennomført i mars med en svarprosent på 87 %. Resultatene fra arbeidsmiljøundersøkelsen var gode og det har vært en positiv framgang siden forrige undersøkelsen i oktober 2008. Oppfølgingsprosessen av undersøkelsen ble lagt avdelings- og fylkesvis og det er utarbeidet tiltaks- og oppfølgingsplaner for de områder med et forbedringspotensial.

Leder- og medarbeideropplæring

Vi har gjennomført leder- og medarbeideropplæring for alle ansatte. I løpet av høsten ble det arrangert to samlinger med lederopplæring for organisasjonssjefer og fagsjefer med fokus på lederskap og kommunikasjon.

I medarbeideropplæringen rettet vi oppmerksomheten mot hvordan medarbeiderne på ulike nivåer både kan ta del i videreutviklingsprosesser og medvirke til hele organisasjonens kvalitetsutvikling på området lederskap - medarbeiderskap.

Introduksjonskurs

I april ble det avholdt introduksjonskurs for nyansatte på hovedkontoret og fylkeskontorene.

Sekretariatskonferanse

Ansatte i Bondelaget sentralt og ved fylkeskontorene blir invitert til konferanse en gang i året. Sekretariatskonferansen 2011 samlet 104 medarbeidere på Klækken Hotell, Hønefoss.

Programmet ble lagt opp med felles samling første dag. Generalsekretær Per Skorge holdt foredrag om sine forventninger og ønsker til sekretariatet. Ellers besto programmet av: Arbeidsmiljøundersøkelsen med resultater, oppfølging og gruppearbeid, IT-utvikling og to omganger med tre parallelle temaer: 1: Regnskap for fylkeslaga, landbrukspolitiske tema og telefoni. 2: Public/saksbehandling, nytt pensjonssystem og nyheter fra landbruksjuss. Etter fagprogrammet var det "Ut på tur i nærområdet" i regi av næringspolitisk avdeling.

Aktiv Bedrift

Organisasjonen har gjennomført tre trimkampanjer i samarbeid med Aktiv Bedrift for å sette fokus på mosjon og helse for ansatte i hele organisasjonen.

Ansatte ved hovedkontoret

Generalsekretær: Per Skorge

Rådgiver: Eva I. Ambjørnrud

Administrasjonen

Ass. generalsekretær: Knut Hoff

HR-rådgiver: Catharina B. Andersen

Økonomienhet

Økonomisjef: Leif Egil Slåtten

Rådgivere: Solfrid Bratteteig, Håkon G. Kvamme, Petter Hansen

Konsulent: Unni Wolden Staver

IT-enhet

IT-sjef: Terje Lystad

Rådgiver: Tom Hannigan

Arkiv

Arkivleder: Kari Henriksson

Konsulent: Hilde Pedersen

Ekspedisjon

Ekspedisjonsleder: Cato Ørsal

Konsulent: Terje Benjamin

Sentralbord

Sekretærer: Mona Sandnes, Inger Sletmoen

Avdeling for regnskap og juridisk service

Avdelingssjef: Arild Bustnes (til 31.10), Arnstein Tveito (fra 1.11)

Rådgiver: Liv Ellen Fischer

Konsulent: Tone Lind

Fagavdeling for regnskap og driftsøkonomi

Fagsjef: Knut Andresen

Rådgivere: Sigurd Løland, Jon Sigurd Tuset, Arnstein Tveito (til 31.10)

Konsulent: Britt Johanne Østby

Juridisk fagavdeling

Advokat/juridisk fagsjef: Ole Jacob Helmen

Advokater: Alfred Schøyen, Erlend Stabell Daling,

Sissel Fykse

Faggruppe skatt

Advokater: Jan H. Bangen, Rune Rylandsholm

Advokatfullmektig: Marianne Elisabeth Imerslund

Rådgiver: Elling Bjerke

Informasjonsavdelingen

Informasjonssjef: Kjetil Randem

Seniorrådgiver: Per Ole Andersen-Ranberg

Rådgivere: Guro Bjørnstad, Marthe Haugdal (fra 16.8)

Næringspolitisk avdeling

Næringspolitisk sjef: Jostein Lindland (til 30.9, permisjon), Arild Bustnes (fra 1.11)

Ass. næringspolitisk sjef: Astrid Solberg (permisjon fra 1.11 til 31.12.2013)

Seniorrådgivere: Per Harald Agrup, Anders Huus, Hildegunn Gjengedal, Ingrid Melkild, Christian Anton Smedshaug (til 14.9)

Rådgivere: Mats Olsen, Marit Strand, Finn Erlend Ødegård, Ole Nikolai Skulberg (til 1.3), Erik Almhjell, Mina Mjærum Johansen (fra 1.6)

Konsulent: Turid Stjernstrøm

Prosjekt: Harald Velsand (fra 1.11 til 31.12.2013), Hans Ellef Wettre (til 28.2), Sigbjørn Gjeldsvik (til 30.6.2012), Svein Guldal (til 31.12.12)

Organisasjonsavdelingen

Organisasjonssjef: Harald Velsand (permisjon fra 1.11 til 31.12.2013), Astrid Solberg (fra 1.11 til 31.12.2013)

Styresekretær: Åse Berit Valle

Rådgivere: Andreas Lunder, Pål-Arne Oulie, Solveig Skogs, Inger-Johanne Sikkeland

Konsulenter: Anne-Gro Halvorsen, Gunn Mari Galleberg, Bjørn A. Hvaleby (fra 1.12)

Prosjektleder: Mali Romestrand (fra 1.5 til 1.4.2014)

Ledergruppen

Ledergruppen er satt sammen av generalsekretær, ass. generalsekretær, næringspolitisk sjef, organisasjonssjef, informasjonssjef og avdelingssjef for avdeling for regnskap og juridisk service. Styresekretær møter i ledergruppen.

Ansatte på fylkeskontorene

Akershus

Organisasjonssjef: Toril Wiksland

Konsulent: Hanne Eriksen

Sekretær: Ellen Thingelstad

Østfold

Organisasjonssjef: Nina Glomsrud Saxrud

Rådgiver: Karoline Fjeldstad (permisjon til 31.8.2012)

Konsulenter: Anne Guro Syversen, Une L. Tysdal (vikar fra 1.4)

Hedmark

Organisasjonssjef: Ludvig Bjerke-Narud

Rådgiver: Lars Alhaug (til 30.9)

Konsulent: Anne Rustad

Oppland

Organisasjonssjef: Ola Råbøl

Rådgiver: Astrid Simengård

Konsulenter: Jorunn Løvdal, Tåle Willerud

Buskerud

Organisasjonssjef: Ole Andreas Lilloe-Olsen

Rådgiver: Ingrid B. Terum (vikar til 1.10)

Konsulenter: Olav Bjotveit (til 31.10), Eldor Bjerke,

Sissel Røes Waaler, Åse Torill Torjul (vikar til 1.4)

Vestfold

Organisasjonssjef: Vidar P. Andresen
Rådgiver: Amund Kind
Konsulent: Elisabeth Larsen

Telemark

Organisasjonssjef: Amund Johnsrud
Konsulent: Bergit Li

Agderkontoret

Organisasjonssjef: Finn Aasheim
Konsulenter: Turid Breistøl, Henny Erstad (til 30.6), Øystein Moi (fra 22.8)

Rogaland

Organisasjonssjef: Svein Helge Harbo (til 1.4), Olav Sande (fra 1.4)
Rådgiver: Marianne Osmundsen (fra 22.8)
Konsulenter: Olav Sande (til 1.4), Signe Henriksen, Målfrid Husebø

Hordaland

Organisasjonssjef: Lars Peter Taule
Rådgiver: Geir Totland
Konsulenter: Maria M. Skjold, Tore Henrik Øye (vikar til 31.8)

Sogn og Fjordane

Organisasjonssjef: Merete Støfring
Rådgiver: Anita Sæther (fra 1.2)
Konsulent: Oddvin Haugland

Prosjektleder: Terje Engvik (til 1.10.2013)
Sekretærer: Toril Øvrebø (til 1.2)

Møre og Romsdal

Organisasjonssjef: Gunnar K. Wentzel (til 31.7), Arnar Lyche (fra 1.9)
Rådgiver: Arild Erlie
Konsulenter: Atle Frantzen, Anne Turid Myrbostad

Sør-Trøndelag

Organisasjonssjef: Jon Gisle Vikan
Rådgiver: Norvald Berre (til 31.12)
Konsulenter: Perly Larsen (til 1.8), Gunn I. Stokke (permisjon fra 1.10), Anne K. Føll, Audun Hageskal (fra 1.12)

Nord-Trøndelag

Organisasjonssjef: Marit Haugen
Rådgivere: Pål-Krister V. Langlid, Ove Magne Ribsskog
Konsulent: Brita Buan (fra 14.3)

Nordland

Organisasjonssjef: Geir Jostein Sandmo (fra 1.2)
Konsulenter: Finn Erik Føde, Linda M. Berg Nordlie

Troms

Organisasjonssjef: Unni Hellebø Andreassen
Konsulenter: Anita Skånhaug, Ajna Nystad

Finnmark

Organisasjonssjef: Veronica Andersen

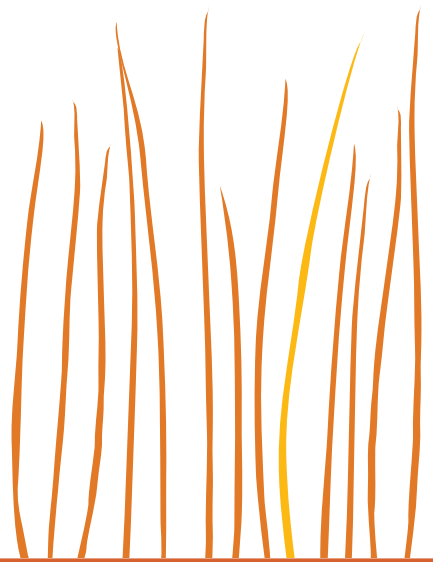

Bondelagskokk Kurt Ove Øraas og Buskerud Bondelag serverer mat på Moodsvisning. Her sammen med Simen Staalnacke og Peder Børresen fra Moods og Norway

---

Konsernregnskap 2011

RESULTATREGNSKAP
01.01.2011 - 31.12.2011

Norges Bondelag				Konsernet	
2011	2010	(Alle tall i hele tusen)	Note	Norges Bondelag 2011	2010
DRIFTSINNEKTER					
38 442	37 161	Kontingentinntekter	2	113 418	112 582
2 959	1 110	Salgsinntekter	2,14	71 583	65 417
10 692	4 170	Andre driftsinntekter	2,14	24 236	15 302
2 265		Salg eiendom	2	2 265	
54 358	42 441	Sum driftsinntekter		211 502	193 301
DRIFTSKOSTNADER					
		Varekostnad	3	10 770	10 865
9 108	6 586	Lønnskostnad	4	84 700	67 498
13 222	8 737	Honorar og møtegodtgjørelse tillitsvalgte		13 222	8 737
12 952	6 247	Reise-, diett- og møtekostnader		18 353	11 359
5 582	2 348	Andre kontor- og administrasjonskostnader	14	51 122	47 347
10 178	20 406	Tilbakeføringer til lokal- og fylkeslag		10 270	20 538
		Avskrivninger IT-utstyr og andre driftsmidler	5	9 437	8 737
4 874	3 798	Bevilgninger, bidrag og støttetiltak		8 662	8 169
55 916	48 122	Sum driftskostnader		206 536	183 250
-1 557	-5 681	DRIFTSRESULTAT		4 967	10 051
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER					
2 479	2 082	Renteinntekter		3 753	3 266
1 743	1 743	Renteinntekter konsern	14		
2 188	5 509	Andre finansinntekter	6	1 328	4 387
9	9	Rentekostnader		5 954	5 001
	9	Rentekostnader konsern			
4 644	142	Andre finanskostnader	6	707	142
		Andel resultat fra tilknyttede selskaper	8	12 968	6 522
1 757	9 174	Netto finansposter		-14 548	-4 012
200	3 493	ORDINÆRT RESULTAT FØR SKATTEKOSTNAD		-9 581	6 039
		Skatt på ordinært resultat	15	19	2 887
200	3 493	ÅRSRESULTAT		-9 600	3 152
		Minoritetenes andel av resultatet	13	818	592
		Konsernets årsresultat etter minoritetsandeler		-10 418	2 560
Disponering av årsresultatet					
	2 000	Overføring til aksjonsfond	13		
200	1 493	Overføring til annen egenkapital	13		
200	3 493	Sum disponert			

BALANSE 31.12.2011
EIENDELER

Norges Bondelag					Konsernet	
31.12.2011	01.01.2011	(Alle tall i hele tusen)	Note	31.12.2011	01.01.2011	
		ANLEGGSMIDLER				
		<i>Immaterielle eiendeler</i>				
		Utsatt skattefordel	15	911		
		Sum immaterielle eiendeler		911		
		<i>Varige driftsmidler</i>				
800	800	Tomter, bygninger og annen fast eiendom	5	166 901	165 040	
119	115	Maskiner og inventar	5	7 261	8 444	
919	915	Sum varige driftsmidler		174 162	173 484	
		<i>Finansielle anleggsmidler</i>				
24 900	24 900	Lån til Schweigaards gate 34 AS	8,11			
4 784	4 784	Investeringer i datterselskap	8			
10 530	14 467	Investeringer i tilknyttede selskaper	8	14 274	28 102	
3 712	4 017	Investeringer i aksjer og andeler	8	3 712	4 017	
210	249	Fordringer ansatte	4	5 013	4 614	
7 464	8 469	Pensjonsmidler	4	10 632	16 447	
3 000	3 106	Andre langsiktige fordringer		3 000	3 106	
54 600	59 992	Sum finansielle anleggsmidler		36 631	56 286	
55 519	60 907	Sum anleggsmidler		211 704	229 770	
		OMLØPSMIDLER				
		Varer	3	428	687	
		<i>Fordringer</i>				
6 948	2 250	Kundefordringer	9	8 976	9 575	
553	66	Andre fordringer		4 281	3 526	
7 501	2 316	Sum fordringer		13 257	13 101	
		<i>Bankinnskudd, aksjefond</i>				
19 622	10 984	Aksjefond	7	19 622	10 984	
	36 663	Rentefond			36 663	
17 204	15 686	Bankinnskudd, spesielle formål	10	19 938	16 960	
49 500	19 757	Bankinnskudd, kontanter og lignende	10,17	73 435	38 394	
86 326	83 090	Sum bankinnskudd, aksjefond		112 995	103 001	
93 827	85 406	Sum omløpsmidler		126 680	116 789	
149 346	146 313	SUM EIENDELER		338 384	346 559	

**BALANSE 31.12.2011
EGENKAPITAL OG GJELD**

Norges Bondelag		Konsernet Norges Bondelag			
31.12.2011	01.01.2011	(Alle tall i hele tusen)	Note	31.12.2011	01.01.2011
EGENKAPITAL					
<i>Opptjent egenkapital</i>					
114 216	114 016	Annen egenkapital, driftsfond	13,17	153 284	163 702
16 786	17 686	Annen egenkapital, aksjonsfond	13	16 786	17 686
6 000	6 000	Annen egenkapital, informasjonsfond	13	6 000	6 000
		Minoritetsinteresser	13	5 772	5 412
137 002	137 702	Sum opptjent egenkapital		181 842	192 800
GJELD					
<i>Avsetning til forpliktelser</i>					
3 914	3 981	Pensjonsforpliktelser	4	4 563	4 759
		Utsatt skatt	15	855	1 819
3 914	3 981	Sum avsetning til forpliktelser		5 418	6 578
<i>Annen langsiktig gjeld</i>					
268	297	Langsiktig gjeld	12	114 606	117 648
268	297	Sum annen langsiktig gjeld		114 606	117 648
<i>Kortsiktig gjeld</i>					
951	2 086	Leverandørgjeld	14	10 151	12 282
		Klientgjeld	10	2 734	1 274
		Betalbar skatt	15	1 894	896
2 624	1 320	Skyldige offentlige avgifter		6 967	6 292
		Avsatt utbytte		458	
4 587	927	Annen kortsiktig gjeld		14 314	8 789
8 162	4 333	Sum kortsiktig gjeld		36 518	29 533
12 344	8 611	Sum gjeld		156 542	153 759
149 346	146 313	SUM EGENKAPITAL OG GJELD		338 384	346 559

Oslo 20. mars 2012
Styret i Norges Bondelag

Berit Hundåla
Berit Hundåla
1.nestleder

Einar Frøner
Einar Frøner

Trine Hasvang Vaag
Trine Hasvang Vaag

Even Mengshoel
Even Mengshoel

Nils T. Bjørke
Nils T. Bjørke
leder

Synne Vahl Rogn
Synne Vahl Rogn

Ingunn Sognnes
Ingunn Sognnes

Kathrine Kleveland
Kathrine Kleveland

Per Skorge
Per Skorge
generalsekretær

Brita Skallerud
Brita Skallerud
2.nestleder

Jens Edvard Kase
Jens Edvard Kase

Lars Petter Bartnes
Lars Petter Bartnes

Inger Johanne Sveen
Inger Johanne Sveen

Noter til årsregnskapet for 2011

Note 1 Grunnleggende prinsipper - vurdering og klassifisering - andre forhold

Årsregnskapet og konsernregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger og er avlagt i samsvar med aksjelov, regnskapslov og god regnskapsskikk i Norge gjeldende pr. 31. desember 2011. Notene er følgelig en integrert del av årsregnskapet.

Konsernregnskapet omfatter morselskapet Norges Bondelag inkludert alle fylkesbondelagene, og datterselskapene Bondelagets Servicekontor AS og Schweigaards gate 34 AS. Konsernregnskapet er utarbeidet som om konsernet er en økonomisk enhet. Transaksjoner og mellomværende mellom selskapene i konsernet er eliminert. Konsernregnskapet er utarbeidet etter ensartede prinsipper, ved at datterselskapene følger de samme regnskapsprinsipper som morselskapet.

Fylkesbondelagene er fra 1.1.2011 fullt integrert i Norges Bondelags regnskap. Inngående balanse er omarbeidet slik at fylkeslagenes samlede eiendeler og egenkapital er inkludert i denne pr. 1.1.2011.

Tilknyttede selskaper er i Norges Bondelags regnskap vurdert etter kostmetoden, mens de i konsernregnskapet er vurdert etter egenkapitalmetoden.

Årsregnskapet og konsernregnskapet er basert på de grunnleggende prinsipper om historisk kost, sammenlignbarhet, fortsatt drift og kongruens. Transaksjoner regnskapsføres til verdien av vederlaget på transaksjonstidspunktet. Inntekter resultatføres når de er opptjent og kostnader sammenstilles med opptjente inntekter. Det er tatt hensyn til sikring og porteføljestyling. Regnskapsprinsippene utdypes nedenfor. Når faktiske tall ikke er tilgjengelige på tidspunkt for regnskapsavleggelsen, tilsier god regnskapsskikk at ledelsen beregner et best mulig estimat for bruk i resultatregnskap og balanse. Det kan fremkomme avvik mellom estimerte og faktiske tall.

Eiendeler/gjeld som knytter seg til varekretsløpet og poster som forfaller til betaling innen ett år etter balansedagen, er klassifisert som omløpsmidler/kortsiktig gjeld. Vurdering av omløpsmidler/kortsiktig gjeld skjer til laveste/høyeste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi. Virkelig verdi er definert som antatt fremtidig salgspris redusert med forventede salgskostnader. Andre eiendeler er klassifisert som anleggsmidler. Vurdering av anleggsmidler skjer til anskaffelseskost. Anleggsmidler som forringes avskrives. Dersom det finner sted en verdiendring som ikke er forbigående, foretas en nedskrivning av anleggsmidlet.

Ved anvendelse av regnskapsprinsipper og presentasjon av transaksjoner og andre forhold, legges det vekt på økonomiske realiteter, ikke bare juridisk form. Betingede tap som er sannsynlige og kvantifiserbare, kostnadsføres.

Regnskapsprinsipper for vesentlige regnskapsposter

Konsernregnskapet

Konsernregnskapet består av virksomheten i Norges Bondelag (morselskap), Bondelagets Servicekontor AS (eierandel 100%), samt Schweigaards gate 34 AS (eierandel 81,5%).

Konsernselskapene er i sin helhet konsolidert og minoritetsinteressenes andel av resultat og egenkapital er vist på egne linjer i resultatet og balansen.

Investeringer i tilknyttede selskaper

Investeringer i tilknyttede selskaper er i konsernregnskapet vurdert etter egenkapitalmetoden. I Norges Bondelags regnskap vurderes tilknyttede selskaper etter kostmetoden.

Inntektsføringstidspunkt

Inntekt resultatføres når den er opptjent. Inntektsføring skjer følgelig normalt på leveringstidspunktet ved salg av varer og tjenester. Driftsinntektene er fratrukket merverdiavgift.

Kostnadsføringstidspunkt / sammenstilling

Utgifter sammenstilles med og kostnadsføres samtidig med de inntekter utgiftene kan henføres til. Utgifter som ikke kan henføres direkte til inntekter, kostnadsføres når de påløper.

---

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Avskrivninger

Ordinære avskrivninger er beregnet lineært over driftsmidlenes økonomiske levetid med utgangspunkt i historisk kostpris. Avskrivningene er klassifisert som ordinære driftskostnader.

Varige driftsmidler

Varige driftsmidler føres i balansen til anskaffelseskost, fratrukket akkumulerte av- og nedskrivninger. Dersom den virkelige verdien av et driftsmiddel er lavere enn bokført verdi, og dette skyldes årsaker som ikke antas å være forbigående, skrives driftsmidlet ned til virkelig verdi. Utgifter forbundet med normalt vedlikehold og reparasjoner blir løpende kostnadsført. Utgifter ved større utskiftninger og fornyelser som øker driftsmidlenes levetid vesentlig, aktiveres. Driftsmidler som erstattes, kostnadsføres. Et driftsmiddel anses som varig dersom det har en økonomisk levetid på over 3 år, samt en kostpris på over kr 15 000. Operasjonell leasing kostnadsføres som vanlig leiekostnad, og klassifiseres som ordinær driftskostnad.

Aksjer og andeler

Aksjer og andeler bokførte verdi vises som laveste verdi av anskaffelseskost og virkelig verdi.

Aksjer og andeler i selskaper hvor eierandel eller direkte innflytelse ikke overstiger 20 %, behandles etter kostmetoden både i selskapets og konsernets balanse.

Investeringer i aksjer og andeler i tilknyttede selskaper behandles etter kostmetoden i selskapets regnskap, mens det behandles etter egenkapitalmetoden i konsernet.

Investeringer i datterselskaper behandles etter kostmetoden i selskapets regnskap, mens det innarbeides 100 % i konsernet.

Varelager og varekostnad

Beholdning av varer er vurdert til anskaffelseskost, med fradrag av ukurans.

Fordringer

Fordringer er oppført til pålydende, med fradrag av forventet tap.

Pensjonsforpliktelser og pensjonskostnad

Konsernet har to pensjonsordninger, en ytelsesordning og en innskuddsordning. Ytelsesordningen gir rett til fremtidig avtalt ytelse og behandles som en ytelsesplan. Ytelsesordningen ble lukket 1.1.2008, og innskuddsordningen ble opprettet fra samme tidspunkt. Innskuddsordningen regnes som en tilskuddspensjon, og gir tilskudd til fremtidig pensjon, men garanterer ikke for fremtidig ytelse.

Begge ordningene behandles regnskapsmessig i henhold til foreløpig NRS, og tilfredsstillere krav til OTP.

I ytelsesordningen beregnes pensjonsforpliktelsene etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om antall opptjeningsår, diskonteringsrente, fremtidig avkastning på pensjonsmidler, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden og aktuarmessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang, osv. Pensjonsmidlene vurderes til virkelig verdi. Netto pensjonsforpliktelse består av brutto pensjonsforpliktelse fratrukket virkelig verdi av pensjonsmidler. Netto pensjonsforpliktelser på underfinansierte ordninger er balanseført som langsiktig rentefri gjeld, mens netto pensjonsmidler på overfinansierte ordninger er balanseført som langsiktig rentefri fordring dersom det er sannsynlig at overfinansieringen kan utnyttes.

Den kollektive ytelsespensjonsordningen inneholder også balanseførte forpliktelser knyttet til AFP.

Endringer i forpliktelsen som skyldes endringer i pensjonsplanene, fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningsstid eller 20 år. Endringer i forpliktelsen og pensjonsmidlene som skyldes endringer i og avvik mot beregningsforutsetningene (estimatendringer), fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningsstid hvis avvikene overstiger 10% av brutto pensjonsforpliktelse/pensjonsmidlene.

Netto pensjonskostnad, som er brutto pensjonskostnad fratrukket estimert avkastning på pensjonsmidlene, korrigert for fordelt virkning av endringer i estimater og pensjonsplaner, klassifiseres som ordinær driftskostnad, og er presentert sammen med lønn og andre ytelser.

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Utsatt skatt og skattekostnad

Utsatt skatt beregnes på bakgrunn av midlertidige forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier ved utgangen av regnskapsåret. Ved beregningen benyttes nominell skattesats. Positive og negative forskjeller vurderes mot hverandre innenfor samme tidsintervall. Visse poster vurderes likevel særskilt, herunder pensjonsforpliktelser. Utsatt skattefordel oppstår dersom en har midlertidige forskjeller som gir opphav til skattemessige fradrag i fremtiden. Årets skattekostnad i konsernet består av betalbar skatt og endringer i utsatt skatt og utsatt skattefordel i Bondelagets Servicekontor AS og Schweigaards gate 34 AS.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og livrenter.

Note 2 Inntekter

Spesifikasjon av inntekter i konsernet

	Alle tall i hele tusen			
	2011 (Norges Bondelag)	2011 (Konsern)	2010 (Norges Bondelag)	2010 (Konsern)
Kontingentinntekter	38 442	113 418	37 161	112 582
Salgsinntekter	2 959	30 819	1 110	27 378
Salgsinntekter fra eiendomsselskapet	0	40 764	0	38 039
Offentlige tilskudd sentralt	0	4 497	340	4 143
Offentlige tilskudd fylker	3 206	3 301	0	0
Andre driftsinntekter ekskl. offentlige tilskudd	7 486	16 438	3 830	11 159
Salg eiendom Nordland	2 265	2 265	0	0
Sum salgsinntekter	54 358	211 502	42 441	193 301

Alle offentlige tilskudd er relatert til prosjekttilskudd, med varighet på 1 - 3 år. Inntektene bokføres i forhold til fremdriften i prosjektet. Utbetaling av prosjektmidlene skjer i hovedsak med en andel ved oppstart, og resterende utbetaling når prosjektet er utført i samsvar med avtalen og revidert av revisor. Selskapets omsetning skjer i Norge.

Note 3 Varelager og varekostnad

Varekostnad knyttet til varelager

Beholdning av varer er vurdert til gjennomsnittlig anskaffelseskost. Anskaffelseskost ved kjøp er kjøpspris med tillegg av kjøpsutgifter. Varelageret er nedskrevet for ukurans med kr 324 300 pr. 31.12.2011.

Varelageret består pr. 31.12.2011 i hovedsak av materiell til Den grønne skolen, Åpen gård, annet kunnskapsmateriell og profileringsmateriell.

Note 4 Lønnskostnader / antall ansatte / godtgjørelser / lån til ansatte / pensjoner med mer

Lønnskostnadene består av følgende poster	Alle tall i hele tusen			
	2011 (Norges Bondelag)	2011 (Konsern)	2010 (Norges Bondelag)	2010 (Konsern)
Lønn	5 616	59 508	3 572	55 310
Arbeidsgiveravgift, inkl. avgift pensjoner	723	9 073	630	8 048
Kostnader knyttet til pensjons- og gruppelevsforikring	2 195	13 987	2 321	8 148
Tilbakeført AFP-avsetning	0	0	0	-5 738
Andre lønnskostnader	574	2 132	63	1 730
Sum lønnskostnader	9 108	84 700	6 586	67 498
Gjennomsnittlig antall ansatte:	8	121	6	121
Gjennomsnittlig antall årsverk:	6,5	112,5	6	111,4

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Lån til ansatte

Det ytes billån til ansatte i Norges Bondelag og Bondelagets Servicekontor AS etter nærmere bestemte regler. Lån til ansatte utgjør kr 5 013 003 og avdras i inntil 7 år. Renten tilsvarende 2,25 %, og ansatte skattlegges for fordelingen mellom intern lånerente og normalrentesatsen fastsatt av myndighetene. Alle lån over kr 50 000 er sikret med pant.

Revisor

Kostnadsført revisjonshonorar i konsernet utgjør kr 241 590 for regnskapsåret 2011. I tillegg kommer honorarer for skattebistand og annen bistand med kr 91 968 og særattestasjoner med kr 40 618.

Kostnadsført revisjonshonorar i Norges Bondelag utgjør kr 45 000. I tillegg kommer honorarer for skattebistand og annen bistand med kr 31 312, og særattestasjoner (prosjekter) med kr 18 750. Samtlige beløp er inklusiv merverdiavgift.

	Generalsekretær	Styreleder	1. og 2. nestleder	Styremedlemmer
<i>Godtgjørelser til ledende personer</i>				
Lønn/honorar	1 207 290	283 000	758 500	1 614 898
Pensjon	596 262			
Andre godtgjørelser	38 695	442 198	110 910	111 960
Honorar til styret i Bondelagets Servicekontor AS		20 000		51 400
Honorar til styret i Schweigaards gate 34 AS		22 000		48 000

Generalsekretær er ansatt i Norges Bondelag og fungerer samtidig 50 % som administrerende direktør i Bondelagets Servicekontor AS. I tillegg til ovennevnte har generalsekretær, som øvrige ansatte, godtgjørelse knyttet til organisasjonens forsikringsordninger.

Avtaleforhold for generalsekretær

Det foreligger en gjensidig oppsigelsesfrist på 3 måneder.

Generalsekretæren vil 1.7.2019 fratrukke sin stilling, og gå over i ny stilling som rådgiver i konsernet. Lønn som rådgiver vil utgjøre 66 % av den lønn som generalsekretær har ved fratreden. Ved en pensjonering i perioden 62-67 år, har selskapet garantert for en lønn tilsvarende 2/3 av lønn som rådgiver.

Pensjoner

Selskapet har to pensjonsordninger som omfatter i alt 41 personer. Disse er fordelt med 39 i en ytelsesordning (herav 35 pensjonister) og 2 i en innskuddsordning.

Konsernet har tilsvarende ordninger som omfatter totalt 187 personer, fordelt med 130 i ytelsesordningen (herav 74 pensjonister) og 57 i innskuddsordningen. Pensjonsordningene behandles regnskapsmessig i henhold til foreløpig NRS. Selskapets ytelsespensjonsordning behandles som en ytelsesplan, og gir rett til definerte fremtidige ytelser. Disse er i hovedsak avhengig av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelsen på ytelsene fra folketrygden. Forpliktelsene er dekket gjennom forsikringsselskap. Selskapets ytelsesordning er fra 1/1-2008 lukket. Ny innskuddsordning ble etablert fra samme tidspunkt. Denne ordningen behandles som en tilskuddspensjon. Ordningen gir tilskudd til den fremtidige pensjonen, men den garanterer ikke for fremtidig ytelse. Den kollektive ytelsespensjonsordningen inneholder også balanseførte forpliktelser knyttet til AFP.

I tillegg til den ordinære kollektive ytelsesordningen inneholder de balanseførte forpliktelsene også beregnet forpliktelse knyttet til tilleggspensjon for nåværende og tidligere generalsekretær utover den generelle ordningen.

Som aktuariemessige forutsetninger for beregningene er det lagt til grunn vanlig benyttede forutsetninger innen forsikring.

<i>Økonomiske forutsetninger</i>	2 011	2 010
Diskonteringsrente	3,90 %	3,80 %
Forventet lønnsregulering	4,00 %	4,00 %
Forventet pensjonsøkning	3,50 %	3,00 %
Forventet G-regulering	3,75 %	3,75 %
Forventet avkastning på fondsmidler	4,80 %	4,60 %

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Norges Bondelag

	Alle tall i hele tusen			
	2011		2010	
	Sikret	Usikret	Sikret	Usikret
<i>Pensjonskostnad</i>				
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	386	445	297	349
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	1 044	152	1 278	240
Avkastning på pensjonsmidler	-1 007	-96	-1 248	-169
Resultatført virkning av estimatavvik	1 676	58	1 187	117
Ansattes andel/ompostert	-32	0	-35	0
Arbeidsgiveravgift	91	78	75	76
Tilskuddspensjon	112	0	0	0
Netto pensjonskostnad	2 270	637	1 554	613

Avstemning av pensjonsordningenes finansierte status mot beløp i balansen

	Alle tall i hele tusen	
	31.12.2011	31.12.2010
<i>Overfinansierte ordninger</i>		
Opptjente pensjonsforpliktelser	28 578	23 666
Beregnet effekt av fremtidig lønnsregulering	1 356	4 912
Bregnede pensjonsforpliktelser	29 934	28 578
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	-23 766	-23 535
Ikke-resultatført virkning av estimatavvik	-13 632	-13 512
Netto pensjonsmidler	-7 464	-8 469

	Alle tall i hele tusen			
	31.12.2011		31.12.2010	
	Kollektiv/andre	AFP	Kollektiv/andre	AFP
<i>Underfinansierte ordninger</i>				
Opptjente pensjonsforpliktelser	4 280	369	3 196	301
Beregnet effekt av fremtidig lønnsregulering	279	-182	1 084	68
Bregnede pensjonsforpliktelser	4 559	187	4 280	369
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	-991	0	-928	0
Ikke-resultatført virkning av estimatavvik	-492	167	-265	32
Arbeidsgiveravgift	434	50	435	57
Netto pensjonsforpliktelser	3 510	404	3 522	458

Konsern

	Alle tall i hele tusen			
	2011		2010	
	Sikret	Usikret	Sikret	Usikret
<i>Pensjonskostnad</i>				
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	4 738	445	3 745	390
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	4 664	173	5 111	290
Avkastning på pensjonsmidler	-4 171	-96	-4 966	-168
Resultatført virkning av estimatavvik	6 230	58	-65	-5 724
Ansattes andel/ompostert	-550	0	-629	0
Arbeidsgiveravgift	864	81	618	89
Tilskuddspensjon	1 500	0	1 163	0
Netto pensjonskostnad	13 275	661	4 977	-5 125

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Avstemming av pensjonsordningenes finansierte status mot beløp i balansen

	Alle tall i hele tusen	
	31.12.2011	31.12.2010
<i>Overfinansierte ordninger</i>		
Opptjente pensjonsforpliktelser	124 740	95 442
Beregnet effekt av fremtidig lønnsregulering	7 154	29 298
Beregnete pensjonsforpliktelser	131 894	124 740
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	-95 012	-91 454
Ikke-resultatført virkning av estimatavvik	-47 515	-49 733
Netto pensjonsmidler	-10 633	-16 447

	Alle tall i hele tusen			
	31.12.2011		31.12.2010	
	Kollektiv/andre	AFP	Kollektiv/andre	AFP
<i>Underfinansierte ordninger</i>				
Opptjente pensjonsforpliktelser	4 280	996	3 196	3 120
Beregnet effekt av fremtidig lønnsregulering	279	-215	1 084	-2 124
Beregnete pensjonsforpliktelser	4 559	781	4 280	996
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	-991	0	-928	0
Ikke- resultatført virkning av estimatavvik	-492	143	-265	87
Arbeidsgiveravgift	434	130	435	153
Netto pensjonsforpliktelser	3 510	1 054	3 522	1 236

Note 5 Varige driftsmidler

	Alle tall i hele tusen		
	Leilighet	Bondesølv og utsmykninger	Sum
<i>Norges Bondelag</i>			
Anskaffelseskost 01.01.	800	115	915
Tilgang i året	0	95	95
Avgang i året	0	91	91
Anskaffelseskost 31.12.	800	119	919
Balansført verdi 31.12.	800	119	919

Økonomisk levetid:

Leilighet og bondsølv/utsmykninger avskrives ikke

Konsern

	Alle tall i hele tusen				
	Bygninger og leilighet	IT - og kontorutstyr	Maskiner, inventar og bil	Bondsølv og utsmykninger	Sum
Anskaffelseskost 01.01.	191 798	15 741	5 753	481	213 773
Tilgang i året	8 111	1 835	143	117	10 206
Avgang i året	0	0	0	91	91
Anskaffelseskost 31.12.	199 909	17 576	5 896	507	223 888
Akkumulerte avskrivninger 01.01	27 124	10 299	2 866	0	40 289
Akkumulerte avskrivninger 31.12	33 514	12 530	3 681	0	49 725
Balansført verdi 31.12.	166 395	5 046	2 215	507	174 163
Årets avskrivning	6 391	2 232	816	0	9 439
Avskrivningsplan, lineær	0 - 60 år	3 - 5 år	0 - 10 år	0	

Leiligheter og bondsølv/utsmykninger avskrives ikke
Bygninger og leiligheter inkluderer ventilasjonsanlegg.

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Note 6 Andre finansinntekter og finanskostnader

Posten andre finansinntekter består i hovedsak av utbytte, gevinst ved salg av aksjer, og renteinntekter på rentefond og livrentepoliser.

Spesifikasjon av utbytte og øvrige finansinntekter	Alle tall i hele tusen			
	2011 (Norges Bondelag)	2011 (Konsern)	2010 (Norges Bondelag)	2010 (Konsern)
Utbytte fra Agrol AS	860	0	620	0
Utbytte fra Agrikjøp AS	202	202	192	192
Utbytte fra Gjensidige	51	51	0	0
Utbytte fra Daldata AS	1 063	1 063	1 582	1 582
Sum utbytte fra aksjer	2 176	1 316	2 394	1 774
Verdijustering av aksjer og andeler	0	0	37	-465
Livrentepoliser	12	12	663	663
Gevinst ved salg aksjefond	0	0	2 415	2 415
Sum andre finansinntekter	2 188	1 328	5 509	4 387
<i>Spesifikasjon av andre finanskostnader</i>				
Nedskrivning Tun Media AS	3 937	0	0	0
Nedskrivning aksjer	345	345	142	142
Nedskrivning askjefond	362	362	0	0
Sum nedskrivning av aksjer og andeler	4 644	707	142	142

Note 7 Aksjefond

Spesifikasjon av aksjefond	Alle tall i hele tusen		
	Antall andeler	Bokført verdi	Innløsn. verdi
Skagen Vekst	3 953	4 500	4 637
Skagen Global	6 116	4 638	4 638
Landkreditt Norge	80 368	6 632	9 655
Landkreditt Kina	24 436	3 852	5 047
Sum aksjefond		19 622	23 977

Note 8 Investering i aksjer og andeler

Spesifikasjoner Norges Bondelag

Eksterne selskaper	Alle tall i hele tusen			
	Antall aksjer	Anskaffelseskost	Bokført verdi 31.12.2011	Markedsverdi 31.12.2011
Norske Skog ASA, a-aksjer	7096	165	34	34
Daldata AS	12357	2 169	2 169	
EDB Business Partner ASA	114529	1 383	1 116	1116
Agrikjøp AS	1600	160	160	
Gjensidige	2982	144	144	206
Div. aksjer, andeler og obligasjoner < kr 50 000		99	89	
Sum investeringer i aksjer og andeler		4 120	3 712	

Datterselskaper	Alle tall i hele tusen				
	Selskapenes aksjekapital	Antall aksjer	Pålydende til sammen	Bokført verdi 31.12.2011	Stemmeandel og eierbrøk
Schweigaards gt. 34 AS	5 500	44 840	4 484	4 484	81,5 %
Bondelagets Servicekontor AS	300	1 000	300	300	100 %
Sum investeringer i datterselskap				4 784	

Begge datterselskaper har forretningskontor i Schweigaards gate 34 i Oslo.

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Tilknyttede selskaper	Selskapenes aksjekapital	Alle tall i hele tusen		Bokført verdi 31.12.2011	Stemmeandel og eierbrøk
		Antall aksjer	Pålydende til sammen		
Agrol AS	3 000	1 500	1 500	1 500	50 %
Tun Media AS	47 416	12 967	12 967	9 030	27,2 %
Landbrukets Utredningskontor AS	400	119	119	0	30 %
Sum investeringer i tilknyttede selskaper				<u>10 530</u>	

Tilknyttede selskaper, fortsatt	Anskaffelses- kost	Egenkapital 31.12.2011	Resultat 2011
Agrol AS	1 500	9 168	1 655
Tun Media AS	12 967	33 200	-50 700
Landbrukets Utredningskontor AS	0	2 200	48

Alle tilknyttede selskaper har forretningskontor i Schweigaards gate 34 i Oslo.

Spesifikasjoner konsern

Tilknyttede selskaper	Alle tall i hele tusen			Mottatt utbytte	Stemmeandel og eierbrøk
	Bokført verdi 01.01.2011	Resultatandel 2011	Bokført verdi 31.12.2011		
Agrol AS	4 444	1 000	4 584	860	50 %
Tun Media AS	22 830	-13 800	9 030	0	27,2 %
Landbrukets Utredningskontor AS	828	-168	660	0	30 %
Sum investering i tilkn. selskaper	<u>28 102</u>	<u>-12 968</u>	<u>14 274</u>	<u>860</u>	

Note 9 Kundefordringer

Kundefordringer er oppført til pålydende, redusert med avsetning for tap på krav med kr 15 000 i Norges Bondelag. For konsernet er det redusert med avsetning for tap på krav med kr 63 000. Bokførte tap var i 2011 kr 40 375 for Norges Bondelag og kr 183 720 for konsernet.

Note 10 Bankinnskudd, kontanter og lignende

Bundne midler	Alle tall i hele tusen			
	2011 (Norges Bondelag)	2011 (Konsern)	2010 (Norges Bondelag)	2010 (Konsern)
Skattetrekkmidler	1 165	4 879	938	4 064
Klientmidler	0	2 734	0	1 274
Aksjonsfondskonto	16 786	16 786	15 686	15 686
Sum bundne midler	<u>17 951</u>	<u>24 399</u>	<u>16 624</u>	<u>21 024</u>

Skyldig skattetrekk utgjør pr. 31.12.2011 kr 1 599 179 for Norges Bondelag og kr 4 033 304 for konsernet. Beløpet på kr 2 733 990 blir forvaltet på vegne av klienter. Bokført klientansvar er kr 2 733 990. Klientmidler kan ikke benyttes av selskapet.

Note 11 Lån til eiendomsselskapet Schweigaards gate 34 AS

Det har i 2011 vært en beregnet utlånsrente på 7%. Rentesatsen gjelder for lån uten pantesikring fra Norges Bondelag til Schweigaards gate 34 AS.

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Note 12 Langsiktig gjeld

Pantegjeld i Norges Bondelag

Gjeld til Husbanken pålydende kr 268 065 er sikret med pant i seksjon nr 80 i Sameiet Grønlandshagen.

Bokført verdi av pantsatte midler utgjør kr 800 000.

Pantegjeld i konsernet

Gjeld til Husbanken pålydende kr 268 065 er sikret med pant i seksjon nr 80 i Sameiet Grønlandshagen

Gjeld til Landkreditt og Fokus Bank pålydende kr 114 337 694 er sikret med pant i Schweigaards gate 34.

Bokført verdi av pantsatte midler er kr 120 552 096

Note 13 Egenkapital

<i>Norges Bondelag</i>	Alle tall i hele tusen				Sum
	Aksjonsfond	Informasjonsfond	Driftsfond	Fylkene	
Egenkapital pr. 01.01	17 686	6 000	98 738	15 278	137 702
Kostnader knyttet til aksjoner	1 449	0	0	0	1 449
Renteinntekter fra aksjonsfondet	549	0	0	0	549
Årets resultat	0	0	-4 408	4 608	200
Egenkapital pr. 31.12.	16 786	6 000	94 330	19 886	137 002

Det er knyttet egne bestemmelser til disponeringen av aksjonsfond og informasjonsfond.

<i>Konsern</i>	Alle tall i hele tusen				Sum
	Informasjonsfond og Aksjonsfond	Driftsfond/ annen EK	Minoritetsinteresser	Fylkene	
Egenkapital pr. 01.01.	23 686	148 424	5 412	15 278	192 800
Kostnader knyttet til aksjoner	1 449	0	0	0	1 449
Renteinntekter fra aksjonsfondet	549	0	0	0	549
Minoritetens andel av utbytte	0	0	-458	0	-458
Årets resultat	0	-15 026	818	4 608	-9 600
Egenkapital pr. 31.12.	22 786	133 398	5 772	19 886	181 842

Note 14 Konserninterne transaksjoner

<i>Norges Bondelag</i>	Alle tall i hele tusen			
	Kundefordringer		Leverandørgjeld	
	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2010
Schweigaards gate 34 AS	436	0	3	0
Bondelagets Servicekontor AS	3 313	688	73	1 258
Sum	3 749	688	76	1 258

Inntekter og kostnader overfor selskap i samme konsern

	Alle tall i hele tusen			
	Inntekter		Kostnader	
	2011	2010	2011	2010
Bondelagets Servicekontor AS	1 136	1 100	392	256
Schweigaards gate 34 AS	1 743	1 743	733	705
Sum konsern	2 879	2 843	1 125	961

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Note 15 Skatt

Morselskapet Norges Bondelag utøver ikke skattepliktig virksomhet. Konsernets skatter omfatter derfor kun virksomhet i Bondelagets Servicekontor AS og Schweigaards gate 34 AS.

Konsern	Alle tall i hele tusen	
	2011	2010
<i>Betalbar skatt</i>		
Ordinært resultat før skatt	-9 581	6 039
Endring i midlertidige forskjeller	5 014	-9 245
Midl. forskjeller ikke motregnet		0
<i>Permanente forskjeller</i>		
+ ikke fradragsberettigede kostnader	1 642	125
+ utbytte til konsernselskaper	860	1 121
+ beskattet resultat tilknyttede selskaper	12 968	6 522
- årets resultat før nedskr. aksjer tilkn. selskaper	-4 137	-3 493
Benyttet underskudd til fremføring	0	0
Grunnlag for betalbar skatt	<u>6 766</u>	<u>1 069</u>
Betalbar skatt	1 894	896
<i>Skattekostnad</i>		
Betalbar skatt	1 894	896
Endring i utsatt skattefordel	-1 875	1 991
Skattekostnad	<u>19</u>	<u>2 887</u>
<i>Spesifikasjon av midlertidige forskjeller</i>		
Anleggsmidler	1 471	1 443
Kortsiktige fordringer	-47	32
Varelager	-324	-44
Pensjoner	2 518	7 200
Sum	<u>3 618</u>	<u>8 631</u>
Fremførbart underskudd	<u>-3 817</u>	<u>-2 131</u>
Grunnlag for utsatt skatt/skattefordel	<u>-199</u>	<u>6 500</u>
Utsatt skatt/skattefordel	<u>-56</u>	<u>1 819</u>

Note 16 Nærstående parter

Alle selskaper og tilknyttede selskaper i konsernet anses som nærstående parter. Likeledes anses andre samarbeidende organisasjoner innen landbruket som nærstående. Alle transaksjoner mellom nærstående parter foretas til virkelige verdier etter armlengdes avstand-prinsippet.

fortsettelse noter til årsregnskapet for 2011

Note 17 Omarbeidelse av inngående balanse 01.01.2011

Norges Bondelag overtok fra 01.01.2011 regnskapsføringen for alle fylkesbondelagene. Disse er nå en del av totalregnskapet for Norges Bondelag. Fylkeslagenes eiendeler og egenkapital er tatt inn i regnskapet for Norges Bondelag fra 01.01.2011 på denne måten:

Norges Bondelag

Alle tall i hele tusen
Bankinnskudd/kontanter

Bankinnskudd og kontanter pr. 31.12.2010	4 479
Likvider fra fylkene	15 278
Omarbeidet bankinnskudd og kontanter pr. 01.01.2011	<u>19 757</u>

Alle tall i hele tusen

	Informasjons- og aksjonsfond	Annen EK/ driftsfond	Sum egenkapital
Egenkapital pr. 31.12.2010	23 686	98 738	122 424
Tilført fra fylkene	0	15 278	15 278
Omarbeidet egenkapital pr. 01.01.2011	<u>23 686</u>	<u>114 016</u>	<u>137 702</u>

Konsern

Alle tall i hele tusen
Bankinnskudd/kontanter

Bankinnskudd og kontanter pr. 31.12.2010	23 116
Likvider fra fylkene	15 278
Omarbeidet bankinnskudd og kontanter pr. 01.01.2011	<u>38 394</u>

Alle tall i hele tusen

	Informasjons- og aksjonsfond	Annen EK/ driftsfond	Minoritets- interesser	Sum egenkapital
Egenkapital pr. 31.12.2010	23 686	148 424	5 412	177 522
Tilført fra fylkene	0	15 278	0	15 278
Omarbeidet egenkapital pr. 01.01.2011	<u>23 686</u>	<u>163 702</u>	<u>5 412</u>	<u>192 800</u>

KONTANTSTRØMOPPSTILLING
01.01.2011 - 31.12.2011

Norges Bondelag		Konsernet Norges Bondelag	
2011	2010 (Alle tall i hele tusen)	2011	2010
<i>Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter</i>			
200	3 493	-9 581	6 039
0	0	0	0
0	0	-896	-1 789
0	0	0	0
0	0	9 437	8 737
938	1 298	5 619	-6 907
-5 833	-178	-1 273	-2 575
4 604	105	667	105
4 622	-151	6 611	-2 680
4 531	4 567	10 584	930
<i>Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter</i>			
-4	0	-10 114	-37 159
0	0	12 968	6 522
0	19	0	19
-9 000	-528	-9 000	-528
0	0	0	0
0	0	0	0
0	2 085	0	2 085
-9 004	1 576	-6 146	-29 061
<i>Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter</i>			
0	0	0	0
0	0	860	1 126
0	0	0	26 153
-29	-27	-3 042	-27
-900	-308	-900	-308
-929	-335	-3 082	26 944
-5 402	5 808	1 356	-1 187
56 828	51 020	76 739	77 926
15 278	0	15 278	0
66 704	56 828	93 373	76 739

Styrets årsberetning 2011

Norges Bondelag

Norges Bondelag konsern

Virksomheten

Norges Bondelag er en medlemsorganisasjon som har som formål å samle alle som er, eller kjenner seg knyttet til bondeyrket, fremme felles saker, trygge landbruket og ivareta bygdens økonomiske, sosiale og kulturelle interesser. Organisasjonen har sitt hovedkontor i Schweigaards gate 34 C i Oslo, og har fylkeskontor i 17 fylker.

Fra 1. januar 2005 har Norges Bondelag konsolidert inn datterselskapene og de tilknyttede selskapene i regnskapet. Datterselskapene er Bondelagets Servicekontor AS og Schweigaards gate 34 AS, som eies med henholdsvis 100 og 81,5 %, og de tilknyttede selskapene Agrol AS (50 %), Landbrukets Utredningskontor AS (30 %) og Tun Media AS (27 %). Schweigaards gate 34 AS har som formål å erverve og drive utleie av fast eiendom. Selskapet eier en eiendom med en tomt på 18 500 kvm, som er bebygd med totalt 37 200 kvm gulvareal, fordelt på 8 bygninger. Konsernet har 61 859 medlemmer ved utgangen av 2011, en nedgang på 646 i forhold til 2010. I konsernet var det totalt 121 ansatte (115,5 årsverk), fordelt med 65 (64,5 årsverk) på hovedkontor og 56 (51 årsverk) ved fylkeskontorene. I Norges Bondelag er det 8 ansatte (6,5 årsverk). Selskapet har tilnærmet like mange kvinner og menn ansatt.

Fremtidig utvikling

I 2011 var det ifølge tall fra Statistisk sentralbyrå 45 500 jordbruksbedrifter som sysselsatte 50 000 årsverk. Antall jordbruksbedrifter er mer enn halvert fra 1980. Økonomi, internasjonale forhold og strukturelle endringer tilsier at det sannsynligvis vil bli en ytterligere reduksjon i antall driftsenheter. Norges Bondelag organiserer i dag noe over 50 % av de registrerte driftsenhetene i landet, slik at det fortsatt er et betydelig medlemspotensial blant uorganiserte bønder. På grunn av nedgang i medlemstallet er det nedsatt et verveutvalg som skal komme med nye ideer til vervearbeidet i 2012. Kontingentinntektene har en økning på 0,8 millioner kroner i forhold til 2010. Brukskontingenten har gått noe mindre ned enn den personlige kontingenten har økt. Totalt sett ble kontingentinntektene 2,3 millioner lavere enn budsjettet.

Eiendomsselskapet Schweigaards gate 34 AS har en meget sentral plassering i Oslo sentrum. Det arbeides med planer for videre utvikling av eiendommen. Utleiesituasjonen er stabilt god.

Både Norges Bondelag og konsernet har en god finansiell stilling. Konsernet har ikke hatt aktivitet knyttet til forskning og utvikling i 2011.

Finansiell risiko, årsregnskap og resultatdisponering

Norges Bondelag har en beskjeden langsiktig gjeld. Ekstern langsiktig gjeld i konsernet er i hovedsak relatert til virksomheten i Schweigaards gate 34 AS. Konsernets likviditet er tilfredsstillende, og styret ser ingen vesentlige endringer i likviditeten i fremtiden.

Årets overskudd i Norges Bondelag er på 0,2 millioner. Det foreslås at 0,2 millioner overføres til driftsfondet (annen egenkapital). Årets resultat i konsernet er på minus 10,4 millioner etter skatt, noe som er ca. 12,7 millioner svakere enn resultatet i 2010. Dette skyldes svakere resultat i egen organisasjon og for investeringene i tilknyttede selskaper. Eiendomsselskapets overskudd ble 4,4 millioner for 2011, mot et overskudd på 3,2 millioner i 2010. Resultatet for medlemsorganisasjonen ble på minus 4,1 millioner, noe som er 11,8 millioner dårligere enn i 2010.

Konsernet har en meget god soliditet. Bokført egenkapital utgjør ved utgangen av året 53,7 %, en nedgang på 1,9 prosentpoeng fra 2010. Regnskap og balanse for fylkeslagene er tatt inn i hovedregnskapet for Norges Bondelag fra og med 2011. Dette har styrket egenkapitalen i selskapet. Det har etter styrets vitende ikke inntruffet omstendigheter etter 31.12.2011 og frem til denne dato,

som er av betydning for bedømmelsen av Norges Bondelags og konsernets økonomiske stilling pr. 31.12.2011. Etter styrets oppfatning viser den fremlagte årsberetningen og årsregnskapet med noter en rettvise oversikt over virksomheten i selskapet og konsernet i regnskapsåret 2011.

Fortsatt drift

Forutsetningen om fortsatt drift er til stede, og årsregnskapet og konsernregnskapet for 2011 er satt opp under denne forutsetning.

Arbeidsmiljø

I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører konsernet oversikt over sykefravær. I 2011 har sykefraværet vært på 3,7 %, eller 7344 timer tilsvarende 3,9 årsverk. Dette utgjør en økning på 1,0 prosentpoeng fra i fjor. I regnskapsåret er det gjennomført oppfølging av arbeidsmiljøundersøkelsen i alle avdelinger. Det er hentet inn ekstern kompetanse til dette arbeidet. De sosiale tiltak har vært i samme omfang som tidligere år. Konsernet ble i 2010 en aktiv bedrift gjennom Norges bedriftsidrettsforbund. Selskapet har iverksatt treningskampanjer for de ansatte, med god oppslutning. Styret anser arbeidsmiljøet som godt. Det har ikke inntruffet skader eller ulykker i arbeidstiden eller vesentlige skader på konsernets eiendeler.

Likestilling

Styret i Norges Bondelag består av sju kvinner og fem menn, ledergruppen består av to kvinner og fem menn. I konsernet er menn overrepresentert blant ledere. Selskapets personalpolitikk og løpende drift baserer seg på at alle skal ha de samme mulighetene, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, etnisk og nasjonal opprinnelse, avstamning, hudfarge, religion og livssyn.

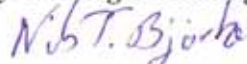
Ytre miljø

Ingen deler av virksomheten forurensar det ytre miljøet.

Styret takker samtlige ansatte for en utmerket jobb i 2011.

Oslo, 20. mars 2012
Styret i Norges Bondelag

Berit Hundåla
1. nestleder

Nils T. Bjørke
leder

Brita Skallerud
2. nestleder

Einar Frogner

Synne Vahl Rogn

Jens Edvard Kase

Trine Hasvang Vaag

Ingunn Sognes

Lars Petter Bartnes

Even Mengshoel

Kathrine Kleveland

Inger Johanne Sveen

Per Skorge
generalsekretær

KPMG AS
P.O. Box 7000 Majorstuen
Sørkedalsveien 6
N-0306 Oslo

Telephone +47 04063
Fax +47 22 60 96 01
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627 MVA

Til årsmøtet i Norges Bondelag

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Norges Bondelag, som består av selskapsregnskap, som viser et overskudd på TNOK 200, og konsernregnskap, som viser et underskudd på TNOK 9 600. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2011, resultatregnskap og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styrets og generalsekretærs ansvar for årsregnskapet

Styret og generalsekretær er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge, og for slik intern kontroll som styret og generalsekretær finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav, og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for foreningens utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av lagets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige, og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter, og gir et rettviseende bilde av laget og konsernet Norges Bondelags finansielle stilling per 31. desember 2011 og av resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret, som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Offices in:

Oslo	Hamar	Sandefjord
Ålesund	Haugesund	Sandnessjøen
Århus	Kristiansund	Sivanger
Bergen	Larvik	Sord
Bodo	Mo i Rana	Tromsø
Elverum	Molde	Trondheim
Finnøy	Narvik	Tønsberg
Grimstad	Ræis	Ålesund

KPMG AS, a Norwegian member firm of the KPMG network of independent member firms affiliated with KPMG International Cooperative ("KPMG International"), a Swiss entity.

Statse autoriserte revisorer - medlemmer av Den norske Revisorforening

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av lagets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 27. mars 2012
KPMG AS

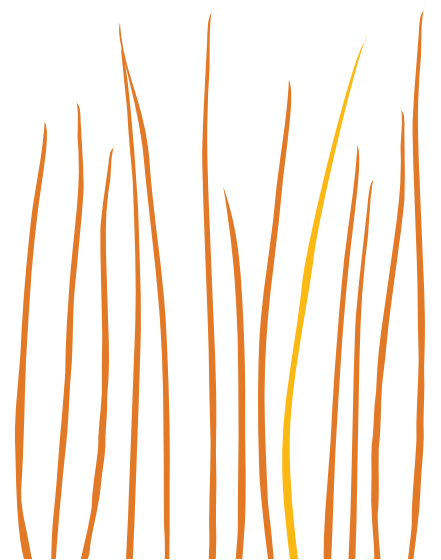

Tom Myhre
Statsautorisert revisor

Regnskap for medlemsaktiviteten

Norges Bondelag og Bondelagets Servicekontor AS

	Alle tall i hele tusen		
	Regnskap	Budsjett	Regnskap
	2011	2011	2010
Driftsinntekter			
Ordinær kontingent	113 418	115 761	112 582
Salgsinntekter	30 819	30 072	27 378
Andre driftsinntekter	24 628	16 062	15 302
Salg eiendom	2 265	0	0
Sum driftsinntekter	171 130	161 895	155 262
Driftskostnader			
Varekostnad	10 770	11 632	10 865
Lønnskostnad	81 066	76 158	71 283
Tilbakeført AFP-avsetning	0	0	-5 738
Honorar og møtegodtgjørelse tillitsvalgte	13 222	7 607	8 737
Reise-, diett- og møtekostnader	18 353	11 902	10 730
Andre kontor- og administrasjonskostnader	35 091	29 636	29 740
Tilbakeføring til lokal- og fylkeslag	10 270	21 947	20 538
Avskrivninger IT-utstyr og andre driftsmidler	2 231	1 971	1 870
Bevilgninger, bidrag og støttetiltak	8 662	7 889	8 169
Sum driftskostnader	179 665	168 742	156 194
DRIFTSRESULTAT	-8 534	-6 848	-933
Renteinntekter	5 203	4 650	4 844
Andre finansinntekter	2 188	4 050	5 509
Rentekostnader	13	2	10
Andre finanskostnader	4 644	0	142
Netto finansresultat	2 734	8 698	10 201
ORDINÆRT RESULTAT	-5 800	1 850	9 269
Skattekostnad			
Skattekostnad på ordinært resultat	-1 670		1 640
ÅRSRESULTAT	-4 130		7 629

Bondesangen

Tekst: Jonas Dahl
Melodi: Rett som ørnen stiger

All kultur er dyrken - Først og fremst av jord.
Der er moderstyrken, Først bak ploegen gror.
Samfunnslivet frem, Bygd og by og hjem.
Første bonden var Hele landets far.

Jord, du er vår moder - Overalt ennu.
Skifter livets goder, Trofast bliver du.
Ligger hvor du lå, Byder hvor vi gå,
Årvisst enn i dag - Åndens underlag.

Sterk som havets bølge, Norges Bondestand
Sine fedre følge. Tro mot Gud og land.
- Bølg til tegn derpå, Blad og aks og strå.
Bølg fra støl til strand, Om vårt fedreland.

NORGES BONDELAG

